Ümit Kaftancıoğlu

Çarpana

Hikâyeler

REMZİ KİTABEVİ

REMZİ KİTABEVİ

ÇARPANA

Ümit Kaftancıoğlu

ÇARPANA

Ümit Kaftancıoğlu

Çarpana

Hikâyeler

REMZİ KİTABEVİ
ANKARA CADDESİ, 93 - ISTANBUL

Kapak resmi: Burhan Yılmaz

REMZİ KİTABEVİ Yayınları
Yükselen Matbaacılık Limited Şirketi, Cağaloğlu - Istanbul 1975

İÇİNDEKİLER

Bokböceği - - - - - - - - - - - 7

Kara Sığırlar - - - - - - - - - - 17

Şehrali - - - - - - - - - - - 31

Erikliceli Ramazan - - - - - - - - - 47

Ardahan Yollarında - - - - - - - - - 57

Almanya Dönüşü - - - - - - - - - 79

Obollular - - - - - - - - - - - 97

Eller Anası - - - - - - - - - - 113

İnce Köşk - - - - - - - - - - 123

Küvet - - - - - - - - - - - 135

Al Horoz - - - - - - - - - - 149

Karıncalar - - - - - - - - - - 161

Baba Virani - - - - - - - - - - 169

Gülember Almanya'da - - - - - - - - 179

Çarpana - - - - - - - - - - - 195

Bokböceği

BOKBÖCEĞİ

Palandöken, Pasinler, Dumlu tül duvaklar içinde. Karların üstüne kuş bile konmamış. Ayaz, esinti kulaklarımızı kavuruyor. Kar, buz kaplı sokaklarda öğrenciler. kızlar. askerler yıldırım gibi. Gelip geçen, uçuşan dadaşlar. Erzurum bir kış sabahına, dik, dimdik bir sabaha başlıyor.

«Dadaşım iyi sabahlar, iyi işler.» sesleri duyuluyor.

Askerî kamyonların zincir sesleri, şangırtı, gürültü caddeyi, yüce dağları sarsıyor. Doğunun sıcak çayları buğulu cam arkasında. Küçük bardaklar büyük dadaşların elinde. Sıcak soluklar duman duman ayazın içine yayılıyor.

Bir gürültü kopuyor Allahuekber dağlarının üstünden. Erzurum'un içi sesleniyor. Kimsenin sesi, bağırtısı kimseye ulaşmıyor. Dadaşlar aldırmıyor. O coşkun ses, o coşkun kan durmuş sanki, ayaz dondurmuş sanki. Biz irkiliyoruz, oraya buraya bakıyoruz. Gürültünün nereden, neden olduğunu araştırmak istiyoruz. Kimse umursamıyor. Hepsi alışkın mı ne? Yapılar sarsılıyor, kışlalar sarsılıyor. Eğitimin sesi, komutanın buyruğu duyulmuyor. Sessizlik içinde bir saygı mı gürültüye? Okulların dersleri yarıda kalıyor. telefon konuşmaları kesiliyor. Sıcak çaylar yarıda kalıyor. Yüce dağlar, Kargapazarı, Pasinler, Dumlular, Allahuekberler duvağını çıkarıyor bu gürültüyle. Yer yerinden oynuyor. Karaz bölgesi yedi bin yıllık uykusundan uyanıp ağlıyor. 1878 yılının Nene Hatun'u anıtından el kaldırıp ağlıyor. Oğullarına, yavrularına acı dolu yüzle. ağlayan gözle bakıyor.

Uçak alanı, büyük, buğulu camlar zangır zanzır sesleniyor. Başımıza yıkılacak gibi. Ürperiyoruz. Bebeler analarının kucaklarına saklanıyor. Yanımdaki albay, Otuzuncu Alay Komutanı aldırış etmiyor.

Karısı sesleniyor:

«İsmet Bey, çocuğu oyala, korktu baksana,» diyor. Duymadığım bir sövgüyü sıralıyor.

«Alışsın, diyor Albay İsmet, asker çocuğu gürültüyü ninni bilmeli,» diyor.

Gürültü dağdan dağa, Allahukberlerden Pasinlere, Dumlulara yayılıyor. Karaz inliyor, Nene Hatun anıtı, tabyası depreme tutuluyor.

Dadaşlar aldırmıyor. Alışkın kulakları, susmuş yürekler titremiyor. Ötede Atatürk üniversitesi öyle dik, öyle ayakta. Belki de sevinçli, mutlu.

Alana kamyonlar yanaşıyor. Kırık, eski, yıkık, renksiz, bozuk, sürüklenen kamyonlar. Üstünde titreyen, büzüşenler. Anadolu'nun bağrını titreten gürültü yaklaşıyor. Camlardan uzaklaşıyoruz. Kulaklarımız kapanıyor. Albayın küçük yavrusu bir çığırtı koparıyor.

Albay İsmet:

«Asker çocuğu gürültüyü, gümbürtüyü ninni bilmeli,» diyor

Karısı kızıyor:

«Allah kahretsin, çocuğumun ödü kopacak,» diye söyleniyor.

Albay kızıyor:

«Alışsın alışsın,» diye sertleşiyor karısına.

Bir ses:

«Ankara'dan gelmesi beklenen Türk Hava Yolları'nın 729 sefer sayılı uçağı, uçak alanımızın bir süre askerî uçaklara bırakılması nedeniyle geç kalacaktır. Sayın yolcularımıza, duyurulur».

Gürültü, gümbürtü yüreğimi hoplatıyor benim. Birkaç

uzun boylu, yeşil gözlü, sarı saçlı, sırmalı, giyimli kuşamlı Amerikan askeri, kara zenciler, çavuşlar, başçavuşlar Albay İsmet'in yanından dik dik geçiyor, ortada dolaşıyorlar. Yüksek sesle konuşuyorlar. Gülüşüyorlar. Ceplerinden çıkardıkları şişeleri; gezerken, bazen oturarak lık lık içiyorlar.

Nene Hatun'u ağlatan, Karaz'ı sızlatan, Pasinleri, Dumluları, Allahuekberleri susturan gürültü patlıyor, çatlıyor, yaklaşıyor, iniyor. Dev bir Amerikan uçağı. Esinlenerek yapıldığı söylenen sineklere benzemiyor. Kalın gövdeli, kısa kanatlı, gösterişsiz, şişkin, karnı dolu, dopdolu bir bokböceği gibi konuyor Erzurum havaalanına, Dadaş'ın bağrına, başına, Dumlu'nun, Pasinlerin, Nene Hatun'un, Albay İsmet'in küçük çocuğunun küçük yüreğinin üstüne konuyor. Bir hava boşaltıyor, bir soluklanıyor. Soluğumuz kesiliyor.

Kırık, eski, yıkık, solgun küçük kamyonlar üstünde titreşen dadaşlarla uçak alanının çevresine yaklaşıyorlar. Bekleşiyorlar. Bir kapkaç mı başlayacak diye gözümü dikiyorum buğulu camdan. Sonra büyük, kapalı kapalı, homurtulu homurtulu kamyonlar, Reo'lar yanaşıyor uçağın arkasına. Kamyonların on tanesi, yirmi tanesi bokböceği için birer lokma sanki. Bökböceğinin kıçı açılıyor. Yediklerini kamyonlara boşaltıyor. Büyük büyük kartonlar, içine belki yirmi dadaşın, Nene Hatun'un anıtının on katını alacak karton kutular, tahta kutular, naylon kutular yırtılıp yırtılıp yükleniyor. Kutuların içi kamyonlara, dışı uçak alanına bırakılıyor. Ne getirdiği, ne alındığı, ne bırakıldığı belli değil. Gizli, saklı, bilinmez.

«Albay'ım siz bilirsiniz, neler var, mühimmat mı?» diyorum.

«Bilemeyiz,» diyor.

Karısı söze katılıyor:

«Ne getirirse getirsin, cehenneme kadar yolu var. Yav-

rumun yüreği patladı. Bakın iç çekişine çocuğumun,» diye kızıyor.

«Asker yavrusu alışsın,» diyor Albay, «ninni bilsin gürültüyü, gümbürtüyü,» diyor.

Uçak yük boşaltıyor. Erzurum saygıyla, sevgiyle bekliyor olmalı. Dadaşlar kırık kamyonların üstünde titreşiyorlar. Uçaktan alınan yüklerin dış kabukları soyulup alana atılıyor. Esinti, Dumanlıdan, Dumlu'dan, Pasinlerden, Allahuekberlerden gelen esinti kabukları kaldırıp kaldırıp deviriyor. Ne de büyük kutular. İçine belki yirmi dadaş, belki Karaz, belki 1878 tabyası bile sığar. Beş adam boyu çıtalar, bir çatıyı kaplar büyüklükte naylonlar... Esinti, yüce dağların, gelinlik içindeki dağların, tüllerin esintisi alanı aklamak, paklamak istiyor.

Reolar yük alıyor. Çevreyi Mehmetçikler bekliyor. Kimse alana sokulmuyor. Çok sıkı bir bekçilik. Görev sorumluluğu. «Vatan hizmeti (!)» diyorum. Basın kartımı uzatıp, resim çekeceğimi söylüyorum.

«Yasak,» diyor Mehmetçik, eli yüzü donmuş. Sırtında eskimiş Amerikan parka, ayağında patlamış Amerikan çizme, elinde yırtılmış bir eldiven, Amerikan.

Beni bırakmıyorlar resim çekmeye. «Benim Mehmet'im, beni değil, Amerika'lıyı koruyor» diyorum.

«Gurban olam sana Memedim, sen neydirsen gardaş, ben sen, sen de ben... O kim? Amerikalı. Bıraksana beni gardaş, ben dadaşım,» diyorum.

«Yasak,» diyor Mehmetçik, «Yasak gardaşım...»

Görevli bir ses:

«Sayın yolcular, askerî uçakların yük boşaltması süreceğinden, Ankara'dan gelip, gene Ankara, Istanbul seferi yapacak olan uçağımız bir saat sonra Ankara'dan kalkacaktır. Duyurulur» diyor.

Albay'ın karısının kolları koptu çocuğu tutmaktan, sallamaktan. Yüzü kıpkırmızı:

«Trenle gitseydik keşke İsmet,» diyor. «Bu Amerikalılar varken bizim yerimiz yok bu ülkede, söyledim sana,» diyor kadın.

Albay kızıyor:

«Askerlerin karısı da askerdir. Bunlara alışmadın mı daha,» diyor.

Eski, yırtık kamyonun, renksiz, solgun, eskinin eskisi kamyonların üstündeki dadaşlar nerdeyse donacaklar. Bekliyorlar uzakta Dadaşların kamyonları alana sokulmuyor. Karların içinde, açıkta bekletiliyor. Dadaşlar donacak. Ellerine üflüyorlar. Solukları direk direk. Aralıksız bir boşaltma. Bokböceği neleri yutmuş böyle? Kaç kamyon doldu, çekip gitti Dumlu'ya, Karaz'a, 1878 Tabyasına. Nene Hatun'un anıtını çiğneye çiğneye, eze eze. Erzurum'u yırta yırta kaç Reo gitti böyle?

Bir saat daha geçti sıkıcı, bir saat daha geçti utançlı. Bokböceği içini döktü Erzurum havaalanına, boşalttı. Reoların arkası geldi. Havaalanında sayısız kutu, tahta, tabak, naylon, çıta, döküntü, artık... savruluyor Dumlu'nun üfrüğüyle, Allahuekber'in soluğuyla. Takla atan çıtalar, kutular alanın kıyısındaki karlara saplanıp saklanıp kalıyor. Yıkık, eski, yırtık kamyonlara doluşmuş dadaşlar ellerini ısıtmaya, oğuşturmaya başlıyor. Saldırıya hazırlar. Şimdi başlayacak 1878 savaşı.

Dev uçak, bokböceği homurtuyu, gürültüyü gümbürtüyü bir daha koparıyor. Dumlu, Allahuekberler, Nene Hatunlar, Dadaşlar, Pasinler titriyor. Albay'ın çocuğu korkunç bir ağlama tutturuyor. Kadın bağrına basıyor:

«Yavrucuğum, Mustafam, Mustafa Kemal'im,» diyor. «Bu ses uçaktan, uçak sesi oğlum,» diyor. «Korkma». Gözleri yaşlı kadının. Sıkkın. Kızgın.

Çocuğun adı ilgimi çekiyor:

«Ne güzel ad,» diyorum. «Hanımefendi, Mustafa Kemal mi adı çocuğunuzun?»

«İsmet Amerika'da kurstaydı, ben babamlarda kaldım, Mustafa Kemal Paşa ilçesi babamların yeri: Orda doğdu da...»

Mustafa Kemal'in ağıtı, çığırtısı gürültüye, gümbürtüye karışıyor. Kadının konuşması pek anlaşılmıyor. Uçağın dört motoru birden yıkıyor ortalığı. Biz, camların önünden kaçıyoruz. Karlar savruluyor. Dadaşların eli yüzü, kamyonları, bütün varlıkları, Erzurum kar serpintisi içinde yitiriyor. Mehmetçikler kar yağmuru içinde kalıyor bir süre. Sonra gümbürtü yükseliyor, bokböceği uçuyor. Dadaşlar saldırıya geçiyor. Artıklara, kutulara, çıtalara, naylonlara, döküntülere, bokböceğinin bokuna saldırıyorlar.

Geniş bir soluk alıyoruz. Ayaklarımız, ellerimiz donmuş. Şimdi uçağımız inecek, bekleyenler, gidecek olanlar kıpırdıyor. Seviniyor albayın karısı. Bokböceği yükseliyor kırk elli metre. Alana bir zenci fırlıyor. Elinde bir telsiz. Bağırıyor. Mehmetçiklere kızıyor. Albay benimle birlikte, bakıyoruz. Mehmetçikler yüzlerinin gözlerinin karını siliyor, atıyor. Dört motorun bokböceğinin uçuşturduğu karları silmeye çalışarak hazırola geçiyorlar. Dadaşların saldırısı durduruluyor. Zenci telsizle bağırıyor:

«... Fly back!.. Come down to the airport...»

Bir şeyler bağırdı, söyledi. Albaya sordum. İngilizce bilmeliydi. Mustafa Kemal'i doğarken Amerika'daymış.

«Albayım,» dedim. «Ne olmuş, niye bağırıyor?»

Albayın yüzü asık, canı sıkkın. Konuşmak istemedi. Ben direttim.

«Hiç,» dedi. «Canım, köpek maması varmış uçakta, indirmeyi unutmuşlar. Uçak geri insin, geri inin,» diye bağırıyor.

Albayın karısı sevinçli, güleç, ayağı yer tutmuş:

«Çok iyi oldu, insin insin kalksınlar. Benim Mustafa Kemal'im aç kalsın gün boyu. Tek damla süt yok göğsüm-

de, onlar köpeklerini düşünsünler. İyi oldu sana İsmet,» diyor.

Uçak bir daha indi alana. Erzurum, dağlar, taşlar, karlar bir daha sallandı, sarsıldı. Camlar şangırdadı. Mama kutuları indirildi. Uçak kalktı. Nene Hatun dinledi, inledi, 1878 inledi, Karaz inledi. Allahuekberler inledi bir süre. Ötede Atatürk Üniversitesinin minaresinden ezan sesleri boğuldu... Adına, ününe, bilmine, yapısına uygun bir saygıyla, sessizlikle dinledi gürültüyü, gümbürtüyü.

Sonra dadaşlar saldırdı alana, kutulara, kartonlara, çıtalara, naylonlara... Bir çekişme, bağrışma, bir yağma başladı. Bokböceğinin bokları bölüşüldü...

Bir ses:

«Sayın yolcularımız, bir saat sonra 729 sefer sayılı uçağımız havaalanımıza inmiş olacaktır. Duyrulur!»

Albay'ın karısı bağırdı:

«Bu ülkede, bir alanda bizim yerimizin olmadığı da duyurulmalı, bilinmeli İsmet, bunu da sen söylemelisin,» dedi...

Kara Sığırlar

KARA SIĞIRLAR

Yonuz Ağa, Daşdan Ağa, Canağa, Yusuf Ağa, Ismayıl Ağa, Mısa Ağa... Oturmuşlar. Kalın keçelerin üstüne halı yastıkları... yaslanmış, yan gelmiş yatıyorlar. Önlerinde sırma sırma sarı tütün. Kaçak. Sarıp sarıp içiyorlar. Günleri gün. Bir sıkıntıları olmamış bugünecek. Takılmamış çarkları, önüne taş gelmemiş tekerlerinin. Kazdıkları arklardan hep su akmış. Rus gelmiş birlik olmuşlar, Osmanlı gelmiş, birlik olmuşlar, Türk gelmiş gene birlikler. Bilmişler iş becermeyi, yaranmayı.

Daşdan Ağa içinden geçirdiğini söyledi, tabakayı, torbayı Yonuz Ağa'ya uzatırken:

«İşini bileceksin, Yonuz Ağa, işini. İşini bilenin sırtı yere gelmez. Urus bu köylükleri, Kars'ı Ardahan'ı kırıp geçirirken, telime dokunmadı telime...» dedi.

Yonuz Ağa, dişlerinin arasında sigara kâğıdı ıslatıp eziyordu, sözü Ismayıl Ağa'ya kaptırdı:

«Seni, Neçelik, birinde ayağına çağırdı gene. Ya beni? Ya bizi Mıs'ağa? Birinde bolk geldi, doldu köye. Bolkun başı, atını, benim kapıya sürdü. İndi. İki lokma ekmeğimi yedi, bir tas suyumu içti. Ondan sonraaa, Mıs'a da gelmişti ya, öyle değil mi Mıs'ağa? Bizinen hoşbeş etmek...»

«Yanımıza; yediğimiz, içtiğimiz, yaşadığımız kalır ağalar. Aha şu kara toprağın altına girdin mi bittiiii... Ötesi yok. Arabanı aşıracaksın dağdan. Böyle kurulmuş bu düzen,» dedi Muhtar Daştan.

Canağa birden güldü. Kendi kendine. Sonra gülmesini kesip aralayarak:

«Haaaa! Biliyin mi? Abeşşikler, Neçelikler, bolk, molk geldi bir baharda. Köylüler hep kaçtı, boşalttılar köyü. İstedikleri de ne? Bişe değil; Urus'a karşı gelen, çete kuranlar kim? Bunu öğrenmek. Bunu söyleyenlerin yakasını bırakıyorlar. Geçmiş gün, ben aşağıda, şeydeydim, aha bu bizim Abdalgil'in harmanda, at yeni kunnamıştı (1), onun başında. Geldi beni çağırdılar. Ben anladım ne diyeceklerini. Kaç dönüş gelmişlerdi, sordukları belli. Dedim ki, "ben söylerim söylemesine, adımı vermeyin. Çetenin başı şimdi savuştu, Kuşmağraları deriz, aha şurdaki mağaraya saklandı. Yarın çekilir gidersiniz, komşuyla beni kötü etmeyin. Tiftiğimi atar, bir kötülük eder bana bu Veligil'in İrbaam. Gidin yakalayın kendisine söyletin" dedim. Sonra buldular. Bir dövdüler ki, olursa da öyle olur. Kemiklerini kırdılar. Deki, düşüncesiz, nedeceksin, adlarını ver, yakalat, sen yan gel yat. Bolkun başı dedi ki "bak İbrahim, sen onların adlarını ver, yerlerini söyle, senden alıp vereceğimiz kalmasın" dediler. Söylemez. Ne iyilikle ne kötülükle söyledi. Bolkun biri mahmızını nasıl vurdu yüzüne, öyle de ters dönderdi yüzünü. Ayağından kan damladı bolkun. Senin ocağın söne, söyle daha. Taşta ses var, İrbaam'da yok...»

«Öyle söndü ki, dedi Daşdan Ağa, bak oğullarına, yarın ölseler, salacakları düzde kalır, gömütlük yerleri yok».

Yonuz Ağa gülerek kesti sözü:

«Yer mi? Ne yeri, gözlerini yumsalar, bir avuç toprakları yok ki, gözüne koyalar».

Canağa sözü toparladı:

«Urus'un işine yaradık az buçuk ya, onlar da bildiler. Urus olmayınan? Bildi ya, yeter. Verdi, hepimize verdi. Tapuyu, Osmannı kesti ya, aslında Urus'un neçeliği verdi

---

(1) **Kunnamak**; at, it, kedi türlerinde yavrulama.

de, "baba dede" torpağı diye aldık Osmanıdan tapuyu. Yoksaaaa. Senin Vacar, Daşdan Ağa'nın Çobangeçmez'i, Ismayıl Ağa'nın Alanlar... hepimizin var. Tarla değil bunlar, oğul oğul... Bir düşüncesizlik yaptık, Çamurlu'yu üstümüze yazdıracaktık. Ah!..»

«Hiç tasalanma da, ver şu tütün tabakasını. Gene üstümüzde sayılır. Muhtar kim, Daştan Ağa değil mi? Sen bunu kendi tapulu yerin bil. Bu yılacak nasıl böldük buranın biçimini, otunu. Hayvan başına değil mi? Bu yıl nasıl böleceğiz? Gene öyle. Senin var elli altmış hayvan, Yonuz Ağa'nın var otuz kırk hayvan... Allah daha çok versin, hepimizin var. Bunları topla, köyün hayvanlarının iki katı. Böyle olanda, Çamurlu'nun otunu kim biçiyor? Biz, üstelik vergi mergi de yok. N'edeceksin ötesini?»»

Muhtar Daşdan Ağa'nın sözlerini Mısağa karşıladı:

«Kulağınıza pamık tepmeyin. Köye bir iki öğretmen geldi. Bunlar köyün gözünü açtı. Yarın bu köylü tırpana alır da "biz hayvan başına değil, ev başına böleceğiz" derse, girer biçerse ne gelir elimizden? Ne yaparız? Vergi dediğin ne; üç beş lira. Verseydik de, Çamurlu'nun tapusu koynumuzda olsaydı».

«Yavaş ol, dedi Daşdan Ağa, bu baş yere gelmeden kimse bunu isteyemez. Biz dalımızı nasıl Urus'a verdikse, gene dalımızı verecek yerimiz var. Bunlar girer, biçer. Biçsin, götürsün, taşısın doldursun mereklere. Ben, mereklerden çıkartır senin mereğine doldurturum. Bunu iyi bilin siz. Aha bak, bekçi çağırdı hepsini. Şimdi gözünüzün önünde bölüşme işini bitireceğim. Bu köyün muhtarı ben, üyeler de siz. Kurul ne demiş, o olur. Kurul kim? Bunlar mı? Sözün başında ne dedik? Dedik ki, işini bilen arabasını dağdan aşırır».

Mısağa dalgın dalgın baktı, aşağıda uzayıp giden Pikellik, Urartu Yamaçları, Çamurlu biçeneklerine. Yer gök kekik kesmişti. Bin bir çiçek, halı gözlerinin önüne seril-

mişti. Süte kesmişti yamaçlar. Ağalar, Mıs'ağaya baktıklarında gözlerinin kekik üstünde gezdiğini gördüler. Onlar da dolaştırdı gözlerini Çamurlu üstünde. Urartu yamaçlarında takıldı kaldılar bir süre. «Ot dediğin Urartu yamacında biter. Şurasını ben biçebilsem bu yıl da. Ölümcül hayvanı ayağa kaldırır. Tereyağ dediğin kekikten olur...»

«Ev başı bir adaaaaammmm!..» diye bağıran bekçinin sesiyle kendilerine geldiler. Muhtar ses verdi:

«Aha bekçi bağırıyor. Şimdi toparlanırlar kara sığırlar. Bölek şu Çamurlu'yu da, bu iş bitsin. Aslında ben böldüm. Geçen yıllar nasılsa gene öyle. Bölünecek ne var? İşte bir iş bunları toplamak adı, toplamak olsun, yoksa, her şey önceden belli».

Muhtar Daştan bunları söylerken, ara sıra köyün içinden it sesleri, havlamaları geliyordu. Koyun sürüleri bere iniyordu. Yoz, Sepetli yamaçlarında kol atmıştı. Tezek dumanları yaylanın üstünü bulutlamıştı. Sıcak temmuz dumanları sürüklemiyordu. Çifterpınarların kapkara suyu şırıl şırıl bir ses ulaştırıyordu. Kaz sürüleri, cıbıl, cırcıbıl çocuklar, mandalar, sulara gömülüyorlardı. Kurtçuklar, tırtıllar, kurbağalar, kazlar suyun içinde çırpınıyorlardı. Ev başı bir «erkişi» yürüyordu, ulu ırmakların başlangıcı suları sıçrayıp geçiyorlardı. Saçı, sakalı karışık, bin bir yama içindeki köylüler, cıbıl çocukları görmediler bile. Alışıktılar. Kendi çocukları da ordaydı her birinin.

Gelenler «ses selâm» vermekten bile çekindiler. Ellerini göğüslerine koyup eğilmekle yetiniyorlardı. Kimi keçenin uzağına çöküyor, kimi ayakta duruyordu. Gözleri bir yere dikiliydi, tütüne.

Geç kalanları Daştan Muhtar azarladı:

«Adımınıza altın mı sayacağız? Bu nasıl geliş? Bacaklarınızın arasında yumurta mı var? Sizi mi bekleyecek köyün ileri gelenleri? Bekçi bağırdı, duydunuz! Kulağı-

nıza kurşun mu akmış, kalkın gelin! Hangi ağır işin altındasınız? Birer ineğiniz, birer dananız var yok... Bizim gibi sürüyle, yılkıyla mı uğraşıyorsunuz?»

Kimsede soluk yoktu. Ön sıradakiler yere eğdiler bakışlarını. Arka sıralar, yırtık, yamalı şapkalarını, eski püsküb örklerini gözlerinin üstüne indirdiler. Daşdan bir göz attı, sevindi. Öbürlerine döndü, başarısını gösterdi. «İşte sizin korktuklarınız, nasıl kestiler sesi soluğu...» der gibiydi. Gene döndü köylülerin üstüne:

«Çökün şöyle, ön sıralar çöksün,» dedi.

Çöktü öndekiler.

«Sen de çök Kurbanı. Arkadakileri de görek ki, siz bir kara sığırsınız, tek tek kulağından tutup boyunduruğa koştuğumuz kara sığır. Size de tek tek söylemek gerek. Anlamazsınız siz...»

Kurban çökmedi. Gene ayakta. Şalvarının iki yanındaki yırtıklardan etleri görünüyordu. Iki eliyle, iki yırtığı kapamak istiyordu.

Muhtar Daştan bir daha seslendi:

«Çök dedik Kurbanı, otur dedik. Ölü müsün? Kulağın duymuyor mu? Yoksa halı kilim mi istiyorsun altına, kutnu kumaşın mı kirlenir, ula?»

Kurbanı aldırmadı. Ses etmedi. Gözlerinin içinde kırmızı kırmızı kar yağıyordu. Bir karanlığın içindeydi. Muhtar üstelemedi. «Isıracak ite benziyor bu Kurbanı denen pezevenk» diye düşündü. Korktu. Sonra sesini yükseltti:

«Şimdi beni iyi dinleyin. Biçime yaklaştık. Bugün yarın tırpan sallanacak. Çamurlu bölünecek. Her yılki gibi, yirmişer, otuzar ev olun, birer fişek çekek. Her yılki gibi, gene kimin kaç hayvanı varsa, ona göre, hayvan başına. Bilesiniz. Aradan dereden kulağıma sesler geliyor. Haaa. Başka kalıplara dökülmeyin hiç. Ot dediğin hayvan yiyeceği. Başka nasıl bölünürmüş? Size, kulağınıza

kim ne pısladı, bilirim. Hiç dökülmeyin başka kalıplara. kaplara. Diyelim ki birinin iki ineği, iki öküzü var. Dört pay alacak. Kaç hayvanım var, diyelim ki, üç. Kurbanı'yı aldık ele, bir inek miydi senin Kurbanı? Öyle mi Kurbanı?»

«Hee!»

«Kurbanı bir pay. Bıdılı'nın kaç ineği var, bir. İki de öküz; üç. Üç pay...»

Bıdılı:

«Muhtar, dört pay benimki».

«Niye?»

«Sen ağzınla dedin ya, kara sığırsınız, kulağınızdan tutup, boyunduruğa koşmalı. Ó yüzden, bir inek, iki tosun. bir de ben; koca öküz».

«Ulan Bıdılı, ant olsun seni öküz diye koşacağım arabaya. Bunu bil yeter. Şimdi sırası değil. Boş söz etme. Git yazıl, fişeğe katıl. Bir cıgara içiminde bitirin işinizi. Haydın...»

Çekildiler köylüler, bir yana sürüklendiler. Böldüler. Öbek öbek. Kurbanı öyle dikiliyordu.

«Kazak atı gibi ne dikiliyon sen Kurbanı? Sen de katıl bir fişeğe.

«Ben katılmam».

«Ooooo. Sana dağları verek Kurbanı Ağa!»

«Benim yerim belli».

«Neresiymiş ora?»

«Urartu yamacı».

«Yaaa!»

«Yoğurrrrrt!..»

Kurbanı dimdik, sert. Kaya. Ağalara gözlerini dikti. Ağalar birbirine bakıştılar. Sonra Kurbanı'yla göz göze geldiler. Daştan Muhtar:

«Kurbanı Ağa, sen tarlanın orta tohumu musun?»

«He! Ben tarlanın orta tohumuyum».

«Nedenmiş ki?»

«Siz Urus tohumu olanda, ben de tarlanın orta tohumu olurum».

Muhtar ağzını burnunu kıpırdattı, ağalara baktı, sus anlamını yakaladı yüzlerinden. Gerçekten büyütmeye gelmezdi. Daha kötüsü olurdu. Bıdılı'nın sözü de boş değildi. Kurbanı tepelenmeliydi ya, sırası değildi. Hiç bir şey olmamış gibi Daştan bağırdı, sesine tatlılık vermeye çalıştı nedense:

«Haydın, fişekleri yazdınızsa getirin,» dedi.

Hiç beklenmedik bir şey oldu; Kurbanı kükredi. Yırtıklarını kapayan ellerini kaldırdı, yırtılırcasına bağırdı:

«Getirmeyiiiin! Kim ki fişeğe yazılır, kim ki "hayvan başına pay almayı bağrına basarsa" onun ben, anasını, karısını, kızını, kısrağını, beşikteki çocuğunu!.. Yeter! Bize bu eşşeklik yeter! Yeter bize bu öküzlük! Ağanın ineği çokmuş, öküzü çokmuş, atı çokmuş, çok ot biçecekmiş, benim yok, hiç biçmeyecekmişim! Buna kim "peki" derse, kim buna "başeğerse" onun ben, yolunu, yordamını, tuttuğunu, taptığını!.. Alın tırpanları! Üç yüz elli ev, hep birlikte, Çamurlu'yu, biçip yığacağız. Kardaş payı edip taşıyacağız. Şurda oturan dürzülere, şu pezevenklere, şu kavatlara, şu oldum bittim, bizi soğan gibi soyanlara bir elçim ot yok! Bu yıl bunlara köy sınırları içinde tırpan sallattırmayacağız. Kim ki evinden tırpanı alıp, benim arkamdan gelmezse onun ben... Karısını, kızını, kısrağını, aha şu keçenin üstünde sarı tütün tüttürenler...»

Kurbanı bağırdı, sövdü, dövündü... Topluluk öyle duruyordu. Ağalar, yüzlerini, gözlerini birbirinden saklıyordu. Kurbanı belirsiz bir göz attı. İyice güçlendi:

«Kııızzz! Benim masadımı, örs çekicimi, tırpanımı getir, kız Dağlı'nın kızıı!»

Karısı, yayla damının tepesinde dinliyordu. Uzak değildi. Bütün kadınlar izliyor, dinliyordu. Dağlı'nın kızını

üç yüz elli tırpan izledi. Fişekler yerlere saçılmıştı. Cıbıl çocukların, kazların, mandaların kıpırdadığı suya sürükleniyordu kâğıt parçaları.

Az sonra tırpanlar Urartu Yamacı'nda ot yıkıyordu; oğlak gibi. Burcu burcu kekik. Çekirge sesleri, kuş sesleri, üç yüz elli tırpan sesi, masat sesi birbirine karışıyordu. Kekik otunun sildiği tırpan parıltısına, Kurbanı'nın yankılanan sesi katılıyordu:

«Bundan sonra böyle... Ohhhhh! Gel keyfim gel... Gün bugün, düğün bu düğündür!.. Tırpan döğün, vurun çekiçleri örse, çomak gibi, davul gibi ses versin ulaaaannn! Var mı gücün onu söyle, el öpmekle, etek öpmekle, beklemeyle kimse avucumuza bir gıgı (1) koymuyor. Böyle yapacaksın bunlara. Şimdi yığacağız, kardaş payı bölüşüp, dolduracağız mereğe, sonra da bu kavatlara satacağız. Gelip öpecekler elimizi, ayağımızı. Yıllardır biz öptük, bir de onlar öpsün, bakalım kolay mı? O geldi; bunlardan yana, bu geldi; bunlardan yana! Kim geldiyse bunlardan yana. Tanrı bizim için tek bir kul yaratmamış mı? Yaratmamış bakasın ki... Öyleyse ben varım, beeennn! Ben varım beni koruyacak. Gidecekmiş bir kuru canım, gitsin».

Kurbanı'nın sesini, Gözeler, Mağlısa, Yalnızçamlar, Gezekler dinliyor.

«Yok baba! Bizim ne Tanrımız, ne peygamberimiz var. Acımızdan kan kussak, elimizden tutan olmaz, yok. Bizim kimsemiz yok. Tek güvenimiz pası silinen, kılavusu parlayan tırpanlarımız. Kendimiz!»

Kurbanı'nın bu son sözlerini Hanak'tan getirtilen başçavuşla jandarmalar, Muhtar Daştan, öbür ağalar da duydular. Kurbanı, üsteledi, susacakken, artırdı sesini:

«Ooooh!.. Kekik otu, mübarek... Doğdum bittim seni

---

(1) Gıgı; koyun, keçi dışkısı.

kokladım. Ölsem de, üstüme döşense bu ot, "of" demem. Gel keyfim gel... Vurun, sallanın olan! Öyle sallanın ki, otun içinde oğlunuz olsa, tırpanı sakınmayın, biçin. Boğazınız mı tıkandı, alın bir deste kekik yiyin!»

Sözlerin arkası gelmeden, başçavuş, jandarma yolladı Kurbanı'ya, «insin yanımızacak, gelsin» dedi.

Durmadan sallanan, ot yıkan Kurbanı'ya iki jandarma yanaştı, birkaç dönüş söylediler. Kurbanı ses etmedi, sustu. Aldığı kolu başa çıktıktan sonra:

«Kol içinde, tırpan sallananla konuşulur mu, sen köylü değil misin, baban biçmiyor mu tarla çayır?» dedi.

«Başçavuşum istiyor seni».

«Anladık üç dönüş söylemenin gereği ne? Ben bir dönüş söyleyem; git başçavuşuna söyle, de ki, gelmiyor. Kimsenin ayağına gelmez. Git böyle söyle. De ki, taa Hanak'tan, üç beş kavatın arkasına takılıp buralara tepeleniyor da, on adımlık aramız, benim ayağıma gelemiyor mu?»

Kurbanı bunları yüksek söyledi. Ağalar, başçavuş duydular. Arkadan, üç yüz elli tırpancının «ooooohh!» sesi geldi, gürledi. Karşı dağlar, dereler yankılandı. Başçavuş, yıllarını bezetmiş biriydi, kalktı, Kurbanı'nın ayağına geldi:

«Kolay olsun işin Kurbanı Ağa».

«Sağol komutan hoş safa geldin! Ağalar senin yanında, ben kim ağalık kim?»

«Yooo, ben senin yanındayım. Gel hele bir cigaramı iç. Asker cigarasını özlemedin mi?»

«Özlemez miyim? Trakya'nın, Yunan sınırındaki ayazın altında az mı içtim? Gecelerce bekledim bayrağımı, ne içtim?»

«Neyse, gel hele, otur bir cigara içek. Sen de bana bir cigara sar».

«Tütünüm yok ki. Verirsen bir cıgara içem komutan. Bağışla beni, biz tütün alacak parayı nerde bulak?»

Oturdular yan yana. Mısa'ğa ortalarda yoktu. Öbürleri, atlardan indikleri yerdeydiler. «Cıbılın ayağına gitti, cıgara tuttu, bu başçavuştan artık iş geçti...» diyorlardı. Yeni yollar aramak konusunda yarışıyorlardı. Başçavuşla Kurbanı ağzağza:

«Eee, Kurbanı Ağa, satın mı aldın bu biçenekleri?»

«Köyün ortak yeri. Gördüğünüz gibi ortaklaşa biçiyoruz. Sonra da kardaş payı böleceğiz. Satın almak benim gibi cıbılın ne götüne yakışır paşam? Herkes kendine».

Başçavuş Muhtara seslendi:

«Muhtar, sen böyle demiyordun, gel bakalım buraya».

«Başefendi, ben orda, partimizin ilçe başkanının yanında, kaymakam bey de vardı...»

«Canım onları karıştırma, beni ilgilendirmez. Bana başka söylemiştin orda. Kaymakam Bey de senin sözlerine göre konuştu. Ne bilecek böyle olduğunu?

«Başefendim (senin gibi başefendinin yediği içtiği burnundan gele, o giydiğin kuşam kefen ola sana) artık söze horataya ne gerek. Bıraksınlar. (Sen ki gittin cıbıl ite cıgara tuttun, bıraktırmayacağını anladım çoktan, salacan döne senin Hanak'a. Görürsün arkasını, ben senin başına bir çorap örerim, ilçe başkanına söyleyim, görürsün önünü arkanı) ».

Başçavuş da, bişeyler düşünmüştü, bugünecek, böyle olayları yoluna, yordamına koymuştu ya, üç yüz elli tırpanın birlikte vuruşu; bunun arkasındaki seli anladı, kavradı. İçinden sıyrılmak kolay değildi. Bir tutanak tutuldu:

«Muhtar sen de, üyeler de, Kurbanı da imzalayacak. Başkaca yapacak bir şey yok,» dedi Başçavuş.

Muhtar bir yandan sövdü, kızdı, bir yandan da, imza atmaya çalışırken, okudu tutanağı: «... gidildi. Üç yüz elli

evlik köyün bütünü, ortak çayırı ortaklaşa biçtiklerinden, aralarında bir anlaşmazlık olmadığından, işbu tutanak...»

Atlar binildiğinde Kurbanı'yla birlikçilerinin sesi geliyordu yamaçlardan:

«Oooohhh! Al bu da senin için başçavuş... Yaşa komutan...»

«.....»

Kurbanı ertesi gün yığıcıları çekti. Otlar yığıldı. Kırmızıgözeler'e tırpan sallanırken, Urartu Yamaçları yığına kalktı. Üçüncü gün arabalar yanaşırken Ardahan birlikleri sardı Çamurlu'yu. Birlik komutanı Mağlısa yamacında Kurbanı'yla yan yana. Genç, dinç bir komutandı. Durmadan, hep birlikte ot yıkan, üç yüz elli tırpanı, üç yüz elli yığıcıyı gözetliyordu. Yığıcıların bir ucu gelmiş gelmiş, komutanın önüne ulaşmıştı. Cıbıl ayaklar, çıplak etler, yamalı giysiler, çiteli çarıklar bir bir seçiliyordu artık. Bir süre baktı komutan yığıcılara. Sonra kalktı. Bir teğmenle konuştu. Çakı teğmen. Koştu birden, arkalara, Mağlısa'nın öte yüzüne. Kısa süre sonra da, yığıcıların önüne «asker ekmeği, kumanya, zeytin, helva, peynir, haşlanmış et,» biçicilerin önüne de bol bol «asker cıgarası» döküldü. Komutan dağıtımı izledi. Kadınların, kızların yemesini seyretti. Memeleri yeni terlemiş, cırcıbıl bir küçük kızın yanına gitti. Saçak saçak örüklerini okşadı, «kızım, yavrum, okumak, saç taramak, giyinmek senin de hakkındı...» dedi içinden. Gözleri sulandı. Tutamadı, ayrıldı. Aldı birliğini, çekti Mağlısa'dan.

Kurbanı bu başarıdan sonra gür konuştu. Ağaları gördüğü yerde «olan dürzüler, sizin yeriniz artık Urus'un içi, sürüleceksiniz siz. Kanında Türklük olan sizi tutmaz. Tutmayacak; sürecekler sizi».

Ağaların sesi kısılmıştı. «Aç ite yenik düştük» diyorlardı. Her birinden, Kurbanı'dan kaçıyorlardı. İki gün sonra dönen arabalar, üç yüz elli araba ağaların, Muhtar

Daştan'ın kafasının içinde tangırdadı, bağrını ezerek geçti. Kardeş payı edilen Mağlısa, Çamurlu, Urartu Yamaçları taşındı, mereklere (1) doldu. Kurbanı, ev başı on lira topladı. Üç bin beş yüz lirayı öğretmene verdi. Okulun eksikleri giderildi. Yakacak, cam, yazı çizi eksikleri giderildi. Akan çatı yamandı, kırık tabanlar yenilendi. Okul cennet. Bütün köy çocuklarını giyindirdi, bezetti. Okula yolladı. Köyde bir sevinç, bir övünç... İşler tıkırındaydı.

«Canağa hastalanmış» diye duyuldu. Birden uzak bir yerin doktorlarına gitti Canağa. «Ölüsü gelsin» dedi bütün köy. Kurbanı. «Darısı öbür kavatlara» dedi bütün kadınlar.

On beş gün mü geçti, yirmi gün mü geçti; Kurbanı, Bıdılı, Kunkul Ali, Del'aşır, Godanlı, Çikmir, daha birkaçı Hanak'a çağrıldı. Gelen jandarmalar «biz bilmeyiz, alıp götürmek zorundayız» dediler. Gidişleri oldu gelişleri olmadı.

«Muhtar Daştan'ın, Canağa'nın, Yonus Ağa'nın... biçip yığdıkları, hazırladıkları, parasını ödedikleri, satın aldıkları otları çalıp götürmek, içeri atmak suçundan...»

---

(1) Merek; ot deposu.

Şehrali

ŞEHRALİ

Bölük yazıcısı mektupları dağıtmaya başladığında Şehrali daha masa başındaydı, mektup beklemiyordu. «Boğazında kala senin, gel bir çay söyle bize, mektubun var» diye bağıranlara şaşkınlıkla baktı. Çay ocağının önüne geldiklerinde Sarızlı kesti başını; «Okuyun ulan mektubunu, bana bir çay söyle».

Yırttı zarfı Sarızlı. Başladı. Çaylar da geldi.

«Git kardaşım sen de git. Bakalım Tanrı ne diyecek? Bize vurmadı şans, sana güldü. Git, becer. Bana vuracaktı ki, görecektin. Dımbıl'ın oğluyla nasıldım? Kore'yi taşıdı Kore'yi. Anası, babası, kızı-kısrağı, danası-doloğu şimdi, yedikleri elinde, yemedikleri belinde. Çulunu sudan kurtardı Dımbıl'ın oğlu. Tanrı sana da bir kapı açtı. Kırk yıl kıran olmuş, eceli yeten ölmüş. Hiç çekinme. Git bakalım. Döndüğünde de Tanrı'nın yardımıyla bir düğün yapalım ki, görülmemiş olsun. Ölmezsem sana bir düğün yapacağım ki, daha kimse ne görmüş ola, ne de yapmış ola böylesini. Ölmezsem; sen gelenecek başım toprağın altına girmezse. Sen git, boş durma. Elin gavurunun toprağından, taşından sana ne? Sen iş çevirmene bak el altından. Dımbıl'ın oğlunu al gözünün önüne. Daha açıkça yazam ki anlıyasın, kız bile seçtim sana, ona göre ha! Pingel'in torunu. Başlığı, bir düğünün kaça çıkacağını bilmez değilsin. Unutma dediklerimi. Git. Tanrı işini onarsın. Elin gâvuru kurtulmuş, kurtulmamış nideceksin? Sen tarlanı tırpanını, yurdunu-yuvanı, beni değil, bizi değil, gelip kuracağın yuvanı düşün. Bak ben düşünmedim, şimdi üç çocuk, daha da olacak... Senin de olacak. Onları dü-

şün. Görünen dağın uzağı olmaz. Hiç durma hemen git. Bize tez tez mektup yaz kardaşım...»

Şehrali önündeki çayı unutmuş, mektubun da arkasını dinleyememişti. Sarızlı'nın uzattığı mektubu katladı, avcı yeleğinin cebine indirdi. Beş lirası vardı yanında. Kalktı, dışarı çıktı. Kışlanın önündeki kavaklardan birine gitti, yaslandı. Sigara içmezdi. Satardı. Basmakta olan karanlığa karşı, karardı pustu. Pingel'in kızını düşledi bir ara, güldü.

«Büyüdü demek» dedi.

Bölük komutanı onu seçmemişti Kore birliğine. Yalvaracaktı. Gidecekti. «Kendi ayağımla ölüme gidiyorum. Niye yazdım ki be Ede'me? Niye yalandan yazdım ki beni seçtiler diye...» Kendi kendini suçladı bir süre de. Övünmek istemişti. Kavruktu. Köye karşı, Ede'sine karşı «Kore'ye seçildim, istersem gideceğim, istemezsem gitmeyeceğim diye yazmıştı. Beklediği başına geldi. Şimdi gitmesi gerek. Ya komutanına dediğini yaptıramazsa, ya gidemezse. Yirmi yıldır Ede'sinin yumruğu altında ekmek yiyordu. Yumruk, bundan sonra daha da ağır inecekti tepesine. Üç arkadaşı geldi yanına. «Biz de seni arıyoruz, neredesin Şehrali? Sıladan ne yazmışlar ki böyle çekildin bir yana, ne var?»

«Hiç canım- Selâm kelâm» diye geçiştirmeye çalıştı.

Sarızlı hem çayı içmiş hem de bölükte «Dilden dile düşürmüştü» Şehrali'yi.

«Saklama bizden. Kore'ye komutan olarak gidiyormuşsun, öyle mi?»

Açmak zorunda kaldı Şehrali. Mektubu bir daha dinledi, sonunacak. Gene aldı yelek cebine yerleştirdi. «Biz söyleriz komutanımıza, söyleriz, deriz ki yüzbaşım Şehrali de gelsin biz onunla candan savaşırız, bizi ayırma deriz, ölürsek de kalırsak da birlikte. Sen korkma».

Arkadaşlarının böyle söylemesine sevindi Şehrali. Bir yandan da korkuyordu. «İki günlük yol değil, deey neresi! Kars'ınan Kayseri arasından kim bile kaç kat artık. Bilmediğim dağlar, bilmediğim yollar... Ölür müyüm, kalır mıyım?» Bunları çok hızlı geçirdi içinden. Öbürleri sevinçli: «Bir yol bulduk mu, bir iş becerebildik mi, ondan sonrası kolay. Bak Şehrali sen kalırsın gene aşçılıkta, biz sağdan soldan toplar getiririz, giysiymiş, paraymış... Sen sakla yeter ki» diyorlar.

Şehrali de sevinmeye çalışıyor.

Sıkı bir eğitim yapıldı bir ay süreli. Şehrali kendinden beklenmeyen bir çeviklik, bir beceri gösteriyordu. Amerikan uçağının korkunç uğultusu altında çıktılar basamakları, havalandılar. Uçağın penceresinden Kars topraklarını, Erzurum topraklarını seçmeye çalıştı Şehrali. Seçemedi. Göz açıp yumanacak deniz üstünde buldular kendilerini. Tanımadığı, bilmediği yeşillikler, mavilikler üstünde uçtular uzun uzun.

İndiler. Başka birlikler karşıladı. Düzenli bir yönetim altında yürüdü işler. Üç gün geçmeden görev aldı Şehrali'nin birliği. Bir yıl aralıksız kaldılar Kore dağlarında. Sıla türküleri, sıla oyunları dillerinden düşmedi. Oynadılar, güldüler.

Şehrali'nin Kore'de asıl işi para kazanmaktı. Oysa, yıl bitiyor eline tek kuruş geçmedi. Ne yapacaktı, nasıl edecekti? Ede'si ona ne derdi eli boş dönerse. Dönme günü yaklaştıkça Şehrali kendini ateşe, mermilerin önüne sermeye başladı. Birkaç kez bölük yüzbaşısı tersledi Şehrali'yi:

«Kahramanlık değil seninki, aptallık. Ne çıkıyorsun öyle gereksiz, yersiz...» dediğinde arkadaşları tutanak buldular:

«Biz demedik mi yüzbaşım Şehrali bildiğiniz gibi değil...»

Şehrali hiç birinin dediği gibi değildi. Dönüş günü yaklaşmıştı. Dımbıl'ın oğlu kadar olamamıştı. Yüzü kara dönecekti. Yirmi yıldır babalık eden Ede'sine hangi yüzle dönecekti? «Dönmesem daha iyi, ölsem daha iyi, ölüm bu dağlarda, gâvur ellerinde kalsa» diyor, gene gerekli gereksiz çıkışlar yapıyordu.

Sonuç vermedi hiç bir çıkışı. Ne kahraman oldu, ne de ölüsü kaldı. Gene Amerikan kanatları altında döndü yurduna. Birliklerde bekletmeden köylerine dağıttılar...

Şehrali döndüğünde Karayas köyü ak umutlar içindeydi. Kore'ye ilk giden Dımbıl'ın oğlu boş dönmemişti. Ferhat'ın mektupları üstüne Kore'ye giden Şehrali daha da yüklü dönecekti. Yükten, bütün köy, az-çok pay alacaktı. İğne atsan yere düşmezdi, Ferhat'ın kapısı. Babaları öleli ilk kez köylü onların kapısını açıyordu. Ferhat çay, sigara hazırlamıştı. Gelen giden, uçan göçen içiyordu çayı, sigarayı. Şehrali boynuna sarılıp öpenlerin kucağından kendini zorlukla kurtararak oturdu sekideki döşeğin üstüne. Yastığa yaslanmadı. Köy kaynıyor. Konuşan, içen, sonra gülen... Ferhat, kendini, köyün en büyük evinin sorumlusu, yöneticisi sanıyordu. «Bir an önce köylü çekilse, çantaları açsak» diye düşünüyordu. Üçüncü söyleyişi Ferhat'ın:

«Komşular; Şehrali yorgun hele bir uyusun, sabah olsun, gene konuşun, gene sorun. Tanrı sizin de yolcunuzu tezden, sağlıkla kavuştura, bizi kavuşturan Tanrı size de yardımcı ola!»

Birkaç kişi kalktı önden. Anşalar'ın Bayram, aldırmak şurda kalsın, tersledi Ferhat'ı:

«Hele gâvur cigarası içek, ne getirdi, neler var şu gâvurun çantasında onları görek, hoş ortak değiliz, görek yeter». dedi.

«Yok Bayram dayı ne olacak, kendi giysilerimiz, askerdeydik, çalışmada değildik, iş arkasında değildik» de-

yince Şehrali, Ferhat'ın dizlerinin bağı çözüldü. «Doğru mu diyor, yoksa kurnazlık mı? Eğer doğruysa bunun ölüsü geleydi». İçinden bunları geçirince sıkıldı:

«Kalkın Bayram dayı ayıp olmasın, oğlanın oturacak durumu yok. Yarın gel elinle aç çantasını. Ne olacak çantada?» dedi.

Bayram alındı:

«Yalnız ye doyasın, aha kalkak gidek de?»

Ede'sinin «Ne olacak çantada, askerdi hoş» deyişi içine bir serin su döktü Şehrali'nin. «Benim geldiğime daha çok sevinmiştir, belki de ben boşuna sıkılıyorum» diyebildi bir ara kendi kendine.

Dağıldı bütün köy, çekildiler evlerine. Ferhat hiç söz etmedi çantadan, paradan, mektuptan:

«Güley, kız!.. Suyu hazırla, Şehrali bir çimsin de öyle yatsın».

«Hazır su, hemen soyunsun» diye ünledi karısı da.

«İstemem, çimdik birliğimizde gelir gelmez!»

Daha fazla yük altına girmek istemiyordu.

Ede'si üsteledi:

«Deey nerden geldin, dünyanın o ucundan, kalk hele, gelinin sana su hazırlamış olur mu?»

Şehrali kalktı. Evin gerisinde soyundu, su döktü başına. Ne ufalanmak, ne sıcak soğuk... Aldırmadan, duymadan suları başından aşağı dökmeye başladı. Suyun sonu gelirken:

«Güley gelin, aha şu çantayı aç benim don gömleğim var, onları bir at çıkam,» dedi.

Güley çantaya uzandı, Ferhat yetişti:

«Dur kız sen açamazsın, getir bana» dedi. El çabukluğuyla, yarı umut yarı kızgınlıkla açtı çantayı.

Şehrali ezik:

«Orda çocuklara verilecek ufak tefek bişeler var, onları da çıkar elindeyken. Bişe getiremedim, göz açmadık

ki savaştan. Gecemiz gündüzümüz elin gâvuruyla boğuşarak geçti. Sen de beğendiğini al ordan, ne varsa neyi gözün tutarsa al...» diye söylendi.

«Biz senin canının sağlığını isteriz. Sağlıkla geldin ya, ne getirecekmişsin, kim ne bekliyor senden Şehrali?»

Bunları Güley söyledi. Şehrali'ye değil kocasına duyuruyordu. Biliyordu eğer Şehrali boş gelmişse, bu adam onun burnundan getirir.

Ferhat ses etmeden dışarı çıktı. Çok yıkılmıştı. Ağzını açarsa daha ilk geceden başlardı kavga. Güğüm aldı anlaşılmasın diye eline. Damın ardına geçti, dolandı durdu bir süre. Beri yandan Şehrali açıldı azdan azdan:

«Ede'm hep Pingel'in kızından söz ederdi. Şimdi etmez oldu. Ne yaptınız? Kız yoksa birine mi verildi?»

«Verilmedi, Ede'n söyledi babasına. Seni bekliyoruz. Elimizde beş kuruş olmadığını bilirsin. Sen getirdinse başlık, söyleyem Ede'ne...»

«Söyle sen. Gitsin istesin. Elbet bir şey yaparız».

«Güvendiğin bir şey varsa bana söyle».

«Hele bir istesin Tanrı büyüktür».

«Kızı Tanrı'nın büyüklüğüne vermiyorlar. Başlığın büyüklüğüne...»

«Nideceksin sen, istesin dedim».

«Peki».

Güley'le Şehrali'nin konuşmalarını dinledi Ferhat. Sonra kapıdan uzaklaşıp ayak seslerini uzaktan duyurmaya çalışarak girdi içeri. Yüzü güleçti. Umudu yenilenmişti. Boş değildi demek Şehrali.

«Yatmadın mı Şehrali, yat kardaş yorgunsun» dedi Ferhat.

Sesinde sıcaklık vardı Ferhat'ın. Şehrali daha sıcak davrandı:

«Tanrı beni size kavuşturdu ya, ne yorgunluk kalır bende, ne de uykusuzluk».

Dereden tepeden söz ederken yattılar. Birkaç konuşmada yatakta geçti.

Şehrali, sıcak konuşmalar yitmesin diye gözlerini berelde berelde konuşuyordu. Zar zor.

Dayanamadı, daldı gitti. Güley pusudaydı. Şehrali uyur uyumaz açacaktı kocasına Pingel'in kızının sözünü, kaynıyla olan konuşmayı. Şehrali horlamaya, Güley söze başladı:

«Sen dışarı çıktın ya, kardaşım sordu benden, ne oldu o kız? Yoksa...»

«Ben nerdeydim, kapıda dinledim, hiç konuşma».

«Sennn, sen yerin altında da gezersin, üstünde de, korkulur senden!»

«Ben bilmem mi? Bir ara korktum bu oğlan boş geldi diye, yanılmışım».

«Hiç yanılma gene bir şey yok bunda. Dedi ya, göz açmadık diye savaştan».

«Sen ne anlarsın ayı dölü! Tes bilmezsin, tös bilmezsin».

«Bakarız».

«Görürsün».

Ferhat bir daha sövdü:

«Laz dölü, peki aç ayı oynar mı, neyle istiyor kızı?»

«Bir güvendiği var, belki çalışıp öder, nasıl olsa gurbeti tanıdı».

«Öyle ki gurbette para dolu, gel etek dolusu al git diyorlar».

«Başlığını öder ya!»

«Öder ya! Neyi ödüyor? On bin başlık, düğün için de beş bin. Onu da ödedi diyelim, ya biz. Bize bir şey yok mu?

«Ferhat sen onun büyük kardaşısın. Ede'm diyor sana... Dök eteğindeki taşı. Ondan bir şey bekleme. Verirse, versin ne diyek, olmazsa senden ona sağol demek düşer».

«Ben yolladım Kore'ye, gitsin para getirsin diye, o mu gitti? Ben yazmasaydım onun gideceği yoktu».

«Sen bilirsin, bunun sonu iyi olmaz derim. Sen onun babası sayılırsın».

«Senin babanı da seni de kara yola yollarım. Sus da yat hey it dölü. Bunun koynu koltuğu para dolu, para».

Ferhat böyle dedi, bir de dümsük attı karısına, arkasını döndü, yattılar.

.....

Şehrali birkaç gün dolaştı köyde. Herkesle konuştu, el öptü gâvur sigarası tuttu köylülerine. Yeni giysiler giyindi. «Ede'ne bir şey getirmedin mi, sana küsüyor bizim bildiğimiz» diyenlere «İstediğini alsın şu giysilerden dedim, almadı, bilmem ki» gibi karşılıklar verdi.

Ferhat, para bekliyordu kardeşinden. Çıkarıp bir elçim uzatmasını bekliyordu. Vermezse getirdiklerinden bir mendil bile almayacaktı. Kız isteyecekti, gerekirse evlendirecekti, ancak eline bir elçim para uzatılmadan onun bir gömleğine bile el sürmeyecekti.

Şehrali, Ede'sine yanaşmadı. Güley'e:

«Ben bir yere gidiyorum, uzak yer, birkaç gün gelmem. Ede'm gitsin kızı istesin. Ne derlerse "he" desin. Gerisi bana...» dedi, gitti.

Güley kocasına bu son sözleri açıkladığında Ferhat:

«Demedim mi ben sana. Bunun koynu-koltuğu para dolu. Para da değil altın altın. Bozdurmaya gitti nereye gidecek? Olsun, olsun da hiç değil onun cebinde olsun. Boş dönmemiş ya...»

«Ferhat bunda para olsaydı çıkarır senin önüne, övünerek kordu, yanılma, sen beni dinle».

«Öyleyse ben kız mız isteyemem».

«Sen iste, sana ne? Ödeyecek olan o».

Ferhat kız istemekten bir ara caydı ya, paranın ucunu görmek için kız ardına koşmaktan başka çıkar yol bu-

lamadı. Gitti dayandı bir akşam üstü Pingeller'in kapıya. Pingeller dünden «Evet» demişlerdi. Bunca gün geçti Şehrali geleli, elçi gelmeyişinden korkar olmuşlardı. «Kore'den gelen bunca para başkasına gidecek» diyorlardı. Bu yüzden Pingel'in karısı el altından yoklamıştı oğlan yanının ağızlarını. Hoş-beş, şura-bura. Söz döndü dolaştı geldi kızaaa!

«Eee, baba, gelelim sözümüzün Mehmed Velisineee! Kestirme iki sözümüz var. Bizim it sizin kapıda bir deri bulmuş sürütmek ister...»

«De ki baba bizim balta sizin kütüğe saplandı...»

Pingel Mahmut beklemedi üçüncü bir sözü:

«İki deliyi bir yola korlar. Ne yapalım? Sizden iyisine mi vereceğim? Bir kız değil mi kurban olsun,» diyende kalktı görüştüler, sofralar geldi, yendi içildi...

On bir bin oldu başlık. Kardaş yolu bir at, dayı yolu bir çift kundura, ana kaftanı, emmi yolu bir palto... Kesildi, biçildi, iş bitti. Ferhat döndü.

Hafta geçmedi Şehrali de geldi. Parayı çıkardı, on beş bini, Ede'sinin önüne koydu. Ferhat sevinmedi pek. Sakladı sevincini, bir küçük belirti varsa bile sakladı. Ertesi gün aldı on bini gitti.

«Bir su bir gölde durdukça kokar. Çekek baltamızı kütükten. Size otuz gün tanıdık, hazırlanın».

Ferhat öyle keskin, öyle üstten konuşuyordu ki, artık bıyığını balta kesmiyordu.

Yeni geline ne gerekliyse hazır alındı. Halı, kilim, sandık-sepet hazırlanmıştı. Kız dediğin delikli boncuk, yerde kalır mı, eninde sonunda biri alacaktı. Kör atın kör alıcısı olacaktı. Fazla sıkılmadan hazırlandı Pingeller.

Düğün başladı. Görülmemiş, duyulmamış, yaşanmabir düğün. Dillere destan oldu Şehrali'nin düğünü. Çağrılan, çağrılmayan, okuntu yollanan, yollanmayan bütün

köy, yakın köyler geldi gitti, at bindi, güreşler, barlar, halaylar... Yıkıldı günlerce gecelerce ortalık.

Gerdek gecesi, Ferhatlar bir komşuya taşındılar. İkinci gece toplandılar eve. Ferhat, yatağını gene eski yerine, ocağın sağ köşesine serdirdi. Toprak sekiye. Şehrali'yle yeni gelin, kapının arkasına sığındılar, serdiler. Şehrali'nin karısı, bir gece kötü bir soru sordu:

«Paran epey var mı, bizi geçindirebilecek mi?»

Şehrali karşılık vermedi. Uykuya vurdu. On beş bin lirayı nasıl ödeyecekti? Bir ağız istemeyle almıştı. «Üç ay» demişti. İşte geldi yanaştı, üç ay dediğin neydi? Daldı gitti derinlere.

Öbür yatakta Ferhat da karısına soruyordu; yakınıyordu:

«Bak ki başka para çıkarıyor mu? Evlendi, aldı karıyı koynuna, yan geldi yattı paranın üstüne. Hiç diyor mu kardaşıma da bi kuruş para verem... Bak ki bu oğlanın çiğ süt emmişliğine...»

Kırk gün geçti; kırk birinci gün belliydi. Kız, babasının evine gidip üç gün kalacak. Töre böyle; kurgu, sürek bu. Yeni gelinin kardeşi geldi, bacısını aldı gitti.

Güley, o akşam, iki kardeşe sıcak bir çorba yapmıştı. Akşam üstü, erken erken içtiler. Güley, sofrayı kaldırdı. Çocuklarını soydu, soktu yatağa. İki kardeş sigara yaktılar. Şehrali ilk kez Ede'sinin yanında sigara içiyordu.

«İç iç. Artık sen de oldun baba. Bundan sonra sen de açıktan iç. Yeter ki başka ayıbın olmasın. Yeter ki başka şeylerimizi saklamayalım birbirimizden,» dedi Ferhat.

Şehrali hemen anladı:

«Neyimiz var ki ne saklayacağız Ede?»

«Ne bilem işte, öyle dedim».

«Yanlış bir şey düşünme. Ben sana söylemedim, başlık parasını borç aldım. Para mara yok bende».

«Kim inanır buna kardaşım, kim? Ben inandım, aha ben inanayım, bu köyde başka kim inanır?..»

«İnanırı var mı? Kefenime verilsin. Gelin yarim ellere kalsın...»

«Sus kardaşım! Senden para isteyen yok. Gelin yarine yemin etme...»

«Ne yapayım inanmıyorsun?»

«Nesine inanacağım? Ben senin hoş parana ortak değilim. Verme. Ne yapayım ki senin işine bulaştım, seni evlendirdim».

«Beş kuruşun geçtiyse bana, al».

«Bak şimdi nasıl paran olduğu belli, nasıl sürüyorsun ortaya».

«Param yok, yok param ille,»

«Ne yoğu! Gittin altınları bozdurdun geldin. Nerdeydin düğünden, kız istemeden önce, bir haftadır?»

«Borç bulmaya gittim».

«Ben ki seni Koŕe'ye yollattım, saklaaa!.. Bana öyle gerek, sakla!..»

«Ben kendim gittim Kore'ye».

«Yarın; düğünümü de ben yaptım dersin sen».

«Öyle değil mi?»

«O zaman yarından tezi yok, karını al çık bu evden. Bu ev bana kaldı babamdan. Sen korumadın, sen bakmadın, çık tez çık!»

«Elden utanmasam, elin kızı babasının evinde, burda olsa yarından tezi yok çıkarım. Kalsın sana. Ben ki piç mişim, babadan kalan sana kalıyorsa, ben çıkarım. Ölecek değiliz ya...»

«Elin kızı melin kızı yok. Yarın çıkacaksın anladın mı?»

Güley girdi araya:

«Ferhat, nereye çıksınlar? Daha gelinin leçeği açılmadı (1). Dur hele bir. Tanrı belki bir kapı açar,» dedi.

Ferhat, karısına yüklendi:

«Sen sus. Sus Kazmacı'nın kızı hey! Senin ağzının aşı değil bu!»

Güley sustu. Ferhat gene Şehrali'ye döndü:

«Yarın dedim ben, yarın çıkacaksın».

«Sen böyle tutturursan ben de çıkmam. Bu ev ikimizin. Merteğinecek bölerim. Bir kürek toprağına, bir küçük taşınacak...»

«Burayı ya bana ya sana gömüt yaparım, bunu bil. Sen ki getirdiğin parayı altını sakladın, benim kardaşım değilsin, piçsin...»

Şehrali karşılık vermedi. Soyundu yatağına girdi.

Ferhat'la karısı yatakta tartıştılar. Güley her söz için birkaç dümsük yedi. Şehrali tartışmaları dinleye dinleye daldı. Onlar da uyudu.

Gece yarılandı. Ferhat uyku tutmadı. Tilki uykusu, gözü alıyor uyanıyor, alıyor uyanıyor. Kalktı bir ara. Dışarı çıktı. Karanlıktı, göz gözü görmüyordu. İçeri girdi. Av tüfeğini aldı yatağının başından iki el sıktı Şehrali'nin yarı açık üstüne.

«Ferhat uyan evimizi bastılar, uyan» diye haykırdı Güley. Yanında kocası yoktu. Bu kez Şehrali'ye seslendi:

«Uyansana Şehrali ağam, uyan evimizi bastılar...»

Ne Şehrali'den ses geldi, ne de yatakta Ferhat'ı bulabildi Güley. Sıçradı yataktan. Kibrit çaktı, lamba tu-

---

(1) Leçeği açılmak: bir kızın, artık kadın olduğunun anlaşılması için başındaki değişiklik.

tuşturdu. Yatakta üç çocuk ürkek ürkek bakıyordu. Işığa gözünü alıştırmaya çalışan Güley:

«Ferhat nerdesin, ses versene!» diye bağırdı.

Ferhat'ın sesi kalın, tok kabaydı:

«Burdayım. Kapının önünde. Ben artık gidiyorum. Üç yıl sonra dönerim. Yiteceğim bir süre. Çocukları sana, Tanrı'ya...» dedi, tüfeği omuzladı, yitti karanlığın içinde...

Erikliceli Ramazan

Adaya çıktıklarında başkaca sıkıntıları yoktu. Yiyeceklerini köyden getirmişlerdi. Issıza, çamların arasına çekildiler. Baba, el alışkanlığıyle düzgünce açtı sofrayı yeşile. Haşlanmış altı yumurta, bol ekmek, bir beze düğümlenmiş tuz, birkaç domates vardı. Yarım teker ekmek sertleşmişti azdan. Baba, bıçakla iki büyük parça ayırdı. İki yumurta aldı, tuz, domates çıkardı. Gerisini gene düzgünce bağlayıp torbaya koydu. «Bismillah» dedi. Yüksek söyledi oğlu işitsin diye, o da Tanrı'nın adını ansın diye. Ramazan duydu ya, aldırmadı. Nedense sıkkındı. Başladılar.

«Bismillah dedin mi oğlum?»

«.....»

«Demedin mi?»

«Dedim».

Ramazan yalan söyleyip, babasının sesini kesmişti. İçinden de «Bismillah diyecek mişim? Kaymakam Bismillah» diyerek mi kaymakam oldu? Şube başkanı Bismillah mı dedi de taktı o giyimi; kuşamı ay yıldızı alnına... Bismillahı duymamış olanların ayağı kundura, sırtı kalın kalın kumaş...» diye söylendi. Bunları babasına açıkça söyleyesi geldi. Oldum olası ağzını açınca Tanrı sözü eden, her şeyin onunla sonuca gideceğini sanan babasını kızdırmak istemedi. Söz kabarırdı. Oysa, oldukça kendini sıkıntısız tutmak, bu sınavı vermek, başarmak istiyordu Ramazan. Şube başkanı gibi giyinmeyi çok istiyordu. Bu yüzden sustu. Kuru ekmeğin göğüslerinden inmesi güçleşti. Baba-oğul yutkunmaya başladılar. Yanlarında su kabı yoktu. Yakınlarında da su yoktu işin tersi, kötüsü. Bil-

dikleri yer değildi ada. Görünürde hiç bir yerde su sesi, şırıltısı yoktu, akmıyordu. Su aramaya başladılar baba -oğul. Ramazan yutkunamaz olmuştu. Bayat ekmek inmiyordu aşağı. Hem yakın yöreyi kolaçan ettiler, hem de Ramazan göğsünü yumrukladı ara ara. Adanın ortalarına geldiler su bulmak için. Bir musluk gördüler, Ramazan hemen kıvırdı, ağzını dayadı. Su yoktu. Sordu; gelmedi su. Ramazan «Hık, hık, hık» ederek doğruldu. Baba bir sövdü açık açık. İlerledi, bir çaycının önüne geldiler. Su istediler. «Gelin şööle bir oturun, bir çay için de...» dediler. Biraz aşağıda bir başka çayevine vardılar. «Meyve suyu var, gazoz var» dediler. Heybeliada Ramazan'la babasına çöl oldu. Bir kaşık su, bir yudum su bulamadılar. Yürüye yürüye göğüslerindeki tıkanıklık gitmişti. Geri döndüler. Karanlık basmak üzereydi. Yatacak yer aradılar. Şarköy'den çıkarken, şube başkanı, «Ada sıcaktır, yeşildir. Her yer yatak sayılır. Bir çamın dibine vurun kafayı...» demişti ya, demeseydi de, Ramazan'la babası için, köylü için yatak yeri Ada Saray olacak değildi ya. Ramazan da, babası da yatacakları yeri biliyorlardı, tasalı korkulu, kuşkulu değillerdi. Yıllar hep yeşil otun üstünde ağaç dibinde geçmişti. En iyi uykuları kara toprakta çekmişlerdi.

Issıza geldiler. Baba, dönüş parasını, donunun iç yüzüne bağladı. Çamların altında birikmiş çam pürlerinin üstüne uzandı. Uzanır uzanmaz da daldı gitti... Ramazan'ın gözünü uyku tutmuyordu. Koynuna böcekler mi doluyordu, gövdesini bir şeyler mi ısırıyordu, çam pürleri mi batıyordu bir yerlerine?.. Kaşındı, döndü... Yatamadı. Doğruldu. Uyumak için uğraştı. Altındaki çalı-çırpıyı düzledi, bastırdı. Yassılaştırdığı yaş dalların kabalarını ayıkladı, attı. Yere tutunmak, yere geçmek isteyen bir bitki köküydü Ramazan yattığında. Gene yatamadı. Kalktı. Çamın öbür yanına geçti. Çıkardı, bıraktı... «Şarrr» sesini

babası duyacak diye kıstı ön damarları, bacaklarının arasını. Çömeldi. Sessizce bitirdi geri kalanı. Sonra doğruldu. Çevreye göz gezdirdi. Her yan denizdi. Şarköy kıyılarını aradı. Kıyıyı seçemedi ya, kıyı ilçesindeki günlerini, anılarını seçti. Köyü, gidip gelmeleri yaşattı bir bir. Istanbul, Ramazan için gökte sallanan bir ak buluttu. Gecenin sessizliği, durgunluğu, açıklığı-kapanıklığı Ramazan'ı ilgilendirmedi. Sessiz geçen bir gemiye takılır gibi oldu bir ara. Şarköy'ü bir daha aradı, Eriklice'yi, okulu getirdi gözlerinin içine. Okula geç kalışları, kovulmaları, açıklığı, yırtık lastik ayakkabıları, yardımcının sopasını, yüzbaşının evini, kaymakamın kendine olan ilgisizliğini yaşadı. Sövdü bir bir. Saydı döktü baştan başa...

Ramazan bir ara daldı. Tatlı bir düşe yatmıştı. «Eğer kazanacaksam bu gece düşümde dedemi görürüm» dedi. Düşünde büyük dedesiyle karşı karşıyaydı. Dedesi Ramazan'ı kovalıyordu. Bir salkım koruk üzüm için az daha kalın sopayı başına yiyecekken uyandı. Ramazan gittikçe kararmış gecenin ortasında bir güldü. Işık ışıktı yüzü. Dedesine bir güzel dua etti. Uzandı. Gözü alır almaz gene dedesi çıktı karşısına: «Seni başıboş köpek Buralarda ne arıyorsun sen? Kaldır baban olacak ocak düşmanını da kalkın gidin burdan» diye bağırıyordu dedesi. Korkuyla uyandı. Ellerini yüzüne, gözüne sürdü. Yatmadı. Kalktı, adım attı. Az açıldı. Çamlık hızla iniyordu kıyıya. Ramazan inecek değildi. Sıkıntıdan bir daha çömeldi. Bir iki damla zor çıktı.

Bütün gece Ramazan topu topu iki saat uyumadı. O da hep dedesiyle boğuştu. Kalktıklarında ellerine, yüzlerine çalacak bir kaşık su bulamadılar. Yakalarını paçalarını çarptılar. Çam iğnelerini birbirlerinin sırtlarından çıkardılar. Çarpındılar. Yaka-paçalarını toparladılar. Adım attılar. Baba «iki lokma yesek» dedi. Ramazan istemedi. Ağır ağır indiler. Heybeliada iyice aydınlanmıştı, uyan-

mıştı... Caddeyi bir baştan bir başa geçtiler. Sınavın yapılacağı yerin kapısı kapalıydı, bir tek eli tüfekli vardı ortalarda. Başkaca kimse yoktu. Geri döndüler. Caddeyi bir daha adımlayıp, geldiler. Kimseler yok, bir daha döndü geldiler, kimseler yok. Baba kuşkulandı:

«Olmaya ki biz yanlış yere gelmiş olak. Belki de bir başka yer. Şu gazeteyi okusana» dedi. Ramazan direndi önce, baba daha baskın çıktı. Katlı gazete kesiğini Ramağan açtı: «Heybeliada Deniz Harp Okulu» satırını sertçe okudu. Sonra geri döndüler. Şarköy'e bakar kıyıya indiler. Oturdular. Güneş yükselmişti. Baba «iki lokma»da direndi. «Açılır insan» dedi. Ramazan yanaşmadı. Baba azık açtı, kemirdi kuru ekmekleri, domatesleri. Bir de yumurta yedi. Güneş epey yükseldi, bir mızrak boyu. Kalkıp geldiler okulun kapısına. O kocaman kapılar arkasınacak açılmış, gene eli tüfekliden başka kimseler yoktu. Baba yaklaştı:

«Burada bugün öğrenciler toplanacaktı. Gelen oldu mu?»

«Doldular içeri».

Baba tutuştu. Ramazan'a bağırdı, yürüdü. Eli tüfekli:

«Dur yasak; giremezsin».

«Herkes girdi dedin ya».

«Herkes girdi, sen giremezsin. Senin giyimin-kuşamın... Baksana lo, seni geri kovarlar, böyle partalları içeri aldığımdan onbaşı da beni götürür, benzinliğe sekiz saatlığına diker. Girenler başka, sen başka».

Ramazan oldukça yıkıldı bu sözlerden. Ne var ki şube yüzbaşısının kendine olan yakınlığını biliyordu. Bir dönüş evine bile çağırmış, ıslak-çamur çoraplarla sıcak halılar üstünde yemek yedirmişti. Asker, şimdi babasıyle Ramazan'ı içeri almıyordu. Baba ölüm-kalım arasındaydı:

«Başımızın üstündeki Tanrı'yı düşün, yoksulsam, geygim yoksa benim oğlum okumayacak mı? Bak çağırmışlar benim oğlumu... Yazı yazmışlar» dedi.

Girdiler içeri. Yüksek, çok çamlı, cennetten de güzel bir alanın ön-ortasına toplanmış ana-babalar, çocukları. İçerden adlar okunuyor. Adı okunan yırtıyor kalabalığı, içeri giriyor. Ramazan'ın okunup okunmadığı belli değildi. Ramazan okunmuş olmasını istiyordu. Onca gözün altında, onca giyimli, süslü, kunduralı, boyunbağlı, ak gömlekli, takım takım giysili öğrenciler içinde bir tek Ramazan'dı ipullah-sirikullah olan, bir tek Ramazandı alaca dana. Bir Ramazan'ın ayaklarında gene karakumlu, tabanları parlamış lastik vardı. En üste giydiği, zıbın mı, ceket mi, gömlek mi, belli değildi. Ramazan daha çok babasının giyiminden utanıyordu. Sararmış bıyıkları, yıkık beli, Trakya'nın boz dokuması, yamalı yamalı... Diğer bütün ana-babalar ütülü giyimler, kumaşlar, kunduralar, ak gömlekler, uzun uzun sigaralar, el çantalarıyle süslü. El sıkışıyorlar birbirleriyle, gülüyorlar, iyi dilekler, günaydınlar uçuşuyor dillerinde. Gelip geçen bir subayla el tutanlar oluyor. Birkaçı bir araya gelerek konuşuyorlar. Adı okunan çocuğun yanağına sırayla öpücük kondıuruyorlar. Ramazan'la babası ölümden dönmüşler, hortlamışlar sanki. Dört ayaklılar sanki. Ne tanıyanları var, ne soranları, ne el sıkanları. Ramazan ortalarda açıklarda görünmek istemiyordu. Uzakta, sesin ulaştığı bir ağacın sarkık dalları altına saklanmak istiyordu. İkide bir:

«Baba gel, yoruldun. Şu ağacın altına doğru gidelim» deyişi bundandı. Baba aldırmıyordu. Kendini topluluğun ortasında görmekten mutluluk bile duyuyordu. Gitmiyordu arkalara. Ramazan'ın çabaları sonuç vermedi. Baba ayrıldı oğlundan, sesin geldiği yüksek direğin altına toplanmış kadın-erkek giyimlilerin arasına katıldı. Ramazan babasını küçümseyen bakışlarıyle izliyordu. Babası değilmiş

gibi taa uzakta duruyordu. Kendini biraz olsun kurtarmıştı. Adı okunduğunda babası korkunç bir bağırtıyla:

«Ramazan gel, seni çağırıyorlar, çabuk...» diye haykırdı.

Sağdan soldan:

«Korkma baba, bağırma, kulağımızın zarını patlattın. Yerine kimse girmez» diyenler, azarlayanlar çıktı. Ramazan, bir ateş çemberinin içinden geçiyordu. Tezden geçip içerde yitecekti. Adım attı. Gittikçe hızlandı. Kapıdan girerken elindeki belgeyi bile göstermeyi unuttu.

Omuzunu itti kapıdaki subay:

«Daha bak kaç arkadaşınız girecek. Oyalama. Kaç kez söyledik, belgelerinizi elinizde açık tutarak geliniz. Bir de subay olmak istersin. Bir sözü belleyememişsin!»

Ramazan burnundan soluyordu. Ter kirli gömleğinin parlaklığını artırmıştı. İçerinin serin havası azarla birleşerek Ramazan'a çarptı. İçeri geçerken arkadan babası bağırdı:

«Ramazan, kızanım, burdayım ben, beklerim. Göreyim seni alt et hepsini. İyi yaz, şaşırma. Allah yardım etsin sana...»

Ramazan babasını duymamak için adımlarını açtı, daldı içeri. Hangi yana sapacağını gösteren oklar vardı, yazılar vardı. Göremedi. Uzayıp giden koridoru adımladı. «Orası yasak» sesini duyunca dondu. Karşısında kişi mi, et-kemik mi, taş bir anıt mı olduğunu seçemediği dimdik biri söyledi bunu. Hemen geri döndü. Kolunda kırmızı bağlı, uzun boylu, kollarının önü ıkı sırmalı biri karşıladı:

«Sen sınav yerini şaşırdın sanırım. Gel oğlum» dedi. Nöbetçi üsteğmen Ramazan'ı aldı çıkardı üst kata. Yerini buldu, oturttu. Yatıştırdı, onurladı. «Adını belliyorum, eğer kazanamazsan yazık sana. Kazanırsan sana armağan bir çift kundura alacağım» dedi gitti.

Ramazan ucu-bucağı belirsiz bir geniş yerdeydi. Boşluktaydı. Saçları taralı, parlak, kanlı canlı, tertemiz çocukların arasındaydı. Kimsenin kendine bakmasını istemiyordu. O yüzden kıpırdamıyordu. Eli ayağı titriyordu. Burnunun ucundaki terler dudağının üstüne iniyordu. Ürkek.

Sınav başladığında Ramazan tutuldu. Ne kalem tutuyordu eli, ne de kâğıdı seçebiliyordu gözleri. Bir kâğıt, titreşime tutulmuş, uçuşuyor, üç beş kâğıt gibi çatallanıyordu. Tek kâğıt olarak yakalaması bir soluk sürüyordu. Salonda sessizlik... Ramazan da kendini sessiz biliyordu. Çatal soluk aldığı sınavı yürütenlerin, sınava katılanların kulaklarındaydı. Geri geri dönüp Ramazan'a bakanlara sert bir ses kızdılar:

«Herkes önüne baksın, kimse geriye dönmesin. Adam görmediniz mi?»

Ramazan hemen anladı durumu. Gözlerinin terlediğini sezemedi. Kızardı yüzü. Eli-ayağı, gövdesi, bütün varlığı titriyordu. Ne yazacaktı? Ne istiyorlardı? Neredeydi? Bütün bunları Ramazan unutmuştu çoktan. Oflayıp puflamasını yalnız kendi duymuyordu. Bütün salon, o kocaman oda dinliyordu. Sınav başkanı Ramazan'ın yanına geldi:

«Çok sıkıldın oğlum? Zorun ne? Nerede sıkılıp kaldınsa, söyle yardım edeyim sana?» dedi.

Ramazan'ın sırtının ortasında kor tutuştu. Yandı. Dayanamadı. Dili tutuldu. Elleri titredi. Sınav başkanı uzaklaşmanın en iyi yol olduğunu hemen anladı. El etti diğerlerine. Masanın başına toplandıklarında:

«Çocuk, köy çocuğu. Yırtık pırtık içinde. Aşağılık, utanma, yıkıntı içinde neresine yardım edeceksin? Duymuyor ki o yıkılan dünyanın gümbürtüsü içinde bizi» diye söyleniyordu.

Ramazan bayılmamak, kusmamak için zor tutuyordu kendini. Hiç bir şey yememişti, elini yüzünü bile yıkamak için su bulamamıştı. Ne çıkacaktı karnından? Ramazan bunu bile düşündü. Sonra bir öğürtü, bir öğürtü daha. Salon geriye döndü, Ramazan'a baktı.

«Arkaya bakmak yasak» dedi sınav başkanı. Herkes önüne baktı. Ramazan sınıfla, salonla, insanlarla birlik dönüyordu. Daha kalem vuramamıştı kâğıda. Bir ara kendini toparladı. Öğürmeler kesildi. Kâğıdın tek olduğu anları yakaladı. Kalemi dik tuttu. Bu arada sınavdan bir kişi çıktı. Ramazan'ın gözü kapıdaydı. Kaçmak, gitmek, Eriklice'ye canını atmak istiyordu. Hemen bıraktı her şeyi. Ayağa kalktı, yürüdü.

Ardahan Yollarında

ARADAHAN YOLLARINDA

Tucu da Hürü gibi bir çuval un çıkarabilmişti yaza. Olup olanı oncağızdı ikisinin de. Pişirdikleri ekmek son kırığınacak yeriyor, tek kırık kalmıyor, ondan sonra ekmeklik küçük bir hamur yoğuruyorlardı. Ekmeği pişirip bitirdikten sonra birbirlerine uğruyorlar:

«Şöyle bir küçük hamur yoğurdum. Un gitti çuvalın dibine yapıştı. Kalacak dokuz boğaz yaz ortasında,» diyorlardı.

Sık sık çoluk çocukların birleştirip Yelatan gediği'ne yolluyorlardı. Çocuklar türlü otlarla karınlarını doyurmaya çalışıyorlardı. Yeşil ot öğün olur muydu? Bir çuval un bir yaz boyu kime yeterdi?

«Erkişimiz olsa, gider taşı taşa vurur, taşı başa vurur, bir şey getirirler bir yerden. Kaygılının Dırı'dan ne umarsın? Gitmiş Cankelek'e, odun kesmiş Şavşatlılara, karşılığına bir torba mısır unu almış. Erkişimiz olsaydı sırtıyla taş taşır, gene bir öğün yiyecek getirirdi. Onlar öleceğine biz ölseydik,» dedi Tucu.

Hürü bu yargıyı beğenmedi:

«Yok bacım, dedi, yok. Onlar ele usta, bize hastaydı. Kara günde olsunlar, derin gitsinler, seninki de benimki de. Bir bölük külde toprakta enik bırakır giderler miydi iyi olsalardı? Çok çok iki günlük un kaldı. İki gün sonra ben hangi taşı başıma vuracağım? İkisinin de ektiği yitti soktuğu tuttu. Yakalarımı kurtaramadım, horoz gibi. Bir olsaydı, iki olsaydı, üç olsaydı... Senin yedi, iyi. Benim dokuz! Hiç birinin eli de iş tutmuyor. Hepsi tüketici. Ben

ne yapacağım şimdi? Kime gideceğim? Kimde var. kim boğazından keser de verir?»

«Yediyle dokuz arasında ne var bacım? Bir yol bulalım yoksa! Senin dokuz can ille, benimkiler de kurt gibi, doymak bilmezler,» dedi Tucu.

«Ben yol bulamadım,» dedi Hürü, «Elim koynumda kaldı. Sen bir yol bul. Benim aklım var mı? Ne yiyorum ki ne çalışsın başım?»

«Benim yolum belli, belli de, Yelatan'ın gücü yetmiyor. Gücü yetmez mi ki, hepimizi taş kestire olduğumuz yerde, taş kestire de kurtulalım».

«Yelatan da şaşırdı bacım, şaşırdı Yelatan! Kimi taş kestirsin? Bizim gibi aç, canından usanmış, bezmiş, kimsiz kimsesiz onca var, onca var ki... Hepsini taş kestirse, Yelatan yamacında bir tek yeşil ot kalmaz. Her yanı taş olur. Bütün köy, bütün köyler aç susuz. Hangisi bizden iyi. Benim var bir günlük yiyecek, onun var haftalık, on günlük. Yarın o da aç, sen de aç. Yelatan kime yetsin, yetirsin?»

«Ne yapacağız öyleyse? Bunların anası biziz. Kim düşünür bizim yerimize?»

«Bak bak,» dedi Tucu, «Yoldan geçenleri gördün mü? Bizi almaz mı? Karı olarak değil, bir dönüş, kendimizi satalım».

Hürü ağlarken güldü:

«İçinden mi söyledin, içten mi?»

«Param parça olayım içimden söyledim. Bu çocukların bir dilim ekmeğe ağladığını göreceğime, kendimi ite satarım, değil gürcüye».

«Yan ne? Güldüğüme bakma».

Son nokta gelip çattı. Ağlamaktan gözleri şişen en küçük çocuğa son parça ekmeği verdi ikisi de. Artık hiç birinin koklayacak ne unları vardı, ne bir kırık, dilim ekmekleri. Evin içi ağıt doldu. Bütün çocuklar «ekmek» di-

ye ağlıyorlardı. Ne birinin ağzında «meyve» vardı, ne de bir başka şey. Yalnız «ekmek» istiyorlardı. Bildikleri de ekmekti yalnız. Sütü, yoğurdu, yağı, yumurtayı bile unutmuşlardı yıl boyu kıtlık içinde. Çocukların ağıtına karşı edecekleri söz yoktu ikisinin de. Bozulmuş başlarındaki (1) ak leçeklerin ucuyla gözyaşlarını siliyorlardı.

Köyün yarısı ağlıyordu. Yalnız Hürü mü, Tucu mu? Bütün köyler ağlıyordu. Kadınlar bir araya gelip koro yapıyorlardı, ağıtlar dolu koro. Evler, damlar yetmiyordu kadınlara. Kırlara, çukurlara, taş dibine, kaya dibine saklanıp, sığınıp ağlıyorlardı.

Hürü'yle Tucu birinde, eskiden kalma yıkık bir örene girmişlerdi. Baş başa ağlıyorlardı, yüksekten, boşana boşana. Hem yağmur döküyorlar, hem gürlüyorlardı. Ağladıkları örenin altından, yakınından yol geçerdi. Gürcü yolu. Bu yoldan ırgat işlerdi. Şavşat ırgatları tırpanları omuzlar, Boğatepe ağalarının, Şemistanların çayırlarını biçmek için giderlerdi. İşte ırgat bu yoldan geçerken sesleri duydu. Tırpanları indirdi, bir süre dinlediler. İçlerinden birisi kalktı. Çukura yaklaştı. Bir taşa sırtını vererek dinledi iyice. Dayanamadı ses verdi:

«Bacı ne ağlarsınız? Kocanız mı öldü, oğlunuz mu öldü? Gurbetten, askerden dönmeyeniniz mi oldu?»

Kadınlar sustular. Gürcü diretti:

«Ölenle ölünmez bacım. Her neyse. Anlatın bana. Ben de duyayım. Komşu sayılırız. Köyünüzün, yaylanızın suyunu içiyoruz».

«Git kardeş yoluna, yoluna git! Ölen kurtuluyor. Ne diye ağlayalım ölene? Ölüsü olan bir gün ağlar. Biz doğduk bittik ağlarız».

Tucu'nun bu sözlerinin arkasına Hürü yapıştı:

---

(1) Başı bozulmak; dul kalmak.

«Koca dediğin ne kardeş? Kim koca derdinde? Bir bölük can külde toprakta kaldı, aç susuz. Bizim derdimizi öğrenip de ne yapacaksın? Taa Şavşat'tan kalkıp Boğatepe'ye tırpan çekmeye gidiyorsun. Bu dert sana yetmez mi? Beylere, ağalara kul köle olmak az dert mi kardeş?»

Koca Gürcü azıcık düşündü. Taşın dibinde ölü gibi kaldı. Sanki Urartu örenlerinden kalma bir taştı, anıttı. «Öyle ya, az dert mi,» dedi. «Az dert mi iki gün yaya gideceksin, Şemistan denen ter içiciye çalışacaksın şafak sökenden gün batana, alacağın belli, yatacağın yer ahır! Benim derdim de çok. İller şu kadınlara ne diyeyim? Desem ki Tanrı büyüktür, Tanrı sana olsun, sana verdik başıyla kıçıyla diyecekler. Boş torba aç at! Ne çıkar. Boş söz etmek yersiz» diye düşündü.

Kalktı Gürcü. Tırpanları yana yöreye atmış, çamura, toza, toprağa karışmış Gürcü arkadaşlarının yanına geldi.

«Türkmenin al yanaklarını gördün yıkıldın. Ağlayan kadınlar nasıl sustu öyle?»

Başını kaldırmadan takılan Veyis Usta'nın sözüne aldırmadı kadınların yanından gelen. Bir başkası daha takıldı:

«Ohhho Veyis Usta, kadın dediğin yalnız kalır ağlar, erkek görür şırlar (1) ».

Kadınların yanından gelen Gürcü konuştu:

«Size ne anlatayım, ağlayan kadınların dokuzar onar çocuğu varmış. Hepsi aç kalmışlar. Ona ağlıyorlarmış. Sizin bileceğiniz şimdi önümüzde on beş, on altı salaca. Ya gömelim, ya da bir yardım yapalım».

Gürcü uzun uzun anlattıktan sonra:

«Koynumda elli kıruş var. Onu çıkardım. Azığımdan da bir somun. Siz de ne verirseniz verin,» dedi.

---

(1) Şırlamak; erkeğe kur yapıcı gülüş.

Gürcülerin yarısı günlerce kaşınsa bir tane bit çıkaramazdı. Bazılarının yirmi beş kuruşu, bazılarının elli kuruşu vardı. Herkes kolundan kopanı çıkardı verdi. Sekiz lira yirmi beş kuruş, on bir somun toplandı, kadınlara ulaştırıldı. Kadınların artık utanması kalmamıştı. Bin bir dua ettiler. Verilenleri aldılar. Gürcüler yavaş yavaş çekildi. Sepetli'yi aştılar.

«Kul bunalmazsa hızır yetişmez,» dedi Hürü, «Çocukları doyuralım da... Parayı sonra bölüşelim».

Koşar adımla evlerine geldiler. On bir somunun başına on sekiz kişi toplanmıştı. Dokuz çocuk birinin, yedi çocuk birinin. İki kadın da eklenince on sekiz.

«Nasıl bölelim,» dedi Hürü.

«Can başına yarım somun».

Bölüştürdüler. Çocukların gözlerine ışık geldi. Ağıt birden bire bitti. Kadınlar da yarımşar somun yediler. İki somunu sakladılar.

«Geldik paraya,» dedi Tucu, «Parayı nasıl bölelim?»

«Parayı bölmeyelim. Sekiz lira yirmi beş kuruş. Yetmiş beş kuruş daha bulsak bir put (1) mısır alırız. Mısırı alalım, yarı bölelim».

«Peki,» dedi öbür kadın, «Yarın sen Cırı'yı hazırla, ben de Kulucuk'u. Yollayalım Ardahan'a, alsın gltirsinler».

«Hazırlanacak neleri var? Sandık sepette giyimleri mi? Yarın horoz ötümünde kaldıralım, parayı koyunlarına koyalım...»

«Uvvh,» dedi Tucu, «Bacım unuttun mu, yetmiş beş eksik».

Hürü vurulmuş gibi dört kat oldu:

«Ya ya ya,» dedi. «Şimdi ne yapacağız?»

---

(1) Put; 16 kg.

Sabahtan beri bekçi köyde bağırıp duruyordu. Vergici gelmiş toprak parası istiyordu. Bu kez de kapı kapı dolaşıyordu bekçi. Hürü'yle Tucu'yu görünce yapıştı:

«Tek tek kapılarınızı mı dolaşacağım? Vergici geldi, bağırdık, dedik ki gelin toprak parasını verin. Niye gelmiyorsunuz? Saçlarınızdan tutar sürütür götürürürüm. Kim bu gelen biliyor musunuz? Sağır İsmet'in vergicisi! Sizi Ardahan çarşısında sattırır Sağır İsmet. Düşün önüme doğru vergiciye».

Hürü'yle Tucu önemli bir iş arkasındaydı. Vergici sözünü duyunca tepeleri attı:

«Hele bir yürü gidelim, bakalım ne istiyormuş benden, bizden? Vay dürzünün vergicisi, vay leş kargasının vergicisi...» diye yürüdüler.

İkisi de vergicinin karşısına dikildiler. Muhtar oradaydı. Kurul üyeleri de oturmuşlardı. Hürü hemen sordu:

«Benden toprak parası istemeye mi geldin?»

«Almayalım mı,» dedi vergici, «Benim cebime mi giriyor? İsmet Paşa hazretlerinin vergisi».

«Sağır İsmet'e de ki, ben toprağımı ona verdim, gelsin üstüne çullansın, kendisi yesin doysun, çocuklarımı da doyursun, artan onun olsun. Ben ne toprak istiyorum, ne de vergi».

«Öyle ya,» dedi Tucu da. «Biz ne kurtardık, ne savaştık! Ne babamız öldü, ne kardeşlerimiz! Kurtaran da onlar, yiyen de. Bir hazineyi tek başına yıllardır yiyor, daha doymadı mı? Git ona söyle, bizden para mara yok. Bitimi vermem».

«Sende var mı bana ver,» dedi Hürü, «Çıkar bir lira ver. Ben çok istemiyorum. Ben Sağır İsmet değilim. Bana bir lira yetiyor».

Kadınların arka arkaya, yağmur gibi yağışlarına vergici azıcık şaştı. İşi tatlıya bağlamak istedi:

«Veririm, canınız sağolsun. Ne olacak?»

«Kuru sözle karnımız doymaz. Ver ver, elini cebine at, sok koynuna bir lira da sen ver».

«Vermeyeni de almayanı da,» dedi vergici.

«İki gözü çıksın mı,» dedi Hürü.

«Çıksın,» dedi vergici.

Bir lirayı uzattı. Hürü kaptı. İki kadın döndüler. Muhtar, üyeler vergiciler güldüler.

«Kancıklar hey,» dedi muhtar. «Vergici sizi sınadı. Getirin parayı buraya.

Tucu kızdı:

«Seni sınasın, bizim nemizi sınayacak. Biz iki dul kadın. Ne senden, ne vergiciden ne de Sağır'dan korkumuz var. Hep biz verecek değiliz, azıcık da Sağır bize versin». dedi kadının biri, çekip geldiler.

Artık bir put mısır parası koyunlarındaydı. Hem de yirmi beş kuruş artıyordu. Geceyi yarıladılar. İkisi de kalktılar. Birer çocuklarını uyandırdılar, Cırı'yla Kulucuk'u.

«Gözünüzle bir tutun bu parayı. Dokuz liradır. Mısırcıya verirsiniz. O tek kollu bir adammış, Müzellef derlermiş adına. Köprü'nün başındaymış satım yeri. Parayı verirsiniz. Tartıya iyi bakın. Ya bir kuruş bir yere kaptırasınız, ya bir tek tane mısır döküle, saçıla, eksik ola! Artık eve gelmeyin. Başınızı alın yitin, Kur köprüsünden atın aşağı kendinizi ölün, sel götürsün, su götürsün...»

İki yaştaş sevinçliydiler. Şehri göreceklerdi. Anlatıla anlatıla bitmeyen şehri. Meyvesi, çarşısı, sıcak ekmeği, helvası, camları, dükkânları, demir köprü, yollar, arabalar, bolluk, giyim... Sevinçlerini içlerine sakladılar. Karanlıkta yola düştüler.

Mağlısa'yı aşar aşmaz konuşmaya başladılar:

«Oh Ardahan! Ardahan'ı geçende Gabrel Halil anlattı, ağzım açık kaldı. Her şey varmış. İncir, üzüm, elma, armut, şehir ekmeği, camların arkasında dizili yemekler...»

«Mısırcıya dokuz lira yerine sekiz versek, desek ki amca bir liramız yok desek. Artanı incire veririz».

«Yok incir az gelir. Hurma çok geliyormuş».

«Hurma çekirdekliymiş. Hem de koku yaparmış. Yatarken yellensek anlarlar. Ayakyolunda da belli olurmuş. Analarımız anlar».

«Ekmek alalım. Sıcak şehir ekmeği. Çok güzel olurmuş. Sen bilmiyorsun».

«Sen hiç yedin mi ki?»

«Yemedim ille dinledim».

«Ayrı ayrı alalım. Liranın yarısı sana, yarısı bana. Sen istediğini al, ben istediğimi».

«Erik alırız. Erik de varmış».

«Olur. Erik alalım. Sonra kardeş payı böleriz. Yarısı sana yarısı bana. Şehirden dönünce Pürlü Pınar'ın başına oturur bölüşürüz».

Ayakları kan içinde Ardahan'a girdiler. Kur Köprüsü gelenle, geçenle, asker yürüyüşleri altında, kamyon, at arabası altında inim inim inliyordu. Yüksek yapılar, camlar, dükkânlar, satıcılar, alıcılar, çocuklar, gelip geçen, bağıran... Bir gürültü, bir gümbürtü, bir bolluk, bir renk. İkisinin de gözlerini kamaştırdı. Bunca bolluk içinde elbette onlara düşecek pay vardı. Umutları kabardı. Köprünün sağ başında sıra sıra sandıklar, manavlar yer alıyordu. Önünde durdular. Yeşil, sarı, kırmızı, büyük küçük, salkım salkım, yığın yığın meyveler vardı. İkisi de takıldı kaldı sandıkların başında. En son şeftaliyi seçtiler. İkisi de görmemiştiler. Birlikte bağırdılar:

«Oyyy, bu ne? Ne büyük böyle?»

Gözlerini bereltmiş bakıyorlardı. Ağızları açık açık.

Manav sert aldı:

«Bir şey alacak mısınız? Yok! Hadi yallah! Burası durulacak yer değil».

Çocuklar ağızlarını topladılar. Doğruldular. Birkaç adım sonra fırının önünde takıldılar kaldılar:

«Cırı,» dedi Kulucuk, «Sıcak sıcak ekmekler. Biri senin olsa, biri benim! Pürlü Pınar'ın başında olsak ikimiz. Bir ısır, bir yudum su iç!»

«Şu büyüğü benim olsa».

«Peki, o senin olsun. Onun yanındaki, aha bak şu da benim».

«Bir ekmek alsak iyi olur. Önce karnımızı doyuralım».

«Alalım mı?»

«Sen aldırıyorsan alalım. Ben karışmam. Anam sorunca Kulucuk aldırdı,» derim.

«Yoo, ikimiz birden alalım».

Fırıncı çırağı çıktı dışarı:

«Ayı mı oynuyor burada, yallah!»

Çarpık ayaklarını, açık ağızlarını topladılar ikisi de. Adım attılar. Giyim kuşam dolu bir dükkâna vardılar. Camların arkasında renk renk giyimler sıralanmıştı. Ses etmeden bakmaya başladılar. Az sonra dükkâna bir kadın girdi, elinde çocuğu. Dükkâncı bir sürü giyim kuşam indirdi. Çocuk sırayla giydi, çıkardı, baktılar, ölçtüler.

«Cırı, çocuğun çıkardıklarını bize verseler».

«Cekedini bana, bir de gömleğini».

«Yoo, ya pantolonla gömleği alacaksın, ya da ceketi. Olmaz öyle. Ben yalnız cekete razıyım».

Tartışmaya başladılar vurmadıkları tilkinin postunu. Az sonra çocuğun pabuçları da yenilendi. Cırı atıldı:

«Pabuçları ben gördüm, kunduraları. Onlar da benim olur. Şimdi iyi oldu. Kardeş payı. Ceketle kıınduralar bana, pantolla zıbın sana».

«Olmaz. Seninle arkadaşlık olmaz. Niye onlar bana, öbürleri sana? Kunduraları sen mi gördün önce?..»

Kulucukların tartışmasını kadın gördü. Dükkâncıya bir şeyler söyledi. Dükkâncı çıktı bağırdı:

«Burası dilenci kapısı değil. Defolun!» Kulucuk arkasına bakmadan geri geri çekilirken berberin dışarıya koyduğu saksıyı devirdi. Saksı birkaç parça oldu, toprak döküldü, çiçekler ayak altına gitti. Berber çıktı, hiç bir şey sormadan ikisine iki tokat attı, şimşek çaktırdı gözlerinde. Hiç biri ağlamadı. Uzaklaştılar kızaran yüzleriyle. Artvin caddesine saptılar. Hemen köşenin başında İbatların dükkâna kamyonlar sandık boşaltıyordu. Hiç tokat yememiş gibi, hiç azarlanmamışlar gibi, her durdukları yerden umduklarını almış gibi dikildiler kamyonun başına. Gözleri inen sandıklarla iniyor, sonra yukarı çıkıp gene iniyordu. İkisi de donmuş, sandıkların arkasına takılmış iki gözdü. Sandıklardan bir tek erik düştü. Gulucuk almak istedi, alıp ağzına atacaktı. Cırı engel oldu.

«Bizi döverler», dedi.

Az sonra bir daha düştü. Bu kez düşen erik Cırı'nın ayağının dibine geldi. Cırı eğildi, aldı, ağzına attı. Gulucuk kızdı, sövdü:

«Yarısı benim olacaktı. Bana aldırmadın, kendin aldın ağzına attın».

«Bir daha düşer yanımıza gelirse o da senin olsun,» dedi Cırı.

Epey izlediler. Bu kez bir tane bile düşmüyordu. Sandık indirenler çocukların durumunu görünce:

«Öyle duracağınıza gelin yardım edin,» dediler.

İkisi de başladı sandık almaya. Kamyondan uzatılan sandıkları alıyorlardı, yere, dükkâna yerleştiren adama getiriyorlardı. Kocaman kamyonun sandıklarını boşaltana kadar soluk almadılar. Eriklerin alıcısı bir sandığa elini soktu, bir avuç erik çıkardı. Gulucuk'un zıbınının önüne koydu. Bir avuç da Cırı'ya verdi. Savdı.

Erik kazanmanın sevinciyle ikisi de hemen köşeyi döndüler. Çöktüler. Erikleri yıldırım hızıyla ağızlarına attılar. Gün eğilmişti erikleri yedikleri sırada. Mısır an-

cak akıllarına geldi. Kalktılar. Mısırcının yolunu tuttular. Mısırcının önü ana baba günüydü. Çuval çuval mısır alanlar vardı. Kimi tartıyor, kimi çuvalları indiriyor, kimi yüklüyor... Gulucuklara sıra geç geldi. En sonra alacaklardı. Kimse onlara sıra vermiyordu. Tek kollu Müzellef sık sık bağırıyordu:

«Bir put, iki put alacaklar sonraya kalsınlar. Önce çuval alacak olanlar sıralansın,» diyordu.

Gulucuk:

«Bize sıra geç gelecek. Gel ne yapalım biliyor musun? Bu tek kollu mısırcının parası çok. Bizim bir liramızı almasa da olur. Saklayalım bir lirayı, ekmek alırız. Pürlü Pınar'ın başında yeriz».

Cırı düşünceyi iyi buldu:

«Şu lirayı sen al, uçkuruna düğümle,» dedi.

Kalabalığın içinde kimin ne yaptığı belli değildi. Kimse kimsenin üstüne başına bakacak durumda değildi. Boğaz kavgası vardı. Devletin, başsız sahipsiz insanların korkusuz soygunu vardı, soyulması vardı. Gulucuk bir lirayı sakladı. Sıra da geldi çattı. Müzellef sormasa ikisi de ağzını açacak durumda değildi. Bir liranın eksikliğinden korkuyorlardı.

«Siz ne istiyorsunuz, dedi Müzellef, mısır alacak mısınız? İşim var, yorgunum, kapatacağım».

Cırı:

«Amca biz de bir put mısır alacağız».

«Çıkarın parayı».

Gulucuk Cırı'ya baktı, Cırı, Gulucuk'a baktı.

«Evet oğlum,» dedi Müzellef, «haydi!»

«Amca,» dedi, «Biz bir put alacağız da, paramız bir lira eksik».

«Eksik diye bir şey olmaz. Yallah! Her eksiği olana göz yumarsak... Bir liralık eksik tartınız,» dedi işçilerine.

Gulucuk korktu:

«Amca bir put olsun, ben para bulayım,» dedi.

Köşeyi döndü, zıbının ucuna düğümleyip sakladığı lirayı çıkardı. Geldi, dokuz lira Müzellef'in eline saydı:

«Siz Günaşan'dan değil misiniz? Günaşanlılar, ellik yalan söylemez. Siz niye yalan söylediniz? Yalan söylemeseydiniz almayacaktım paranızı».

Dört kat oldu iki çocuk da. Birbirlerini gözleriyle suçladılar. Mısır tartıldı, çuvala kondu on altı kilo. Cırı sırtlandı. Köprü'ye yöneldiler. Eziktiler, yıkıktılar. Gülerek, sevinerek, koşarak geldikleri Ardahan'a dönüp bakmadan geçtiler köprüyü. Ardahan arkalarındaydı. Evgenek tepesine çıkınca Ardahan'a döndüler, sövdüler, kargıçladılar:

«Yıkılası yezit yurdu,» dediler, «Altın üstüne gelsin,» dediler.

«Cırı, insan acından ölse Ardahanlılar bir dilim ekmek vermezler değil mi? Aç döndük. Oysa camların arkası ekmek, yemek doluydu».

«Dumanı göğe çıksın Ardahan'ın,» dedi Cırı da.

Cırı yorulmuştu on altı kiloluk yükten. Bir taşın üstüne kondu:

«Biraz da sen götür,» dedi, «Yoruldum».

Gulucuk omuzladı. Yürüdüler.

«Yalan söylemeseydik... Sen ettin. Yoksa ekmek alırdık. Acıktık».

«Ben mi ettim, ben mi söyledim? Sen ettin».

«Ya sen ettin! Kim sakladı parayı?»

«Kim söyledi?»

«Elli kuruş saklasaydık belki bir şey demezdi».

«Yoruldum, acıktım. Sen alsana».

«Ben acımdan öldüm. Nasıl götüreceğim?»

«Birer avuç mısır yiyelim mi?»

«Eksilir».

«Eksilsin. Pürlü Pınar'ın başına geldik. Bir avuç mısır alırız, yerine kum katarız».

Pürlü Pınar'a vardılar. Çuvalın ağzını açtılar. Bir avuç mısır çıkardılar. Saydılar, yarıya böldüler. Çiğ mısırı yediler. Bir avuç kum kattılar çuvalın içine. Güçlendiler. Gün batarken Pürlü Pınar'dan ayrıldılar. Geleşen'e varmadan Gulucuk kondu:

«Keşki Pürlü suyundan içmeseydik. Bıçak gibi keskinmiş. Acıktırdı beni».

«Ben de acıktım. İstersen birer avuç daha yiyelim. Analarımıza demiyelim».

«Sen dersin ki ben demem».

«Ben hiç demem».

Sözü bir ettiler. Çuvalın ağzını açtılar. Cırı kolunu soktu. Bir avuç mısır çıkardı. Bölüştüler. Teker teker ağızlarına atmaya başladılar.

«Hem yiyelim hem yürüyelim,» dedi Gulucuk, «Karanlık basıyor».

Çuvalı sırtlanacak olan Cırı yanaşmadı:

«Yok,» dedi, «Adam gibi yiyelim, sonra yürüyelim».

Yarımşar avuç mısır bitmesin diye ağır ağır, sindire sindire yediler. Neftli Pınar'a varmadan karanlık bastı. Adımlarını açtılar. Onlar hızlandıkça karanlık hızlandı. Akrep yamacında göz gözü görmez oldu. Karanlıktan, uzak dağ başlarında yanıp sönen çoban ışıklarından, öten düdüklerden, köpek seslerinden korktular. Kimse yakalarsa mısırı alıp onları dövüp kovacaklardı. Mısır da gittikçe ağırlaşıyordu. Taşınmaz oluyordu. Sık sık değiştirmeye başladılar. Bir tarla boyu adım atıp biri öbürüne bırakıyordu. İndirip kaldırma, değişme zaman alıyordu. Bunu önlemek istediler:

«İkiye bölelim,» dedi Gulucuk.

«Çuval yok».

«Var».

«Hani?»

«Sen zıbınını çıkar, kollarını bağlarız, boğazını da. Yarısını doldururuz içine, olur biter».

«Senin zıbın daha iyi».

«Benimkinin arkası yırtık».

Cırı, zıbını çıkardı. Kollarına düğüm attılar. Yakayı bağladılar Gulucuğun uçkuruyla. Çuvalın ağzını açtılar. yarısını zıbından bozma yeni çuvala kolaylıkla aktardılar. Sekizer kilo mısırı şimdi ikisi de kolay taşıyordu. Hemen adım attılar karanlığın içine. Hem yürüyorlardı hem konuşuyorlardı. Şehri anlatacaklardı, mısırı nasıl aldıklarını anlatacaklardı. Mısırdan çok şehri taşıyorlardı sırtlarında, kafalarında. Mısır sırtlarına aşağı çöktükçe, sarktıkça eğilip silkiniyorlardı. Artık konmak yoktu. Yol alıyorlardı. Sık sık silkinmeye başladılar.

«Bak şimdi iyi oldu,» dedi Gulucuk, «Artık durmadan gidiyoruz. Bak şöyle silkin, mısırı iyice omuzuna aldın mı iyi oluyor».

Cırı birkaç kez silkindi. Yol aldılar. Bir daha silkindiler. Derin otların arasına, taşlık bir yola girdiler. Birkaç kez gene silkindiler. Karanlığın ortasında Gulucuk silkindi, Cırı silkindi. Uçkurla bağlanmış olan zıbın alttan çözüldü, mısır büyük bir hışırtıyla aktı yolun, yeşilin, taşın toprağın içine. Cırı dondu kaldı. Zıbın sırtında bir yılan gibi duruyordu. Sesi çıkmıyordu. Gulucuk durumu anladı. O da dondu kaldı bir süre. Anasını, bekleyenleri düşündü:

«Ben giderim. Bana ne? Sizin mısır döküldü».

Donmuş, soluksuz duran Cırı bu söz karşısında birden parladı:

«Zıbın işini çıkaran kimdi?»

«Zıbın kimin? Benim mi?»

«Sen yaptın».

Cırı'nın gözleri karanlığı yırttı:

«O sizinmiş, zıbın da benimmiş. Öyle mi? Ben de si-

zinkini dökeyim de, yerlere saçayım da gör,» dedi canavar gibi atıldı Gulucuk'un üstüne. Çuvalı aldı, ters çevirdi. Şimdi ikisi de donmuş, ölmüş, bitmişlerdi. Bütün mısırlar karanlığın, otun, toprağın, taşın içinde yitmişti. Artık mısır yoktu. ulucuk da Cırı da karanlıkta yitmiş gibiydiler. Kıpırdamıyorlardı. Hiç birinden ses çıkmıyordu.

Gulucuk neden sonra sessiz sessiz ağlamaya başladı. Sonra söylendi:

«Ne kalmıştı şurda? Yol yarıyı geçmişti».

«Geçsin. Sen mısırla git, ben boş mu gidecektim?»

Cırı'nın sorusu karşılıksız kaldı. Zıbınını sırtına taktı:

«Gidip diyeceksin ki senin oğlun mısırı yolda döktü».

«Demezdim».

«Sen döksen ben demezdim. Derdim ki Pikelli'nin çobanları döktü, dövdü. Sen de öyle de, ben de. İkimizinki de yerde nasıl olsa».

«Ben derim, sen demezsin».

«Ben de derim».

«Ardahan'da gezdiğimizi, erik yediğimizi, para sakladığımızı söylemeyelim».

«Söz mü?»

«Söz».

Gene sözü bir ettiler. Bir taşın dibine, öküzkuyruklarının (1) gölgesine sığındılar. Konuşmaya, anlaşmaya başladılar.

Gün batmadan dönmeleri gereken çocuklar gelmeyince Tucu'yla Hürü köyü ayağa kaldırdılar. Yakınlarına, komşularına, muhtara, kurul üyelerine gittiler, ağladılar, sızladılar:

«Dokuz liramız gitti. Oğlanlarda değiliz, geride kalanlar açlıktan sürünecek. Gitti, dokuz liramız gitti! Oyy, bi-

---

(1) **Öküzkuyruğu; uzun bir bitki.**

zi öldürün, gömün, diri diri gömün bizi! Nasıl da yalnız yolladık? İki çocuk Osmanlının, Sağır İsmet'in şehrine yollanır mıydı? Başaratımız nasıl bağlandı? (1) Ne bilelim Osmanlı çocukları öldürüp de dokuz liranın üstüne konacak? Biz bunu bilir miydik? Bizim içimizde kötülük yok. Hak doğruya bak doğruya bizim ki. Ne bilelim muhtar? Muhtar sen bilin! Yardım et bize!..»

Ağıdı kestiler. Hürü gözlerini sildi:

«Söyle muhtar ne yapalım? Söyle ne olur?»

«İyi oldu size! Dokuz liranız vardı da niye bana söylemediniz? Vergiciden bir lira almak için nerdeyse bilmem nerenizi açacaktınız! Verilir mi iki çocuğun eline dokuz lira? Öldürdüler bir yerde, attılar salacasını düzlere, derelere. Ardahanlılar aldılar parayı ellerinden, attılar salacalarını Kur Köprüsü'nden aşağı, aldı götürdü su! Bilmez misin Ardahanlı, Osmanlı, Sağır İsmet'in gölgesinde iki siklinin birini koparır. Ne gelir elimden benim? Karanlık gece...»

Muhtarın böyle konuşması iki kadını delirtti. Ellerini kaldırdı kaldırdı tepelerine vurdular. Saçlarını başlarını, yakalarını yoldular. Seslerini karanlığa; havlayan, uluyan itlere kattılar. Muhtarın yakasını da bırakmadılar. Muhtar söylene söylene Bekçi Allo'yu kattı yanlarına. İki kadın bir de bekçi Allo düştüler yola. Karanlığı yırtıyordu kadınlar. Bekçi pek oralı değildi.

«Adım at Muho, adımlarına, ayaklarına kul köle olalım senin. Gitti dokuz liramız! Hele adım at».

«Ancak! Koşacak değilim».

«Hiç değil çok geri kalma, ayak sesini duysak yeter bize».

Bir süre yürüdüler. Neden sonra bekçi durdu:

---

(1) Başarat; basiretin karşılığı.

«Siz nerdeyse Osmanlı şehrine ineceksiniz. Ben gelemem».

Tucu yalvardı:

«Muho bak, gözüme bak! Ne diyeyim sana? Bak ne istersen vereceğim. Canımı, kanımı, bilmem neremi istersen vereceğim. Yanılmazsın gel sen».

Muho olduğu yerde bir taşın üstüne oturdu:

«Bir adım atamam ben. Bundan sonra ister gidin, ister dönün».

Hürü, Tucu'nun sözünün üstünü iyice açtı:

«Muho, iyi anladın mı Tucu ne dedi sana? Bir anla Muho!»

«Daha ne diyecek? Anladım. İstersen sen de desen gelemem».

Kadınların kadınlıkları bile para etmedi. İkisi de yıkıldılar.

«Ben dönüyorum, gidiyor musunuz, geliyor musunuz,» dedi bekçi.

Kadınlar ses etmediler. Yürüdüler, karanlıkta yittiler. Muho döndü.

Mağlısa'ya yaklaştılar. Haçik Odası denen yerde ağızları azdan az açıldı ikisinin de:

«Yolda olurlar belki. Bir ses versek mi? Bir bağırsak mı?»

«Yok Hürü bacı, sesimizi duyan olur. İti köpeği başımıza mı toplayalım. Başımız bir de kakınçlı mı kalsın? Çoban çoluk dolu dağlar».

«İtten köpekten ayrı yanımız kaldı mı bacı», dedi öbürü.

«Öyle olmasına öyle de, Pikelli çobanları bizi yakalar, dağlara, mağaralara saklarlar ayılar gibi, altı ay bırakmazlar. Geride kalanlar ne yapsın, çoluk çocuk ne yapsın?»

«Onlar ayı, biz de it. Yakışırız birbirimize».

«Bizi it yapanların kim olduğunu biliyorum. İt kılığına onlar gire bacı? Biz hep böyle miydik? Yiyeceğimiz, giyeceğimiz ayağımıza gelirdi, biz de çalışırdık. Bak şimdi Türk geldi, Sağır geldi, bizi de kendine benzetti, it etti bizi».

«Ben bir ses vereceğim».

«Ver hele, çok bağırma».

«İçimizde bir sızı var. Bana öyle geliyor ki bu çocuklar parayı meyveye, yemişe verdiler, yediler eve gelemiyorlar korkudan».

«Yaparlar mı yaparlar».

«İtin kızı olamı, Sağır'ın kızı olam eve geldiler mi keserim, köyün ortada boğazlarım, oğlak boğazlar gibi».

Paranın meyveye verilmesinden korkusu büyüyen Hürü bağırdı:

«Cırıı, Cırıı!..»

Issız, sessiz, karanlık gece yırtıldı. İkisi de yerlere, pototlukların içine saklandılar. Ses karanlıkta, Mağlısa yamacında yankılar yaptı bir süre. Eridi bitti neden sonra. Kalktılar. Sessizce adım attılar. Mağlısa doruğuna çıktılar. Tucu sağı solu bir iyi dinledi. Bazı hışırtılar duydu:

«Cırıı, Cırıı!..»

Karanlık gece bir daha yırtıldı. İki kadın bu kez polyalıklara (1) sığındılar, seslerini soluklarını kestiler. Kulaklandılar yankı biter bitmez.

«Anaaa!»

Ses Gulucuk'tan geliyordu. Tucu da Hürü de tanıdı sesi; ayağa kalktılar. Korkuyu unuttular. Dokuz liranın, bir put mısırın salığı kulaklarında, yüreklerindeydi:

«Oğul nerdesiniz, ayağa kalkın, görünürde boy verin. Korkmayın geldik».

«Cırı ayağa kalk, devrilesi boyunu göster,» dedi Cırı'nın anası.

---

(1) Polya; ot topluluğu, bir bitki türü.

Mağlısa'yı ses bürüdü. Karşılıklı bağırtılarla, hışırtılarla bir süre sonra buluştular. Kadınlar geldi, çocuklarını seçtiler. İlk soruları iki kadın birlikte yönelttiler:

«Oğul çuval hani, mısır nerede?»

Çocuklardan ses çıkmadı. Kadınların düşündükleri başlarına gelmişti. Artık kuşkuları yoktu:

«Parayı meyveye, yemişe verdiniz yediniz öyle mi?»

«.....»

«Soydular mı sizi, dövüp elinizden mi aldılar?»

«Yere döküldü ana, çuval döküldü yere. Mısır burada,» dedi Gulucuk».

İki kadının başından duman kalktı. Gecenin ortasında gün doğdu. Sevindiler. Ellerini karanlığa indirdiler. Yerlere serpilmiş mısır tanelerini yokladılar, avuçladılar.

«Oh, çok şükür,» dediler.

«Işısın tek tek toplarız oğul. Niye baştan söylemediniz. Yüreğimizi ağzımıza getirdiniz».

Gulucuk'un önce konuşması kendisini suçlu duruma düşürdüğü sanısına kapılan Cırı da konuştu:

«Dökülmedi, biz döktük».

«Ya ben mi döktüm? Sen döktün».

«Ben yarısını döktüm, yarısını kim döktü?»

«Zıbından döküldü».

Analaı çocuklarını eteklerinin altına almışlardı. Seviyor, okşuyorlardı. Ağız dalaşmasına kulak vermiyorlardı. İki çocuk birbirini hem suçluyor, hem bütün yaptıklarını anlatıyorlardı. Erik yediklerini, para sakladıklarını, geç kaldıklarını... Bir bir anlattılar. Mısır yediklerini hiç biri dile getirmedi.

Ortalık ışıdı, aydınlandı gökyüzü. İki kadın çocuklarıyla on altı kilo mısırı tek tek, sevinçle topladılar. Çuvala koydular. Sırtlayıp getirdiler. Başkentte Otuz Ağustos Bayramı kutlanırken Günaşan köyünde de iki aile, on sekiz kişi on altı kilo mısırın bayramını kutluyordu.

Almanya Dönüşü

ALMANYA DÖNÜŞÜ

Camili köyün Osman'ı, Ömer'i Kars'tan kötü bir haberle döndüler. Yol boyunda, sokakta, dışarda, arabada her gördüklerine de anlattılar.

«Bak hele, kızılbaşlardan çoğunun Almanya'ya çağrısı çıkmış. Bizim köylerden daha ses soluk çıkmadı. Çıldır bir yandan, Ardahan bir yandan, Şavşat batıdan, Posof kuzeyden gelip kızılbaşları yok etmedik ya iyi oldu. Şimdi onlar gitsin, yesin içsin, para kazansın, biz Tanrı'nın Müslüman kulları sürünelim...»

Çavdarlı'dan Ali Abbas, Derinkuyu'dan Rıza Bilgili, Çikora'dan Ali Öner... Kaç kızılbaş köyü varsa hepsinden birkaç kişi işlerini bitirdi Almanya'ya gittiler. Kızılbaşların Hanak içinde arabaya binişleri, el sallamaları Sünnî köylerini ezdi, yıktı. Bir tek kişi gelip de «yolunuz açık olsun, güle güle gidin» demedi. Her bir Sünnî bir duvar dibinden, bir kahve camı arkasından hınç dolu, çekemezlik dolu gözlerle izlediler. Kızılbaşları arabasıyla Kars'a götüren Ömer'e de sövdüler. «Bundan sonra onun arabasına biz binmeyelim» dediler.

Gerçekten Ömer'in arabası şunca Sünnî köyden birine götürülmez oldu. Kimse Ömer'in arabasına binmiyordu. Ardahan'dan, Şavşat'tan, uzak yakın ilçelerden araba çağırıyorlardı. Ömer itilmişti bir yana. Açık açık söyleyenler de vardı:

«Sen Kızılbaşları taşı Kars'a, az olursa taa Almanya'ya götür».

«Senin arabaya Kızılbaşlık bulaştı. Müslüman olan o arabaya binmez...»

Ömer güç durumda kaldı. Kızılbaşların da ilçede çok işleri yoktu. Yılda birkaç kez iş çıkardı, birkaç köye gider gelirdi. Araba buncağız işle yürümezdi. Ömer arabasını çekti, Hopa-Rize-Trabzon arasına.

Sünnî köyleri sevindiler, övündüler. «İşte böyle biz sürgün ederiz adamı» diyorlardı.

Kızılbaşların Almanya'ya gidişinden beş, altı ay sonra Sünnî köylerinden gidenler de oldu. Hanak'ın içi kaynıyordu. Almanya'ya gidenler gurbete değil, çalışmaya değil, Cennet'te hurilerin arasına gidiyordu, sılasına gidiyordu. Hangi köyden giden varsa bütün köy uğurlamaya geliyordu. Oğlu, kocası, gelini Almanya'ya giden aile tümüyle saygıya sevgiye boğuluyordu. Herkes onların çevresini alıyordu.

Ay çekmedi mektupların ucu göründü. Camili köyden birinin mektubu gelse, bir Kızılbaş köylüsünün de selâmı içindeydi. Camili'den at binen Ömer, Kızılbaş köyüne geliyordu, selâmı, siparişi bildiriyordu. Sessiz bir yaklaşım sağlıyordu Almanya bin yıllık düşman köylere. Kızılbaşların Almanya seferini başlatan Ömer bile dönmüştü Hanak'a. Şimdi Ömer her iki kesim için de iyi insan olup çıkmıştı.

İlk gidenler Kızılbaş köylüleri olduğu için önce onlar döndüler yıllık dinlenmeye. Dönüşleri ana baba günüydü. Hükümet odalarında kimse kalmamıştı. Görevliler, kahveciler, Sünnî ve Kızılbaş köylüleri hep toplanmıştı. Birbirine karışmıştı hepsi. Almancılar takım takım giyimler içindeydi. Gömlekleri, kıravatları, ellerindeki teypleri en çok göze batanlardı. Her birinin birkaç bavul dolusu eşyası vardı. Birikenlerden çoğu bavullarda kendilerini sınadılar. Yerden kaldırmak bayağı kol gücü istiyordu. Çoğunun beli iki kat oldu. Hemen köylere araba tuttular. Kaç lira istediyse sürücüler, «peki» dedi Almanyalılar. Ancak hemen ayrılmadılar Hanak'tan. Kaymakamın, sav-

cının, yargıçların, nüfusçunun, polislerin, başçavuşun, yazmanların... Hanak'ı elinde tutanların masalarına birer ikişer gösterişli sigaralar koydular.

Lokantayı özel olarak kapattılar. «Şu andan sonra her gelen yesin, kim olursa olsun, para almayacaksın, parası bizden» dediler. Köylü, kentli, Kızılbaş, yerli, Sünnî... dolan dolana oldu. Almanyalı Kızılbaşlar Hanak'ı ilk kez çiğnediler. İki kuruşluk çay şeker alırken belleri iki kattı. Şimdi tekelciye garson yolladılar. Bira getirttiler. «Almanya'da hep bira içeriz. Orda su içmek ayıptır» dediler. «Alıştık» dediler.

Lokanta işi üç saat sürdü. Araçların hiç biri bir başka köye gitmiyordu. Köylere dolmuş yapan yoktu. Köylüler de «Almanların hakkı» diye düşünüyorlardı. «Deey Almanya'dan gelmiş, yaya mı gidecekler?» diyorlardı.

Sıra dükkânlara geldi. Her bir dükkâna avuç avuç para bıraktılar. Bir iki metre parça aldikları yerlerden şimdi top top indirtiyorlardı. Bir çift kumlu lastik pabuç almaktan yoksun Kızılbaşlar, şimdi onar çift yirmişer çift kundura alıyorlardı. Beşer altışar bavulun yanına üçer beşer de paket eklenmişti. Köylülerin, seyircilerin, birikenlerin yarısı hamal olmuştu. Almancıların arkasında paketleri, bavulları geziyordu.

Büyük ikindide Almanlar arabalara bindiler. Arka arkaya dizildiler. Köylüler salkım saçak bindiler. Yer bulamayanlar yayan yapıldak yollara döküldüler. Arabalar Hanak'ı çıktı. Yaya gidenlerin her birinde Almancıların «kırılır» eşyaları yüklüydü. İsli el lambalarının yerine her biri «lüks gaz lambaları» almışlardı. Pompalı, hışırtılı, ışıl ışıl lambalar. Bunlar köylülerin elindeydi, şişeleri köylülerin boyunlarında asılıydı.

Köy yolları eskisi gibiydi. Hurdahaş. Arabalar sarsıla döküle gidiyordu. Köylülere bir çabukluk gelmişti.

Arabalardan geri kalmıyorlardı. Bavullar onlar yetişmeden açılırsa kendilerine bir şey kalmazdı...

Beş altı arabanın Kızılbaş köylerine birden girdiği görülmemişti. Şoförler, köy görünür görünmez kornalara basmışlardı. Köydeki kadınlar, kızlar, çocuklar damların üstüne, yolların çevresine çıkmışlardı. Almancıların evlerinin tepesi, çevresi arı kovanı gibiydi, oğul vermişti.

Köy dörde bölünmüştü. Kimi Haydar'ın evine, kimi Eliflerin eve, kimi Adıgüzellerin eve... gelmişti. Yakınlık, komşuluk birikimde etken olmamıştı. Kim kimden daha kolay bir pay alabilirdi? Toplanmakta önemli etken küçük bir pay düşüncesiydi.

Almancı Haydar iki kat yatağın üstüne oturtılmuştu. Arkası, iki yanı yastıklarla çevrilmişti. Ayaklarını çıkarmışlardı, yıkamışlardı. Haydar, türlü sigaraları yatağın bir ucuna sıralamıştı. Sigara tutuldu köylülere. Küçük ince kâğıtlara konmuş bölük bölük çayları çıkardı Haydar:

«Anneciğim, çay demlemek uzun iş, Alman gâvuru işin kolayını bulmuş. Sen kaynar suyu bardaklara koy, dağıt herkese. Demlemek benden» diyordu.

Ara sıra Alman anıları dile geliyordu.

«Ooo, baba, yaşayacak olan Almanya'ya gitsin. Yerlere yağ döksen yalanır. Yalan yok, dolan yok, iş var, çalışmak var. Bir soluk alsan hemen başına dikilirler. Sen deey Çavdarlı kadar uzakta kendi başına çalışsan, bir soluk dursan hemen bilinir. Durmak yok. Çalış, kazan, para al. Para kazanırlar, yerler. Bizim anamız da babamız da Almanya. Buralara gelmeyi Tanrı bir daha göstermesin».

Araya bir söz karışınca Haydar az önce söylediklerini unutuyor bir başka konuşuyordu:

«Öyle çalıştıktan sonra burada da para kazanılınır. El değil mi, Alman gâvuru değil mi? Sanmayın ki cennet! Adamın derisini yüzüyorlar. Para bol değil ha. Kazandığımızı bezendiğimize veriyoruz. Şu teyp bin altı yüz li-

ra, bir gömlek üç yüz lira... Cam işinde çalışıyorum. Ter sırtımdan sel gibi iniyor. Gözlerimin içi yanıyor. Bir küçük su dökmeye bile istediğin zaman gidemezsin. Sigarayı istediğin zaman içemezsin. Köle, kul, Alman kölesiyiz...»

Bütün bu konuşulanlar kimseyi pek ilgilendirmiyordu. Onların gözü açılacak olan bavullardaydı. Bavullar da açılmıyordu bir türlü.

Solak açık açık söyledi:

«Oğul benim kendi payıma bir beklediğim yok, getirdiklerinde gözüm yok. Şu bavullarını aç da hele gâvur mallarını bir görelim», dedi.

Haydar doğruldu:

«Anneciğim bavulları bana ver», dedi.

Bavullar sıralandı. Kimse soluk almıyordu. Kimse gözünü kırpmıyordu. Herkes birbirinin omuzuna yüklenmiş, başını, boynunu uzatmıştı. Pırıl pırıl bavulların kuşakları çözüldü. Çifter kilitler tek tek çevriliyordu. Bavulların içi de kuşaklıydı. Haydar'ın ağabeyi, anası bavulların çevresini kuşatmış, gözlerini dört açmışlardı. Ne olur, ne olmazdı...

Haydar sökünтüye başladı:

«Bunlar yazlıklarımı. Yaz ayrı giyilir, kış ayrı, sonbahar ayrı, ilkbahar ayrı. Daha doğrusu Alman gâvurlar bizi öyle alıştırdılar ki... Akşam giyimi ayrı, sabah giyimi ayrı. Ayakkabılarımız da öyle. Bakın bunlar hep benim ayakkabılarım. Burda giydiklerimi bırakacağım, ağabeyim, anam, kardeşlerim giyerler başka. Yalnız hepsi benim, demek istediğim bu... Bunlar gömlekler. Birkaç kez yıkandı mı artık giymez Alman gâvuru. Bunlar kravat... İç çamaşırları. Almanya'da size göre, anneme göre, ağabeylerime göre bir şey yok. Hepsi lüks, hepsi ince, hâki, has... Bu bavulda da sigaram, içkim var. Anne! Hele bir, iki bardak ver. Viski alalım iki yudum».

Haydar viski için uzun uzun söz etti. Nasıl yapıldığını, kimlerin viski içtiğini, dünyanın en üstün, en iyi içkisi olduğunu, bundan bir yudum içenin ağrısının sızısının kalmayacağını söyledi. Arkasından yudumlar başladı. Haydar rakı içer gibi doldurdu doldurdu içti. Köylüler birer yudum tadına baktı. Hiç kimse de itmedi, yabancılık çekmedi. Kırk yıllık içkileri gibi çektiler, büyük küçük, kadın erkek hepsi...

Haydar, gizli kapaklı kadın işlerinden de söz etti.

«Kadınlar olmasa size neler anlatırım, neler anlatırdım?..»

Anıları Haydar'ı zorladı. Çıkış kapısı aradı. İnsan suçunu yanlışını doğruya yöneltmezse, yönelttiğine aldanır. Büyük içgüdülerden birisi, kişinin kendini savunması, kendine yol bulması. Az önce yanlış dediğimize, daha sonra doğru yargısı vurmamızın nedeni böylesi bir içgüdü olsa gerek. Haydar, bilinçsizce bu yolu seçti:

«Canım, dedi, ayıp mayıp yok. Avrupa'da, Almanya'da yok. Orda nasıl biliyor musun? Yolda bir kadın hoşuna gitti mi, gidip söylüyorsun, "Ben seninle yatmak istiyorum" diyorsun olup bitiyor. Hemen kadın seni arabasına alıyor, evine götürüyor. Ovvh, Alman karıları nasıl biliyor musunuz? Bal gibi bal, tereyağıyla bal. Birinde, bir kez bir sarışına gittik... Yanımda Camili'den Osman'ın oğlu vardı. Margirit kızın adı da. Osman'ın oğlu kızın adını Meryem koydu. Sünnî inancına göre günahmış da adını değiştirdi».

«Sırayla mı, önce sen mi o mu?» dedi birisi.

Kadınlar yırtıla yırtıla gülüştüler.

Haydar kadınların gülmesinden yüz buldu:

«Niye yalan söyleyim,» dedi, «Önce Osman'ın oğlu».

«Oyy öyleyse sen it artığısın, sana yakınlık edilmez,» dedi kadınlardan birkaçı.

Kadınların böylesi bir karşılık vermesi Haydar'ı yık-

tı. Oysa Almancıydı, koynunda parası vardı, yüzüne bakmayan kadınları şimdi tek tek sıradan geçirecekti.

Haydar sustu bir ara.

«Eee Haydar, dediler, orda nasılsınız, Kızılbaş Sünnî çatışması, kaynaşması var demek ki... Bir kadını bölüştüğünüze göre».

«Onu artık hiç birimiz düşündüğümüz yok. Orda ben oldum Sünnî, Osman'ın oğlu oldu Kızılbaş. Daha bir diyeceğiniz var mı? Biz orada her şeyi bir yana attık. İçkimiz de bir, sıçkımız da. Bavulun birisi hep Sünnî köylerinin yolladığı eşya. Birkaç gün sonra ısmarlayacağım gelsin alsınlar. Ya da yollarım bizim oğlanla...»

Hemen ertesi gün Osman geldi. Haydar'ların kapıya yanaştı. Bir ata binmiş, yedeğinde de bir at getirmişti. Atları içeri çektiler. Osman'ı oturttular. Yanına yastık, altına yatak attılar. Ağırladılar, çay içti, viski içti Osman.

«Haydar efendi buyur, bir gece evimde yatacaksın, yiyeceksin, oğlumun ayağına keseceğim koçu, kuzuyu senin ayağına keserim, sen de bir oğlumsun... Eski ayrılıkları bir yana attık».

«Osman amca sağol, siz de bizim gibi olun. Nedir öyle ayrı gayrı. Arabın Ali'si, Veli'si, Mustafa'sı, Hasan'ı, Ömer'i bizim için ne değer taşır. Biz orda kardeş gibiyiz».

Ertesi sabah Haydar, Osman Amcanın yedeğindeki ata bindi. Camili'ye geldiler. Camili bayram havasındaydı. Almanyalı Haydar geliyor diye çoluk çocuk, kadın kız toplanmıştı Osmanlara. Yatakların üstüne kurulan, kırmızılı sarılı sigara içen, viski dağıtan, giyimli, kuşamlı Haydar kadınların ilgisini çekiyordu. Sanki yataklara, yastıklara yaslanan, Kızılbaş, köylü, yıkık, buruşuk Haydar değil de gerçekten bir Alman, bir melaikeydi onların gözünde. Yanakları etlenmiş, kanlanmış, derisi parlamış, elleri düzgün düzgün!.. Çatlak çizik yok...

Haydar, çantayı açtı. Osman'ın oğlunun yolladığı eşyaları verdi:

«Bakın oğlunuz nasıl sarmış sarmalamışsa öylece veriyorum. Buna el vurmayın, hanımına kendi elimle vereceğim,» dedi.

Eli yüzü yarı sargılı, yarı açık kadın çıktı ileri. Yatağın önüne yanaştı, diz çöktü, uzatılan kocaman paketi aldı. Haydar'ın elini öper gibi yaptı. Öpüp öpmemekte kuşkuluydu, ikircikliydi. Ne derlerdi, ne demezlerdi? Hele kaynatası bakıyordu ki...

Kadın doğrulup kalkacakken Osman Amca kızdı:

«Öp Haydar'ın elini, taa sana ordan paketi yüklenmiş getirmiş. Öp,» dedi.

Kadın diz çöktü, Haydar'ın elini öptü. Haydar da kadının omuzuna eğildi, karşılık verdi böylece. Öbür kadınların gözü bir eşya paketine, bir Haydar'ın yüzüne gözüne çevriliyordu. Haydar, kadınların bakışları arasında olduğunu biliyordu. Elini koynuna soktu. Bir demet para çıkardı:

«Oğlun biraz da para yolladı. Tüh, bunların hepsi mark, Alman parası,» diyerek geri soktu. Öbür yakanın altına el uzattı. Daha büyük bir demet çıkardı:

«Belki Alman parası isterdin Osman Amca, oğlun bana bin mark verdi».

Bunları söylerken demet demet parayı elinde tutmak istiyordu. Kadınların görmesini istiyordu.

«Biraz az yollamış,» dedi Osman Amca.

«Bin Alman markı beş bin Türk parası demektir haa,» dedi Haydar, «Bakın bunlar Türk parası, yirmi bin lira, koynuma koltuğuma sığmıyor, şunlar da Alman parası, elli bin lira demek, ne kadar az görünür».

Az önce koynuna soktuğu Alman marklarını geri çıkardı. İki elinde iki demet parayı yukarı kaldırdı, gösterdi.

Osman konuştu:

«Urus.'un parası da çoktu da değeri yoktu bizim gençliğimizde. Urus manatı vardı bizim gençliğimizde, bir kilosu bir ekmek etmezdi, bir kucak dolusu para bir koyun ederdi... Türkün parası şimdi öyle. Bu Türk de ben adamım diye geçiniyor. Türkün yer yüzünde gezecek yüzü yok ya oğul, arsızlığından ayakta duruyor. Ben Türkün yetmiş yıllık işçisiyim, sen Almanın bir yıllık işçisi. Bak ikimizeee?..»

Kadınlar arasında bir kıpırdama oldu, bir fısıltı:

«Alman parası mı görmek istiyorsunuz,» dedi Haydar.

«Evet,» dedi kadının biri.

Haydar gösterişli bir davranışla yemyeşil, pırıl pırıl bir kâğıt mark çekti demetten, bir tane pembesinden çekti... Kadınlara doğru uzattı. Genç bir kız utanma pozuyla yaklaştı, aldı. Kadınlar parayı elden ele dolaştırdılar. Az sonra Osman Amca seslendi:

«Yeter,» dedi verin Haydar efendinin parasını.

«Yoo,» dedi Haydar, «o parayı onlara verdim. Kadınlara içki tutsak almazlar, sigara içmezler. Bizim kadınlar olsa her şey yaparlar. Sizinkiler böyle bir şey almayınca, ben de markları onlara bıraktım».

Osman Amca kabul etmeyince kadınlar karşı çıktılar:

«Eee Osman Amca, senden ne gidiyor, Almanın parası, Haydar efendinin parası. Almıyor, bize verdi, sus artık,» dediler.

Haydar o geceyi orada geçirdi. Köylülerden davet edenler oldu. Osman, topu topu iki gün içinde yirmi evde yemek yedi.

Ertesi gün öğleden sonra kendi köyüne döndü. Köye döndüğünde evinin önünü kalabalık buldu. Atı sürdü. Osman Amca getiriyordu Haydar'ı, gene atlarla.

«Osman Amca, bizim evin önü kalabalık. Dur bakalım hayır mı? Yüreğim çarpıyor».

«Kızılbaş Sünnî ortaklığı başladı bana kalırsa oğul. Vağavelliler seni davet edeceklerdi, belki onlar geldiler».

Atları sürüp kapıya yanaşınca gerçekten bir yabancının kapı önüne konan iskemleye oturduğunu, Haydar'ın Alman sigaralarından dumanlattığını gördüler. Atlardan indiler Camili'den gelenler. Hoş beş ettiler. Söz uzamadan yabancı konuştu:

«Haydar Efendi, hiç inmeseydin attan. Ben de at getirmişim. Geç kalmayalım. Bizim köy uzak. Hemen gidelim. Bir gece de benim konuğum olacaksın».

«Haydar efendi, tanımadın belki,» dedi köylülerden biri, «Bekirimam köyünden Hacı derler. Seni davet ediyor köye».

Haydar, yabancı köylerce aranmasına, davet edilmesine sevindi, böbürlendi:

«Hele komşumuz, bu gece bizde kalsın da, yarın düşünelim,» dedi.

Osman Amca hemen at bindi. Uğurladılar onu. Bekirimamlı Hacı kalmak istemiyordu:

«Hem evde hazırlık yaptılar, yazık olur, elde avuçta ne varsa kestik, pişirdik, ettik eyledik. Hem de yarın başka köye gideceksin.

Köylülerden bazıları takıldılar:

«Meğer bizim elliğinde, sizin Sünnîliğinde, Müslümanlığında peygamberi Almanyaymış. Bak nasıl birleştik,» dedi Hamza.

Bekirimamlı Hacı güldü:

«Hamza Ağa sözün yerden göğe doğrudur. Almanlar bizim peygamber değil tanrımız. Ali'si, Veli'si, Ömer'i, Bekir'i kaldı artık geride...»

«Eh,» dedi Hamza, «Eh bundan sonra durulmaz. Siz atları binin. Hemen Hacı Ağanın köyüne. Alman gibi Tanrı her zaman bulunmaz. Bin yılda bir zühre yıldızı! Alman aramızı yaptı, düzeltti. Ben bilirim, Kızılbaşlara ölüm di-

ye Sünnî köyleri çevre köylerden, ilçelerden de yardım almıştı, bizi kesmek için at binmişti. Şimdi at binip evlerine davet ediyorlar. Ne diyelim, dünya durdukça Almanya var olsun».

«Haydar Efendi, Bekirimamlı uzaktır, Hacı Ağa da çoktan bekler. Kalk hadi, kalk at bin...»

Bütün köylüler direttiler, yalvardılar. Haydar atları çektirdi. İki at da canlıydı, güçlüydü. Hacı Ağa, ata binmedi:

«Haydar Efendi binmeden ayağımı atmam ben. Önce onu bindireyim, sonra ben bineceğim. Onu önüme katacağım, Kaygana Düzü'ne yukarı sürüp götüreceğim. Artık o sizin değil bizim adamımız...»

Hep birlikte gülüştü köylüler:

«Bundan sonra aramızda kız alıp verelim hı, ne dersiniz? Kendi payıma ben Sünnîye kız verebilirim. Siz? Siz de verir misiniz bize,» dedi Hamza.

«Haydar Efendi evli olmasaydı, köyün bütün kızlarını dizerdim sıraya, seçer, beğenir alırdı,» dedi Hacı da.

Haydar içerden dolu bir heybeyle çıktı. Haydar heybe taşımıyordu, anası omuzlamıştı. Canlı, kıpır kıpır erkek atın terkisine heybeyi vurdular. Az sonra iki atlı aşıp gittiler.

Camili'dekinden daha iyi bir karşılama töreni vardı. Sıra düzen bilinen şey değildi köyde, gene de bütün köy toplanmıştı. Haydar'ın gösterişli giyimi, uzun saçları, uzun favorileri, alaca bulaca gömleğinin üstündeki yanar döner kravatı, yumurta topuk pabuçları, uzun, sivri burunlu Alman kunduraları, atın terkisindeki dolu heybe herkesin gözüne ilişti. Bir fısıltı, bir sevinç, bir kuşku, bir yaranma, yaltaklanma aldı gitti ortalığı.

Haydar'ın oturacağı köşe özenle bezenle hazırlanmıştı. El suyu, leğen, sabun, havlu bile yan yana dizilmişti.

Ocakta ağzı kapalı iri iri tavalar, kapalı tencereler, demlenmiş çaylar buğu buğu yükseliyordu.

Haydar yerine kuruldu. Hacı'nın evi doldu taştı. Hemen hemen bütün köy bir araya gelmişti. Köy imamı ezanı başkasına okuttu. Bir köylüye, sıradan birine. Ezan okunduğuyla kaldı. Kimse namaza gitmedi. Almanyalının gelişi Müslümanlığı, farzı, bin yıllık ibadeti itivermişti bir yana. Kimse kimseye din iman, ezan konusunda söz etmedi. İmama bile kimse bir şey söylemedi. İmam da öbür erkekler de viskinin tadına bakıyorlardı. Kadınlar geride topluca izliyorlardı erkeklerin içkilerini.

«Bu içkiyi Almanya'da hep kadınlar içer. Orada erkekler önce bardağı kadınlara uzatırlar. Bizde de kadınlar içer, siz içirmezsiniz».

«Vallaa,» dedi imam, «Olsa da, onlar gibi paramız pulumuz olsa da karılarımız da içse, çocuklarımız da. Önce ben içsem. Olmayınca, hiç değil içenlere, para pul bulup keyf çatanlara imrenilmesin diye bir yasaklama din dediğinde».

«Olsa da,» dedi köylüler, «Olsa ne olacakmış. Alman denen gâvur bizden akılsız mı? O içiyor, biz de içeriz... Olmayınca imam nefsimizi öldürüyor... Sağolsun...»

Sofralar açıldı. Haydar'ın önüne kızartılmış bir tavuk bütün bütün kondu:

«Bu senin Haydar efendi,» dedi ev sahibi Hacı, «Bu senin. Babanın malı gibi ye. Ye de şimdi bana bir akıl ver, bizim oğlan da Almana gitmeli. Ne yapalım, sen bir yol bul, oradan çağırsan, kardeşimdir desen Alaman hemen istetirmiş. Hıı ne dersin? Bize bir el uzat».

Haydar gerildi, doğruldu:

«Hacı Amca, kardeş kardeşi çağırtabilir. Doğru. İlle nüfus kayıtları, ana baba adı, ne bileyim, ev nomarası, cilt milt... Bir sürü iş. Tutmaz ki sizinkiyle».

«Canım ben onları Hanak'ta benzetirim. Ya sen bi-

zim oğlumuz olursun, Allah tanıktır, şu anda oğullarımdan bana yakınsın, ya da siz kabul edin, bizim oğlan sizin olsun, kardeşin olsun».

İmam sözü bütünleştirdi:

«Canım,» dedi, «ya sen Sünnî ol, ya Hacı Amcanın oğlu Kızılbaş olsun. Açıkçası bu. Bunu söylesene Hacı Amca», dedi.

«Hahhoo, İmam Efendi sen de neyi koymuş neyi arıyorsun? Benim oğlan Almancı olsun da Kızılbaşın en kızılı olsun. Ben razıyım. Hıı, Haydar Efendiii, bir yardımın olacak mı? Bize el açacak mısın?»

«.....»

«Öyle bir yardımı olsa Haydar Efendiniı de keşke hepimiz Kızılbaş olsak,» dedi birkaç köylü.

Hacı Amcanın başkalarının da ortak çıkışına kızdığı belli oldu. Önce yutkundu. Sonra konuştu:

«Hele bir susun. Benimki gitti sizinki kaldı! Hele bakalım bir bizimki ne oldu? Onu bir öğrenelim».

Az daha «Ben bak gittim iki at götürdüm, bindirdim, getirdim, önüne tavuklar sürdüm, lokumlar, çaylar yaptım...» diyecekti.

«Hıı, Haydar Efendi, ne dersin? Bir kolayı yok mu? Nüfus cüzdanında senin dinsiz yazarsa biz de öyle yaptıralım. Yitirdik deriz Hanak'ta, yenisini alırken, baba din min yazma, bizim dinimiz imanımız yok deriz. Hoş zorla değil ya deriz...»

Haydar pek de çalışmayan kafasıyle çıkış yolu buldu:

«Çalıştığımız yerlere, anamızın, babamızın, çocuklarımızın, karılarımızın, kardeşlerimizin adını, yaşını tek tek yazdırdık. Fotoğraflarını bile verdik. Önceden olsaydı, olsaydı önceden, canım kurban size».

Hacı Amca iki elini dizlerine küt küt indirdi:

«Güvendiğim dağlara kar yağar. Gördün mü şimdi yı-

kıldık, şimdi söndük! Komşular benim oğlan kaldı, sıra sizinkilerde. De siz yollayın,» deyip kesti.

Hacı Amcanın ağzını o gece bıçak açmadı. Gene de Haydar'a elinden geleni yaptı. Sabah gene atlara bindiler, köye getirdi Haydar'ı.

Büyük ikindide üç atlı geldi. Birisi Zurmal'dan, birisi Karakilise'den, diğeri Ürüşet'ten. Üçü de Haydar efendiyi davet ediyorlardı. Haydar gitmek zorundaydı. Karşı koyamazdı. Ancak kime gidecekti? Hangi köyü seçecekti?

«Beni aramanıza, davet etmenize sevindim. Varolun hepiniz. Ancak önce nereye gidelim, kime gidelim? Onu ben bilmem, siz bilirsiniz,» dedi Haydar.

Üç davetli birbirine girdiler.

«Bizim köy yakın, önce oraya gidelim, ertesi sabah Ürüşet'e, sonra da öbür köye...» dedi Nunuslu.

Diğeri:

«Yakın yere ne zaman olsa gidilir. Hele bir uzaklar sıradan çıksın».

Zurmallı:

«Beni hiç sıraya almıyorsunuz. En iyisi ne sana ne ona! Önce bizim köye...»

Üç davetlinin dilazarlığını Haydar'ın köylüleri zorla yatıştırdılar.

«Canım Haydar Efendi Almandan geldi ki köyünü, yakının yöresini, karısını çocuğunu göre. At üstünden inmedi. Evinde daha bir gece yattı».

Haydar'ın öz Amcası söyledi bunu. Üç davetli birdenbire tek vücut oldular:

«Yemeyiz, biz sizleri de, Haydar Efendiyi de severiz, sayarız. Deey yüz yıllık dostuz, komşuyuz. Ayıp değil mi böyle demeniz?»

Sözün gerçeğini Hamza söyledi gene:

«Ne komşusu, ne yüz yıllığı, biz aslında bin yıllık düşmanlarız. İlle ne var ki var olsun Alman parası. Hepimizi

kardeş etti birdenbire. Ne Muhammet, ne Ali, ne Rus, ne Atatürk bizi kardeş edebildi. Bir avuç para hepsinden üstün. Hepsi bu, gerçek bu. Ne saklıyorsunuz,» dedi.

«Her neyse,» dediler. Üç konuk at bindi. Her birinin yedeğinde at vardı. Haydar'ı en uzak köyün atına bindirdiler. Çekip gittiler hepsi.

Haydar ayrıldıktan sonra birkaç davetli daha geldi; Maçivet'ten, Çat'tan, Büyüknikola'dan. Hiç birini attan indirmediler:

«Haydar Efendi gitti üç köye. Birer günden eder üç gün, ikişer gün kalsa eder altı gün. Siz gidin bir hafta sonra gelin,» dediler.

Üç atlı süklüm püklüm döndüler.

Haydar bir aylık iznini çıkardı iki aya. Otuz gününü köylere davet için ayırdı, davetlerde harcadı. Çoklukla da Sünnî köyler götürüyordu. Kimi oğlunu yollayabilmek için yol danışıyordu, kimi Alman parası üstüne masal dinliyordu, kimi kızını, gelinini yollamak için oradan yardım istiyordu. Haydar yeni açılmış civciv gözüyle bir şeyler yapıp yakıştırıyor, yanlış, doğru, eğri büğrü, baştan savma, bir sürü abartmalar aktarıyordu.

Haydar'ın gideceği gün köylerden belki yüz atlı geldi. Her biri Haydar'a yol azığı getirmişti. Kimi tavuk kızartmıştı, kimi çeçil peynir hazırlamıştı, kimi bal getirmişti, kimi tereyağ getirmişti:

«Bizi unutma, belki benim oğlum için bir kapı açasın».

«Bizim oğlana söyle para yollasın, güvenimiz o».

«Biz ortada kalmış, devleti, hükümeti olmayan, kimsesi olmayanlarız. Hepimize bir kapı aç...»

Haydar kendini Alman başbakanı sanıyordu. Türk cumhurbaşkanı, yahut milletvekili sanıyordu. Böylesi bir uğurlama görülmüş, duyulmuş değildi. Haydar'a gelen azıklar bütün köyü doyurdu.

Haydar'dan sonra gelenler gittikçe arttı. Her gelen birkaç köye davet ediliyor, ortak davetler düzenleniyor, din iman, ayrılık gayrılık ortadan yavaş yavaş kalkıyordu. Kızılbaşlık da Sünnîlik de unutulmuştu. Bütün gözler Almancılarda, bütün umut Almancılardaydı. Tek bir öğretmenin, bir memurun adı sanı yoktu köylerde. Çoktan bitmişti öğretmenler, memurlar, devlet, hükümet yetkilileri...

Obollular

OBOLLULAR

Yenecek tek lokma yoktu. Ne kesilecek hayvan, ne pişirilecek ekmeklik un. Arpa, buğday, mısır ne varsa bitmişti. Damların yüksekliğini aşan kar kalınlığında bir yana gitmek, çıkmak, bir yardım almak umudu da yoktu. Obol'un arkası Rusya. Sınır köylerde kimse yoktu gitseler. Öbür yan Türkiye. Hiç bir gün yardımını görmedikleri devlet. Obol Türkiye sınırlarına bağlı bir köy. Posof'a yirmi kilometre. Elli yıldır adını duydukları Türkiye'nin neresi olduğunu da bilmiyorlardı. Posoftan hep uzak kalmayı yeğlemişlerdi. Posof, Obollular için tokmak, çekiç. Vergiye gelirler, asker toplarlar, suçlu ararlar, orman kaçakçısı ararlar... Posof'tan ne beklerlerdi? Rusya da kendi içine kapanmış, eski komşuluk, ilişki bitmişti. Obollular için gökyüzünden de bir yardım gelmeyince kara kara düşünmek, açlıktan ölmek tek yoldu.

Obollular gibi açlıkla savaşan bir de kuşlar vardı. Serçeler, kargalar, güvercinler. Sürü sürü dolaşıyorlar, karlara saplanıp kalıyorlardı. Kuş ölüsünü eline geçiren, bulan bayram ediyordu Obol'da.

Bir yanda kuşlar, öbür yanda Obollular ölüyordu. Kuşların ölüsü Obolluların midesini azıcık olsun bastırıyordu. Obolluların ölüsü ortada kalmıyordu. Diz boyu karların hemen altına gömüyorlardı.

«Doğrusu kuşlar bizden yararlı, bizden daha iyilikseever yaratıklar. Bir sözüm var, kimse gülmesin,» dedi Zekeriya, «Bundan böyle kimin evinde ölü çıkarsa gömmeyelim. Karların üstüne açık koyalım, kuşlar gagalasın, doysunlar, etlensinler, biz de kuşları yiyelim».

«Adımız sırtlan kalır,» dedi birkaçı.

Birkaçı güldü. Gülenleri Zekeriya azarladı:

«Niye kalacak,» dedi, «Az çok Posof bizim etimizi yiyor, hiç de sırtlan demiyoruz onlara».

«Zekeriya doğru söylüyor. Ölmeyelim de açlıktan, adımız sırtlan kalsın. İnsan eti de yenebilir. Hayvanlar yiyince ölmüyorsa, biz de ölmeyiz. Beni dinleseniz, herkes kendi ölüsünü yesin, diyeceğim».

İmamdan sordular. İmam da açlıktan kıvrananların arasındaydı. Açlıktan kimsenin kuş kadar beyni çalışmıyordu.

«Kur'an'da yazılıdır, kitapta yeri var, "ey insanlar ölmemek için mübah olmayan şeyleri de yiyebilirsiniz. Velevki mübah yiyecekler olmaya". Şimdi yiyecek hiç bir şeyimiz yok. Her şey helaldır».

«Öyleyse ölüleri kuşlara verelim. Kuşlar yesin, gagalasın, biz de kuşları yiyelim bari. Böylelikle alışmış oluruz. Bir daha böyle kıtlık olursa ağzımız ölü etine alışmış olur».

«İmam da sözümüzü hakladıktan sonra, kuşları avlamak, yemek iyi. Ölüleri kar altına, toprak altına gömmenin ne yararı var? Hangisi kalktı, hangisi geri geldi? Verelim kuşlara. Zor olan kuşların avlanması».

«Kuşların avlanmasını siz bana bırakın,» dedi, Ömer Pelit, «Ben bu işten anlarım».

İlk ölü Dümsük Cemal'lerden çıktı. Söz birleşmişti. Kimse bozmayacaktı. Ölen altmış beş, yetmiş yaşlarında bir kadındı. Cemal Dümsük'ün anasıydı. İmamı çağırdılar. Bir aşrım Kur'an okundu. Bütün köylüler toplanmıştı. Eskisi gibi ağıt yoktu. Sessiz bir ilgiyle izleniyordu. Ölümü bir kurtuluş biliyordu Obollular. Hem bu yüzden göz yaşı azdı, hem de cenaze kuşlara yem olacaktı, bunun için.

İmam bir aşrım Kur'an'ı bitirdikten sonra cenazeyi kızağa koydular. Bel boyu karların üstünde sürüterek kö-

yün arkasına, dimdik yamaca çıkardılar. İmam dinsel sözlere başladı. Kızağı bırakanlar namaza durdular. O yana bu yana dönerken kızak birden kaydı, köyün damlarının üstünden atladı, Vakla Deresi'ne, görünmez derinliklere kayıp gitti. Açlıktan öylesine beyinler durmuştu ki, iniş aşağı kızağın akıp gideceğini kimse düşünemiyordu. Herkes imamı suçluyordu; «biz bilmeyiz, cahiliz, imam da mı bilmez? Kur'an'da yeri var dedi. Yaptığımız Kur'an'a kitaba sığmadı, Tanrı razı olmadı, kızağı erenler, pirler çekti götürdü...»

«Ölü cana geldi. Kendi kızağını kendisi çekip götürdü...»

«Olur,» dediler, «Hazreti Ali Efendimiz de cenazesini kendi yıkadı kendi deve oldu, kendisi deveyi çekti. Tabutun içindeki de kendisiydi».

İmam bağırdı:

«Koşun, kızağı yakalayın, ölüyü bulalım».

Hepsinin gözünü korku bürüdü. Vakla Deresi'ne inmek güç isterdi. Hele çıkmak. Kimin dizinde derman vardı. İki günde bir tek lokmacık yiyecek bulamayan Obollular öncelikle inişi, yokuşu, bel boyu karı gözlerinde büyüttüler. Sonra ölü! Dirildiği, ayağa kalktığı, arkasından gideni çarpacağı düşünülüyordu. İmam cenaze namazını yarıda kesmişti:

«Topluca gidelim. Bunca adamı bir tek ölü yiyecek değil,» diyordu, «Yakalarız, ip atarız, elini kolunu bağlarız...»

İmamın sözleri daha çok korku yarattı. Demek ki ölü dirilmişti. Hortlamıştı. Herkes birbirine bakıyordu. Namaza duranların dışında kimsenin sesi çıkmıyordu. Cenaze sahiplerinin dilleri tutulmuştu. Bir tek kişinin ağzından bir soluk çıkmıyordu.

«Yürüyün,» dedi imam, «Yürüyün».

Obollular yürüdüler. İnişe aşağı adım atmak zordu.

Dizleri tutmaz açların bel boyu karı dizlemesi elbette zordu. Düşen karların altına giriyor, kefene sarılmış ölü gibi çıkıyordu, çıkarılıyordu. Kızağın bastırdığı karları izliyorlardı. Kızak köyün altında, eski bir gübre yığınından atlamış, havalanmış, ters dönerek karlara gömülmüştü.

İmam ellerini kaldırdı. Obollular sıraya geçtiler. İmam hemen bir ayet okudu, sureleri dile getirdi. Hepsi Fatihayı, Kulhüvallahüyü üçlediler. Şehadet getirdiler. Bin bir bismillahtan sonra kızağın koluna yapıştılar. Kızak karların altına iyice saplanmıştı. Obolluların hem ayakları tutmuyordu, hem bileklerinde, ayaklarında, dizlerinde güç yoktu. Çekenlerden birinin kayması, düşmesi öbrülerin de yan yatmasına yetiyordu. Her yıkılıştan sonra imam bir sure daha okuyor, Fetih suresi, Kulhüvallahü yenileniyor, bir daha yapışıyorlardı. Kızağı çıkarmak güçlerinin dışındaydı.

«Kızaktan biri asılıyor. Ölü karın altında, kızağı çekiyor. Bu işi bırakalım. Bir yere, camiye toplanalım, bekleyelim,» dedi Mehdi.

«Öyle yapmalı,» dedi imam.

Hep birlikte çıktılar köye. Şimdi bütün köy açlığı bir yana bırakmış, ölüyle, kızakla uğraşıyorlardı. Camide uzun uzun Kur'an okundu, dualar edildi, peygamberler, nebiler yardıma çağırıldı.

Hepsine azıcık güven geldi. İndiler kızağın yanına. Kollara yapıştılar. Karın altındaki kızak, donmuş gübrenin alt yanına ilişmişti. Yukarı çekilmesi olanak dışıydı. Fiziksel bir terslik vardı. Bunu kimse düşünemiyordu.

«Kuşlara ölüleri yem olarak atarsak olacağı budur,» dedi ölü sahiplerinden olmayan birisi.

Bu söz ölü sahiplerinin konuşması için yetti:

«Hepiniz dinsizsiniz, suçlusunuz. Tanrı sizleri cehennemde yakacaktır. Benim anam kuşlara yem olmaz.' Bu-

nu Tanrı istemez. İmam sen yaptın, anamı bulacaksın,» dedi.

Açlık birdenbire hepsinin midesine geldi oturdu. Sabahtan beri kimse bir lokma yememişti. Yenecek bir şey de yoktu. Yer gök sağır olmuştu. Ne Posof, ne Rusya, ne en yakın köy, ne Tanrı Obollıların yardımına koşuyordu. Nebiler, peygamberler sağır olmuştu.

«Belki de günah işledik. Ölü de Tanrı da, nebiler de bize küstü. Bu ölü bize artık yanaşmıyor. Suzgap köyüne bir adam gitsin, onların imamı, birkaç kişilik cemaati gelsin de, belki onlar ölüye yanaşır,» dedi imam.

Obollulardan gönüllü çıktı. Ölüyü kaldırmak değil, belki uzak köyde konuk sayılacakları için iki lokma yiyecek önlerine verilirdi. Bu yüzden kalabalık yürüdüler Suzgap'a. Diğerleri gene camiye toplandılar. Kur'an elden geçti, gözden geçti.

Suzgap'a varanların her biri bir kapıya uğradı. Kimse imama gitmedi. İmamın yiyeceği yoktur diye gitmediler. Ancak bildiklerinden ya da kestirdiklerinden değil, Sezgiyle, içgüdüyle. Her biri olayı ayrıntılı ayrıntılı anlattılar. Suzgaplıların da Obol'dan artık yanları yoktu. Böylesi olayı da ilk kez duyuyorlardı. Hemen yardıma koşmak istediler. Obollular ağırdan alıyor, sözü uzatıyordu. Suzgaplılar «Belki bir lokma yiyecek önümüze gelir, ölünün can aşı, yemeği olur» diye adım atmak istiyorlardı. İki aç kafile birleşti. Döndüler. Obollular kolay inmişlerdi, şimdi ağır ağır, dinlene dinlene, dört ayaklı tırmanıyorlardı. Suzgaplılar arayı açmışlardı.

Suzgaplılar camiye geldiler. Evlerde ne ışık vardı, ne de tek canlı. Açlıktan ne köpek kalmıştı, ne kedi. Kıtlıkta bütün hayvanları da elden çıkarmışlardı, kesmiş yemişlerdi... Ayakta olanların tümü camiye toplanmıştı. İmam ayak seslerini duyunca Kur'an'a başlamıştı. Sesine güzellik, Davudilik vererek okuyordu. Suzgaplılar çöktüler. El-

lerini açtılar, Külhuvallahü üçlendi bir daha, bir daha. İmam bitirdi, Suzgap imamı başladı. Sesinde bir dinlenmişlik, bir keskinlik vardı. Kendinden bekleneni vermeye çalışıyordu. «Kur'an böyle okunur. Böyle okunursa ölüyü buluruz» der gibiydi. Obol imamının sabahtan beri okuduğu sureleri okudu. Bitirdi. Elhemler, Kulhüler bir daha yenilendi. Suzgap, Obol birliği kızağa doğru yöneldiler. Beş on adımda bir kez duruyordu birlik, Suzgap imamı bir başka ayet, bir başka sure okuyordu.

Kızağa vardılar. Aşağıdan tırmanan Obollular da yaklaşmıştı. Onları beklediler. Hep birlikte saf tuttular. Suzgap imamı Obol imamını ikinciliğe bırakmıştı. Suzgap cemaati Obol cemaatini arkaya almıştı. Sureler, ayetler bir daha okundu. Bismillahlar çekildi, kızağın kolları çekildi...

Kıpırdamadı kızak. Tersine kim kızak kollarına yapışsa sanki binlerce ölü, binlerce melek, cennetin, cehennemin bütün varlıkları kızağa asılıyor, aşağı aşağı çekiyordu. Suzgap imamı sarsıldı, yenik düştü. Artık uğraşmaya gerek görmedi:

«Benim bildiğim bütün ayet, sure bunlar. Belli ki sizler çok günahkârsınız. Öyle bir iş yapmışsınız ki... içinden çıkılmaz. Biz de günahsız yere çarpılırız. Bize birer lokma yiyecek verebilirseniz, verin. Hiç birimiz tek lokma koymadan geldik ağzımıza. Hani komşulukta yardım olsun diye hemen adım attık...»

Obollular açlıklarını bir daha duydular. Herkes hep birlikte kızaktan, ölüden el ayak çektiler. Ellerini karınlarına basa basa evlerine döndüler. Kimsenin evinde yiyecek bir lokma ekmek yoktu. Sınır boyundaki köylerin alın yazısı ortaktı. Türk sınırına girmeleri ne yarar sağlamıştı? Yılda bir iki kez vergiciden, jandarmadan başka kim arayıp soruyordu? Birçok köyü soyup soğana çeviren ormancılar bile gelmez olmuştu. Orman kesmez olmuştu

Obollular. Satacakları köy yoktu, kent yoktu. Kendi yağıyle kavrulup gidiyorlardı.

Obollular şimdi çam tüten ocakların başına dört kat oturmuşlardı. Kimsenin eli kolu kalkmıyordu. Çoluk çocuk dört topaç kıvranıp duruyordu. Zekeriya da ocağının başındaydı. Bir şeyler düşünmek, köylüye yardımcı olmak, kendini de köyü de kurtarmak istiyordu. Aklı bir şey çıkarmıyordu. Ne yapacağını bir türlü kestiremiyordu.

Zekeriya düşünürken muhtar içeri girdi:

«Yahu Zekeriya, açlıktan ölen ölene. İkimiz baş başa verelim de bir yol bulalım».

«Ben de onu düşünüyorum. Ben derim ki Rusya'ya geçelim. Zor olan Caksu'yu aşmak. Gider deriz ki, yağmurlar yağdı da yarıklar kapanmadı ya? Biz eski dostuz. Açlıktan ölüyoruz, deriz. Eh, elbet bir şey verirler...»

«Acara'da, Vale'de, Ahılkelek'te kışın kimse bulunmaz. Gitsek ne çıkar?»

«Bulunmadığı daha iyi. Uruslar yiyecekleri ambarlara doldurup gidiyorlarmış. Ben düşümde de gördüm. Kimseye ağız eğmeden alır geliriz».

«Öyleyse hemen gidelim. Sen iyice biliyor musun?»

«Elimle koymuş gibi biliyorum».

İkisi kalktılar. Köyden on beş delikanlı çağırdılar. Kocaman bir kızak hazırladılar. Üstüne çul çuval sardılar. Kızağın kollarına uzun urganlar iliştirdiler. Koşulacak öküz, at yoktu. Olsa da karlar üstünde, dere tepe hayvan gidemezdi. İnsanlara ancak yol verirdi dağlar. İplere el taktılar, yürüdüler.

Caksu dağını aşıncaya kadar bütün köy gözlerini dikti arkalarına. Caksu'dan aşınca kızak, bütün köy camiye döndüler. Dua edeceklerdi. Tanrıdan yardım isteyeceklerdi

yolcular için, dopdolu dönmeleri için. İmam başlamadan önce uyardılar:

«Ölüye okuduğun dualardan okuma,» dediler, «İyisinden, geçgel olanlardan oku».

İmam bildiğini okudu. Boğuk boğuk, yorgun yorgun. İnançsız, içten gelmeyen bir sesle okudu. Öbürlerinin cılız «âmin»leri duyuldu sık sık.

Öğle namazında, akşam namazında, yatsıda dualar hep yenilendi. Acara, Vale uzak değildi. Akşama dönmeleri gerekiyordu gidenlerin. Ses soluk çıkmadı gidenlerden. Ertesi gün gene yok. Daha ertesi gün gene yok. Üçüncü günü birkaç atlı itli çıkageldi. Posof kaymakamı, savcısı, polisi, jandarması...

Köyde sevinç çığlığı koptu. Demek ki Türk hükümeti, Posof yardıma geliyordu. «Biz de Urus'tan yardım bekledik. Gene kendi hükümetimizin eksikliğini göstermesin Tanrı» diyorlardı.

Az sonra anlaşıldı durum. Kaymakam Rusya'ya geçenlerin kimliklerini soruşturuyordu. Savcı «Bu işin casusluk olduğunu, devlet, ordu sırlarını düşmana vermenin ölüm cezası olduğunu, hapisten, ölümden, idamdan» söz ediyordu. Obollulların korkusu mu vardı? Korkuyu anlayacak durumları mı vardı?

«Aç kaldık, Urus'tan yardım almak için gittiler. Şimdi gelirler. Bir işiniz mi var? Şimdiye geleceklerdi. Belki kızağı çok yüklemişlerdir, karlara batmıştır. Onun için kalmışlardır. İsterseniz bizimle camiye gelin. Dua edeceğiz. Siz de âmin deyin».

Kaymakam savcının kulağına eğildi:

«Bunların açlıktan kafası çalışmaz olmuş,» dedi.

Savcı köylülere seslendi:

«Nerden gelecekler? Ruslar onları içeri atmış. Hudut görüşmesi yapacağız ki, geri getirelim».

Köylüler pek bir şey anlamadılar. İçlerinden birisi:

«Siz de mi yardım alacaksınız? Urus'un yardım edeceğini biliyorduk da çekiniyorduk Türkten. Onun için aç kaldık».

«Evet evet ya, Ruslar size havyar, koyun, kuzu, yağ peynir yolluyormuş,» dedi başçavuş.

Köylüler ayağa sıçradılar. Hora teptiler. İmamın boynuna sarıldılar:

«İmam gelecek olanların çoğu senin. Beyler gibi, paşalar gibi yiyeceksin. Ölüyü çıkaramadın ya, Urus'ları dine imana getirecek duayı becerdin».

Bağırtı, çağırtı göklere çıkıyordu. İmam şaşkın şaşkın bakıyordu çevreye. «Ölüyü çıkaramadın» sözüne polis takıldı:

«Ne ölüsü imam, nerden çıkaracaktın,» dedi.

İmam:

«Bir komşumuz öldü. Gömecektik, namaza durduk, canlandı, kızakla birlikte kaçıp gitti Vakla'ya aşağı. Köyün epey altında. Günlerce uğraştık, kızağı da bırakmadı. Çok dua ettik, ayet okuduk, eh bir sonuç yok. Yok ama, Urusları dine imana getirdik. Siz de müjdenizi alacaksınız».

«Siz de alacaksınız,» dedi savcı.

Başka bir şeyle ilgilenmediler. Köyde tutarlı söz eden tek kişi yoktu. Posof hükümeti çekip gitti. Obollular kaldılar kendi başlarına. Acara'ya, Ahılkelek'e, Vale'ye gidenlerden ses soluk çıkmadı. Obollular gün, ay, hafta, zaman hakkındaki kavrayışlarını yitirmişlerdi. Onları, dün gitmiş, bugün gelecek sanıyorlardı.

«Açlıktan öleceğiz,» dedi Namaz Dayı, «Benim bir buluşum var, kuş avlayalım».

«Nasıl avlarız,» dediler.

Namaz:

«Kolay! Ormandan hemen ağaç keselim, dal kıralım. Çevirelim ağıl. Ondan sonrası bana kalsın».

Köyün çepe çevresi ormandı. Hemen dallar kırdılar. Çamların incelerini, gücü yettiklerini devirdiler. Bir ağıl çevirdiler. Karları bastıra bastıra sertleştirdiler. Ağılın kapısına üst üste çokça ağaç attılar. Ağılın içine saman serptiler. Bir solukta yüzlerce serçe, güvercin, karga bi-rikti. Obollular buluşu pek sevdiler. Pek sevindiler.

«Namaz Dayı bunu biliyordun da niye bize açlık çek-tirdin? Bize niye kötülük yaptın? Bunca kuşu her gün bir kez avlasak, yakalasak yeter bize. Ne Türk'e el açarız, ne Urus'a».

Namaz Dayı böbürlendi, güldü:

«Benim ne adam olduğumu anlayasınız diye geç söy-ledim. «Zekeriya» der kuyruğundan tutarsınız. Muhtar der yapışırsınız. Yiyecek ayağımızın dibinde, onlar gitti taa Ahılkelek yollarına düştüler. Şimdi beni iyi dinleyin. Ben sayı sayarım, bir derim, kıpırdamayın, iki derim kı-pırdamayın, üç der demez ağıla doluşun yakalayın. Ka-panın elinde kalmayacak. Nüfus başına bölüşeceğiz kuş-ları. Diyelim ben yirmi kuş yakaladım, sen iki kuş yaka-ladın. Sen kaç nüfus; on, ben kaç; on iki diyelim. İkimizin nüfusu eder mi yirmi iki. Kuşlar kaç taneydi? Yirmi iki. Öne göre bölüşürüz...»

«Sen meğer imam olacak adammışsın, muhtar olacak, çar olacak adammışsın Namaz Dayı. Türk seni başkan yap-sın, çar yapsın, dediler».

«Biiiir!»

Herkes gözlerini açtı, adımlarını hazırladı, ellerini uzattı.

«İkiii!»

Herkes birbirini geriye iterek, kendisi ileri çıktı.

«Üç,» dedi Namaz Dayı.

Obollular, kadın kız, çocuk, yaşlı, genç... ağıla doluştular. Bütün kuşlar pırrr!

«Olmadı,» dedi Namaz Dayı, olmadı. «Birdenbire gitmeyeceksiniz. Nasıl olsa kuşlar ağılda. Koyunları yakalar gibi yakalayacaksınız. Koşmayın. Ağırdan gidiniz. Onlar sizin yanına gelir, korkmayın. Ağıl boşuna yapılmadı».

Obollular toplandılar ağılın kapısına, dışına. Bekledi-

ler bir süre. Kuşlar üçer beşer indiler. Samanları gagalamaya başladılar.

Namaz Dayı gene saydı:

«Biiiir»

«İkiii...»

«Üç!»

Obollular ağır ağır adım attılar. Kuşlar da ağır ağır dallara çekildiler. Kimse tek kuş yakalayamadı. Elleri boş kaldı hepsinin. Döndüler yüzlerini Namaz Dayıya. «Ne oldu şimdi» der gibiydi herkes. Namaz Dayı da şaşırmıştı. Gerçekten ne oluyordu? Kuşlar nereden kaçıyordu? Ağılın kapısı kapalıydı. Kuşlar nereden kaçardı?

«Hep benden beklemeyin,» dedi Namaz, «Biraz da siz düşünün. Kuşlar nereden kaçıyor? Hele bir iyice bakın,» dedi.

Kafası çalışanlardan birisi bağırdı:

«Ben anladım! Bakın dalların arası burada çok açık. Şurasını iyice kapatalım».

Herkes bilgiçliğe başladı:

«Şurası da aralık, burası da...»

«Şu iki dal çok aralıklı...»

Ağılın üstü hepten açıktı. Kuşlar açık ağıla iniyor çıkıyorlardı. Obollular dalların aralıklarıyla uğraşıyorlardı.

«Artık avarelenmeyin, şu aralıkları, gördüğünüz açıklıkları kapatalım,» dedi Namaz.

Çam dallarını, pürlü, iğneli, yapraklı dalları kırmaya başladılar. Ağılın çevresini iyice bir ördüler.

«Artık kuşların kaçacağı yer kalmadı. Bundan sonrası sofraya ulaşır,» dedi Namaz Dayı.

«Biiiir,» dedi.

«İkiiii».

«Üç...»

Obollular bir daha yürüdüler ağıla. Üstü hepten açık ağıldaki kuşlar dallara kondular. Tek kuş yakalanmadı.

«Bu işin içinde bir terslik var,» dediler, «İmam sen bir dua et, kitabı şöyle bir gözünün önünden geçir,» dediler.

İmam birkaç dua okudu, sonra:

«Anlaşıldı. Kitabı mukaddes her şeyi yazıyor. Kuşlar hangi ağaçlara konuyorsa onları keselim. Konamazlar, biz de yakalarız,» dedi.

Evlerden baltalar getirildi. Yakın yöredeki çamlar tek tek yerlere serildi. İş bitti. Artık kuşların yakalanması iş sayılmazdı.

Namaz Dayı saydı gene. Bir, iki, üç... Tek kuş yakalanmadı. Kimi üşüdü, kimi umutsuzlandı, kimi şöyle dedi, kimi böyle dedi. Kuş işini de bıraktılar.

Bir gün orman kolcuları çıkageldiler:

«Orman kesmek yasaktır. Suçlular doğru Posof'a».

«Memur bey,» dediler, «Kuşlar konuyor diye kestik. Hem kestiğimiz çamlar bizim köyün içinde, çevresinde. Ne suçu?»

«Orman devletindir. Hepiniz Posof'a».

Herkes birbirine bakıyordu. Memurun atı vardı, yapıncağı, başlığı, sargısı, atkısı vardı. Obolluların hiç bir şeyi yoktu. Obollular aldırmadılar. Eli balta tutanlar Posof'a yürüdüler. Gün akşam oldu vardılar. O geceyi tutuklu geçirdiler. Tutukevi sıcaktı. Ekmek, çorba, yemek vardı. Sevindiler. Sabah sıcak çorba içtiler. Karınlarını doyurdular. Yargıç karşısına çıkınca her şey anlaşıldı:

«Kuşlar konuyordu, biz de kestik kuşlar konmasın,» dediler.

Yargıç hepsini salıverdi. Üzülerek, kızarak geldiler köylerine. Aradan bir ay geçti. Birkaç ay geçti. Bahara doğru Rusya'ya gidenler döndüler. Ne kızak vardı, ne yiyecek. Obolluların yarısı ölmüştü, yarısı yatağa düşmüştü, yarısı delirmişti, yarısı yerinden kalkamaz olmuştu. Rusya'dan dönenler hiç yoksa hapiste yiyip içmişlerdi. Sözleri, davranışları değişmişti. Akı karayı anlamış durumları vardı. Acara, Ahılkelek konukları her bir şeyi anlatacak durumdaydılar ya, kime? Kimin anlayacak aklı, kafası vardı? Obol ölmüş, bitmişti.

Baharın yüzü gülünce azıcık canlandılar. Yeşil ot, kuzukulağı, şurdan burdan birkaç lokma... Derken seçimler başlamıştı. Köye seçimciler gelip gitmeye başladılar. Bunlar Ankara'ya toplanıp Türkiye Büyük Millet Meclisini oluşturacaktı. Büyük Meclis, Türk ulusunun geleceğini güven altına alacaktı. Kimse aç kalmayacaktı, işsiz kalmayacaktı... En büyük ulus Türk ulusuydu...

Obollular azıcık hanyayı, Konya'yı anlamışlardı. Birkaç söz eder durumları vardı. Bir aday konuşuyordu:

«Ey Cengizlerin, Attilaların, Fatihlerin torunları...» diyordu.

Zekeriya'nın tepesi attı:

«Ulan,» dedi, «Ulan itoğlu it, onlar senin ananı avradını... Burada ne Cengiz var, ne Attila var, ne Fatih. Burada aç, yoksul, hangi ulustan olduğu bilinmeyen Obollular var. Ölümüz kurtlara yem, biz açlığa yemiz...»

Aday dondu kaldı. Pabuç bırakmayacaktı:

«Ben Büyük Millet Meclisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesiyim. Sen bana, Türk milletine, Meclise hakaret ettin. Göreceksin, kırk yıl içerde yatacaksın».

«İçerde ekmek var, çorba var, sıcak... Hepimiz birlikte yatalım,» dedi ormanı kesenlerden bazıları.

Adayı iyi bir ıslattılar, arabasını, camını, tekerini benzettiler de...

Eller Anası

ELLER ANASI

Açları doyuran, çıplakları giydiren, sıkıntıda kalanlara yetişen, düşenin elinden tutan o. Yamalık, iplik, bulgur, un, giyecek, yiyecek... Eli neye ererse, neye ulaşırsa veriyor. Bu yüzden adını «Eller Anası» koydular. «Verin, aman verin! Bir ekmeğiniz, tek lokmanız varsa yoksulla bölüşün. Verenin eli boş kalmaz, veren sıkıntıda kalmaz» dediğini herkes bilirdi. Kimseyi boş döndürmezdi. Az çok, iyi kötü, eski yeni... ne bulsa verirdi. Elinde, sofrasında, ambarında, tarlasında bir bolluk, bir bereket... yağmur gibi yağardı. Tarlalar dolu dolu, inekler, koyunlar ikiz ikiz.

Bir yaz, koyun sürüleri kurtlara yem olmuştu. Tek bir kuzusu, tek bir oğlağı kurtlara yem olmadı Eller Anası'nın. Öyle yokların, öyle yoksulların koyunu, kuzusu kurtların, canavarların ağzında parçalanıyordu ki, ardı yok, arkası yok. Gökten hışım yağsa, dolu yağsa Eller Anası'nın tarlasına bir tane düşmüyordu. Bu yüzden çekiştirenler, gocunanlar oluyordu. Oturuyorlardı Loplopların duvarın dibine bir sürü kadın; «Ver ver ver... O vere vere belayı, kazayı bizim başımıza aktarıyor. Boşuna vermiyor? Kurt, canavar, dolu bizim başımıza gelsin, bizim boynumuz ona eğik olsun...» diyordu kadının biri.

Teslime daha ileri gidiyordu:

«Bir keçisine kurtun soluğu ulaşmadı. Bir koyunu vardı Mıstılığın oğlunun, onu kurt yedi. Onun koyunlarının birisi öldü mü, yem oldu mu? Neden? Tanrı verenden yana. Biz veremiyoruz, o veriyor. Olacak ki veresin. Bizim yok...»

Epey yorum yaptılar, anlam aradılar Eller Anası'nın el açıklığı üstüne. Saydılar, yorumladılar, dedikodu, ettiler... Hepsi de Eller Anası'ndan az çok almışlardı. Hepsine Eller Anası bir şeyler vermişti. Hepsi «birin bin ola, kül avuçlayasın, altın kesile» demişlerdi. Şimdi tersine tersine söyleniyorlardı. Söz alan Eller Anası'na yükleniyordu, vuruyordu:

«Veriyor veriyor da ne veriyor? Bir avuç, bir lokma! Hangi yaramızı sağaldacak? Geçen gün gittim, yüzümün suyunu döktüm, "bir tezek yok yakacak, bir lokma yok yiyecek» dedim. «Geçmişlerinin önünde yansın o tezek, uçmakta önünde olsun" dedim. Ne demedim? Bir tezek için bir lokma için dereler dolusu söz ettim. "Düşmanının günü tezeğim gününe olsun" dedim. Kırk dereden su getirdim. Dil döktüm ayaküstü. Ne verse beğenirsiniz? İki koltuğumun altına iki tezek sıkıştırdı, savdı beni. Size dolu dolu veriyorsa bilmem» dedi Tevrüz.

Dudu aldı sözü:

«Bize verdiği ne? Ondan çok veriyorsa senin olsun Tevrüz. Bana geçenlerde bir tezek verdi. Elden gelen öğün olmaz, o da aranınca bulunmaz. Kendi ocağında var mı? Kendinin olacak, kendinin. Tanrı kimseyi kendi ocağından yoksun bırakmasın! Bir evleğin verdiğini bin padişah vermez».

Dudu'nun sözüne de herkes katıldı, bütün kadınlar...

Oysa Eller Anası az çok neyi varsa yoklarla, yoksullarla, çıplaklarla bölüşüyordu. Hepsi dolu dolu götürüyordu, taşıyordu. İçlerinden birisi demedi ki «gözümüze dizimize durur!» «Ekmeği yüzünde, sofrası dizinde olmayın. Gerçeği çiğnemeyin, inkâr sarı olmayın» diyen çıkmadı.

«Yarın ölür. Ölüm herkes için. Aramızda ermiş birisi vardır elbet, görecektir, öte dünyaya onun yanında ya bir tezek gider, ya kuru bir arpa ekmeği. Öyle ya, ne verir-

sen o gider seninle. Kefenin cebi mi var saklasın götürsün...» dedi Dımbılın karısı.

«Birisi bir şeyler veriyorsa, bir şeyi örtmek, kapatmak için. Sus payı veriyordur. Kimbilir neyi saklamak için veriyor?»

Yerişik Hala'nın bu sözünü beklerlermiş. Bundan sonra baltayı alan yıkılmış çama koştu.

«Kurtla yer kuzuyla otlarmış».
«Kaşıkla verir, sapıyla göz çıkarırmış».
«Öndekiyle döğüşük, arkadakiyle barışıkmış».
«Eli eğrilikte, gözü oynaştaymış».
«Veren bir gedik kapatmak istermiş».
«Yağmur niye yağarmış, yarıkları kapatmak için».
«.....»

Başından başladılar Eller Anası'nın ayağına indiler:
«Düz tabandır, kimin uğruna çıksa tekeri ters dönermiş,» dediler.

Eller Anası için diyecek söz kalmayınca kızını aldılar ele:

«Bakın şimdi bana,» dedi Lal'ın karısı, ayağa kalktı, «Aha böyle yürüyor kızı olacak atmaca, aha böyle böyle. Semerli at gibi. Ayaklarını böyle böyle sürtüyor. At olsaydı nal dayanmazdı».

Gülember de ekledi bir şeyler:

«Kimin ocağının başına oturursa söndürür. Çarık dayanmaz o kızın ayağına. Sabah giyer akşama delinir çarık».

Elbeyi'nin karısı daha kestirme gitti:

«Siz de onu ağzınıza almış kız diye konuşuyorsunuz. Neresi kız onun? Çalı süpürgesini bezetsen kız olur. Kekeçlerin arkta bizim kızla yıkanmış, kız geldi bana anlattı. "Ana, dedi, hele bir görsen, kuru çalı gibi. İki karga gelse biri aç döner. O nasıl kız öyle?" dedi».

Kara Yeter tersliğe iyi baktı aklınca:

«Siz ona bakmayın. Elçisi, dünürcüsü kapılarını kırıyor. Ak yazı ona derim ben. Bizimkiler ay gibi, güneş gibi, kaşı kaş, gözü göz her birinin. İsteyenleri yok».

Tutuk Cennet:

«Yalan gerçek, geçen gün gittim, bana dedi ki, kızın onca isteyeni var, onca isteyeni var ki... Kime verelim, kimi geri çevirelim, bilmiyoruz, gücendirmek bilmem kii...»

Cennet'in sözüne Dumbacı sert çıktı:

«Okunu atıp yayını saklama,» dedi, «Yayı da as görelim».

Cennet gerilemedi:

«Niye saklayım. Belli değil mi? Yarası olan, yağarı olan gocunur».

«Yoo,» dedi Dumbacı, «açık söyle seçik düşsün. Süpürgeye sıçıp da dört yanına saçma».

Cennet sertleşti:

«Ara yere atım, kuru yere götüm deme sen. Beni kötü söyletirsiniz! Açtırmayın kutuyu söyletmeyin kötüyü. Benim ağzım açılırsa kapanmaz haaa! Herkesin payını eline uzatırım ben».

Debe'nin karısı yatıştırdı azıcık:

«Cennet sen de alırsın payını. Senin elçin de gitti».

«Gittik. Kimden korkum var? Kimin gitmedi? Bir bir sayarım gidenleri, arkasına baka baka gelenleri».

Cennet gerçekten hepsini tek tek saydı. Kızı kötüleyenleri bile sıradan çıkarmadı. Başladılar birbirlerini suçlamaya:

«Sen gittin, sen istedin, o istedi, bu istedi, sen avcunu yaladın, sen arkana bakarak geldin...»

Uzun bir tartışma oldu. Başladılar Eller Anası'na yakıştırdıklarını bölüşmeye:

«Öndekiyle döğüşük, arkadakiyle barışık olan sensin».

«Sofrası dizinde, ekmeği yüzünde olan sensin...»

«İçi ocak, dışı bucak olan sensin...»

«.....»

Tartışmanın hemen arkasından bütün sözler, savlar, suçlar, suçlamalar Eller Anası'na ulaştırıldı. Kırk koldan, kırk ağızdan. Eller Anası aldırmadı. «Birinin ayağının kesilmesi, diğerinin daha çok alması demek. Bu yüzdendir» diye düşündü. Oysa Eller Anası'na ne öğütler verilmişti:

«İte dök bunlara verme, sele suya at bunlara verme. Senin için neler dediler, neler yakıştırdılar...» dediler.

Eller Anası birini alıp birini satmadı, birini atıp öbürünü tutmadı. El altından gene harmanlar savruluyor, kavurgalar kavruluyordu. Bütün çabalar da boşa çıkıyordu. Eller Anası kimsenin devesini şoraktan kesmiyordu, kimseyi sıkıntıda bırakmıyordu.

Lepiklerin Sırma bir düş uydurdu. Erken erken kovaları kaptı suya gitti. Üç dönüm su getirdi Gülağa'nın evine. Her üç dönüm su için Gülağa'nın ocak taşını üç kez öptü. Kimseyle konuşmadı. Ara vermeden üç dönüm su da Eller Anası'nın evine getirdi. Daha ilk dönüm su gelir gelmez Eller Anası sordu:

«Hayır mı, şer mi, nedir Sırma,» dedi.

Sırma ağzını açmadı. Elini ağzına götürdü, iki dudağının üstünü kapattı. Böylelikle «Konuşmak yok, konuşamam» dedi. Hemen suları kazanlara döktü, ocak taşını eğildi öptü, yürüdü.

İkinci kez gelen suların boşalma sırasında Eller Anası dayanamadı, sordu:

«İyilik mi, kötülük mü Sırma, söyle hele bir, öldüreceksin beni? Ocağımın başında bir belâ mı, bir dert mi gördün düşünde? Gerçekler, erenler, pirler ne dedi Sırma?»

Sırma, Eller Anası'nı dize getirmekte olduğunu anladı. Ellerini kaldırdı gökyüzüne, açtı, ağzını kapadı. Sonra Eller Anası'nın da ağzını kapamasını işaret etmeye çalıştı. Ocağa vardı. Ocak taşını öptü, yürüdü.

Üçüncü kez suları getirdi. Döktü kazana, ocağın taşını öptü. Geri döndü, ellerini kaldırdı, ışıklığa çevirdi. Bir şeyler mırıldandı. İki elini yüzüne sürdü:

«Uuuyyy bacım, bu gece bir düş gördüm, bu gece bir düş gördüm! Düş değil ayan beyan gerçek!»

Eller Anası geniş bir soluk aldı, iç çekti, gözlerini dört açtı:

«Hayırlar ola, Tanrı hayra yorumlaya, anlat bacım Sırma, anlat hele, görelim başımızda neler var?»

«Benim düşüm sınanmıştır bacım, iyilik içinde olasın, hayırlar içinde olasın bacım,» dedi. «Uyudum uyandım gördüm bacım, uyudum uyandım! Bir değil, iki değil, üç kez arka arkaya gördüm. Üçüncüyü gördükten sonra gözüme uyku girmedi. Yatmadım, başımı yastığa koymadım».

Eller Anası soldu sarardı iyice. Ayakta duracak gücü kalmamıştı. Demek ki önemli bir düş. Sular verildiğine göre erenler kimbilir neler söylemişti? Ürperti, korku geldi Eller Anası'nın yüreğine oturdu.

«Bacım, elimi iyilikle vuruyorum. İyilikler, hayırlar, bolluklar dolu günler gele! Bir yerde oluyorum. Yeşillik, çayırlık, sulak bir yer. Dersin ki bizim Kırmızı Gözeler. Gülağa'nın sesi geldi kulağıma. O yana doğru, sesin geldiği yöne doğru döndüm. "Sırına, kızım", dedi. "Buyur Gülağa Dede," dedim. "Caan, dedim, ayaklarının altına kurbaan," dedim. Adım attım ki ayağına kapanayım. "Dur," dedi, "Dur gelme," dedi. Olduğum yerde durdum. "O çayırlıkta, çimenlikte duran kadını tanıyor musun" dedi. Arkamı döneyim ki ne göreyim? Bir kadın oturuyor. Başı sargılı, ala yeşile bürünmüş bir kadın. Başında bir yazma var, dersin ki yedi dağın çiçeği! Baktım baktım tanıyamadım. İlle görmüşlüğüm var, çıkaramadım. "Gülağa Dedem, seni görünce kendimden geçtim. O kadını tanıyor olmalıyım, ille çıkaramadım" dedim. "Tanıyacaksın kı-

zım, tanıyacaksın" dedi. "İyi bak bakalım o kadın ne yapıyor öyle' dedi. Baktım ki kadın yanında yöresindeki çiçekleri koparıp koparıp suya atıyor. Su da alıp götürüyor. "Gülağa Dedem, kadın çiçekleri koparıp koparıp suya atıyor" dedim. "Ne ola ki sen bilmeyesin Gülağa Dedem." dedim, "çiçekler azalıyor, su da çekiliyor mu? Yanılıyor muyum?" dedim. "Hiç yanılmadın yavrum, dedi, "İyi gördün, iyi anladın. Bu kadın benim verdiğim lokmayı, nasibi böyle saçıp savuruyor, suya atıyor. Vara yoğa dağıtıyor. Şimdi bana bak kızım," dedi. "Sabah erken kalk, üç dönüm su benim ocağıma vereceksin, üç kez ocak taşını öpeceksin, sonra bu kadının ocağına üç dönüm su götüreceksin, ocak taşını üç kez öpeceksin. Dağıttığı lokmaları veriyorum. Eğer bilirse, anlarsa. Bilmezse sonu kötüdür bu kadının" dedi. Eğildim ayağına niyaz edeyim, nur oldu. bir top ışık oldu göğe çekildi. Geri döndüm, o kadının yanına geldim ki... Uuyy bacım, kim olsa beğenirsin? Hıı, kim olsun istersin? Sen! Sendin bacım!..»

Eller Anası hemen kendinden geçti, Sırma'nın kollarına düştü. Sırma, Eller Anası'nı sürüterek ocağın başına getirdi:

«Öp bacım, ocağın taşını öp. Benim getirdiğim lokmalık sudan bir yudum iç. Gülağa Dedem senin lokmanı, payını, nasibini geri verdi. İlle bundan sonra bil».

Eller Anası soğumuş, solmuş dudaklarla ocak taşını beş on kez öptü. Sırma, kazan dolusu sudan bir tas su getirdi. İçti Eller Anası.

«Düşümü daha bitirmedim bacım,» dedi Sırma, «Gülağam dedi ki; "artık o kadının evinden, lokmasından bir tek sen pay alacaksın. Başkalarına vermeye. Yoksa bini bir olur" dedi. Bir görsem, iki görsem bacım. Üç kez gördüm. Titreyerek sabah ettim. Kul oğlu kul ile tek söz etmedim bacım. Gülağamın ocağına üç dönüm su verdim ba-

cım, üç dönüm de size getirdim. Sana lokma veren Gülağam bize de vere, bana da vere belkim!»

Eller Anası'nın ağzından Sırma'nın beklediği söz çıktı:

«Vermiş ya,» dedi, «Sırma bacım, vermiş ya, senin payın, burada, bu ocakta. Hiç korkma! Artık kapım herkese kapalı, sana açık».

Eller Anası'nın titremesi bitti. Kendine geldi. Hemen bir sofra kurdu Sırma'nın önüne. Sırma tıka basa yedi, doydu. Eli eteği dopdolu çıktı. Aç çocuklarını, kocasını doyurdu.

Sırma, herkesin ayağını Eller Anası'nın kapısından kesmiş, suyu kendi arkına akıtmıştı.

İnce Kösk

İNCE KÖŞK

Şerefeddin seçimde oy kullandı. Açık açık. Kimseden çekindiği yoktu. Aday «Sen oyunu açık kullan, gerisini bana bırak» demişti. O yüzden Şerefeddin oy pusulasını sallaya sallaya geldi sandık başına. Sandık başkanının uyarısına da kulak asmadı. «Benim canım partime kurban olsun» dedi. Kullandı oyunu.

Seçim sonuçları alındı. Hükümet kuruldu. Şerefeddin'in adayı büyük bir göreve getirildi. Şerefeddin'in güneşi doğmuştu. Hemen Ankara'ya geldi. Çok yorulmadan, çok beklemeden açık oy kullandığı adayını gördü. Aday, artık büyük bir katın, büyük bir işin başındaydı. Kart yazdı, «TBMM Özel» zarfa koydu, Istanbul'a yolladı Şerefeddin'i.

Kart, Istanbul'da büyük bir kişiye yazılmıştı. Şerefeddin kartı verdi. Büyük kişi de bir kart yazdı, üstüne bir adres yazdı, çizgilerle, sokakları, kıyıyı, köşkü gösterdi.

«Buraya git, «Ben iç Turgut sayılırım» deyiver kapıyı açanlara, gerisine karışma» dedi.

Şerefeddin, koku almış av tazısı gibi Istanbul'u bir baştan bir başa geçti. İnce Köşkü buldu. Kapıyı tıklattı. Kapı kocamandı. Yeşilliklerin, ağaçların arasında görünmüyordu. Önü denizdi. Kayıkların, motorların biri gelip biri gidiyordu.

Kapıyı sarı benizli, etsiz, kuru birisi açtı:

«Kimsin,» dedi.

«İç Turgut sayılırmışım,» dedi Şerefeddin.

İçeri aldılar Şerefeddin'i. Köşk kocamandı. Yüksek tavanlıydı. Saksılarda büyütülmüş çiçekler, ağaçlar tava-

na ulaşmıştı. Mermer sütunlar sıralanıp gidiyordu. Her bir yanda bir kapı gözüküyordu. İlerde, uzakta çığlıklar, gürültüler duyuluyordu. Seslerin geldiği kapıya doğru ilerlediler. Sesler gittikçe yükseldi. Kapıyı açınca içerde sayısı belirsiz kızların kahkahası kulaklarını doldurdu Şerefeddin'in. Çıplak, açık, sarışın, esmer, güzel, boylu, boslu, göğüsleri yarıya açık, erkeklerle sarmaş dolaş... Şerefeddin Vezirköy imamının dediklerini anımsadı: «cennette her birinize yetmiş huri verilecek» diyordu. «İşte burası» dedi Şerefeddin.

Şerefeddin'in içeri girmesi hiç bir şeyi değiştirmedi. Kimse ne kucağındaki kızı indirdi yere, ne de öpüşenler dudaklarını ayırdılar. Oturduğu sandalyede bir sarışının beline sarılmış olan yeşil atletli birisi dik dik baktı Şerefeddin'i getirene.

«Şef yollamış. İşte kart. İç Turgut,» dedi.

Karma karışık masalarda içkiler, etler, meyveler doluydu. Sigara dumanı odayı kaplamıştı. Yerlerde meze artıkları. Vezirköylü Şerefeddin kılıksızdı daha. Örme yünlerle köylü kılığı sırıtıyordu. Aldırdığı yoktu Şerefeddin'in.

«Otur şöyle bir masaya, karnını doyur,» dediler.

Şerefeddin oturdu bir masanın başına. Kırk yıllık alışkınmış gibi. Yedi, içti. Tıka basa doydu.

Şerefeddin'in gözü kızlarda, aklı kazançtaydı. Vezirköyde yedi sekiz çocuk bekliyordu. Aç susuz bekliyorlardı. Tez elden para yollamalıydı. Burada ne yapacaktı? Kaç para kazanacaktı? Ne zaman eline para uzatacaklardı?..

Yeşil atletlinin kucağındaki kız:

«Şu adamın kılığını değiştirin. Gözlerim rahatsız oluyor,» dedi.

Kapıyı açan adam Şerefeddin'i aldı, odadan çıkardı. Bir büyük odaya götürdü. Orada tulumlar asılıydı. Çuha, culfa bozması, Artvin Gürcü örmesi partallarını çıkart-

tırdı. Tulum giyindirdi Şerefeddin'e. Şerefeddin sevindi. İş tulumu giyindiğine göre paranın ucu yakındı.

Tulum odasından çıkmadan yeşil atletli adam geldi:

«İyi dinle,» dedi. «Eğer gözü açık, akıllı biriysen burada para tonla. Sen bundan sonra işçisin. Köşkün kapısına yaklaşan motorlardan yük taşıyacaksın içeri. Senin gibi yirmiyi aşkın işçi var. Hepsi bıçak gibi. Hiç bir şey sormayacaksın. Hiç bir şey söylemeyeceksin. Kim olursa olsun. Yanındaki işçilerle bile konuşmak yasak. Okur yazarlığın var mı?»

«Var,» dedi Şerefeddin.

Yeşil atletli kızdı:

«Ah şef,» dedi, «Ah şef! Kaç kez söyledik, okur yazar olanlar bize yaramaz. Açık verirler. Gazete okurlar, söz ederler. Bize okur yazarlığı olmayan, daha çok Güneyli gerek. Kaç kez söyledim».

«Beni Ankara'dan O.S. yolladı,» dedi Şerefeddin.

Böylelikle, beliren kovulmayı önlemek istiyordu.

«Hıı,» dedi, yeşil atletli, «Demek işin başında onlar da var. Niye bizden saklıyorlar».

Şerefeddin'i giyindiren konuştu:

«Ağabey,» dedi, «İnce'yi polis yapan da o değil mi? İnce, Hopa'da jandarma eriydi, orada tanımış, polis yapmış. Bunları biliyoruz biz. Siz biliyor muydunuz?»

«Neyse,» dedi yeşil atletli, «Şimdi sen beni dinle. Sen işçisin. Işin sandallardan, motorlardan içeriye kutuları taşımak. Ne taşıyorsun, kime taşıyorsun, bunlar seni ilgilendirmez. Çoluk çocuğun açtır, belki senden para bekliyordur. Al şunları,» dedi.

Şerefeddin uzatılan parayı aldı. Tulumun cebine soktu. Yeşil atletli, kızlar odasına geçti. Şerefeddin bir başka odaya alındı. Odanın içi dopdoluydu. Her bir yanı tavanlara kadar kutularla kaplıydı. Kutuların yazılarına göz atmaya başladı. Kent, Marlboro, Dunhill... «Demek

ilâç yeri burası» diye düşündü. Yirmiyi aşkın mavi tulumlu adamda ses yoktu. Hepsi kendi iç dünyasındaydı. Gelenle ilgilenmediler.

«Bunun adı Şerefeddin. Sizinle çalışacak,» dedi getiren adam.

Şerefeddin bir süre ayakta durdu. Yol gösteren gittikten sonra kutulardan birinin üstüne de Şerefeddin oturdu. Hiç kimse sigara içmiyordu. Şerefeddin tütün tabakasını çıkardı. Sarmaya başlayacaktı. Birisi önledi:

«Burası sigara deposudur. Yalnız burada sigara içilmez. Sigara içmek için başka odaya geçeceksin. Hem o tabakayı da artık at bir yana, al şunu» dedi, üstü kırmızı beyaz renkli bir sigara paketi attı Şerefeddin'in önüne».

Şerefeddin paketi aldı. Evirdi, çevirdi. Kutuların üstündeki yazılara benziyordu. Kırmızı şeridi çekti, açtı paketi. Birisi Şerefeddin'in yanına geldi:

«Arkamdan yürü,» dedi.

Öbür odaya geçtiler. Burada masalar, sandalyalar, yiyecek şeyler, tütün tablaları, çöp sepetleri vardı:

«Sigara içeceğin zaman buraya geçeceksin,» diye ekledi eski işçi. Sonra uzun uzun bir söylev verdi Şerefeddin'e:

«Burada konuşmak yasak. Tek söz söylemek yasak. Bunun dışında kadın, kız, içki, yemek, para... Bol. Burası İnce Köşktür. Seni yollayanlarla buranın sahibi ortaktır. Burasını polis bilmez. Bilse de basamaz. Burası Ankara'yla ortak çalışır. Ben Yusufeli'ndenim. En büyük başkanı tanırım.

Şerefeddin sevindi:

«Ben de Vezirköylü'yüm. Beni de o yolladı».

«Anladım anladım,» dedi öbürü, «Senin yüzünden anladım. Artvinliler onun adamlarıdır, güneyden gelenler bu köşkün sahibinin adamlarıdır. Sen şimdi sigaranı iç,

ben eve birkaç kuruş para yollayayım, çocuklar para bekliyorlar benden».

«Hemşerim,» dedi Şerefeddin, «Benim de birkaç kuruşum var, onları da yollasan. "Vezirköy, Bakkal Osman eliyle, Safinaz Aslan" desen gider,» dedi.

Tulumun cebinden paraları çıkardı. Saydı. Bin beş yüz liraydı. Hepsini yolladı Şerefeddin.

Akşam yaklaşırken, daha karanlık basmadan iş başladı. Kocaman bir motor geldi. Üstü yeşil çadırla kapalıydı. Köşkün önüne yanaştı. Tulumlular çıktı. Şerefeddin yıldırım gibi taşıdı paketleri. Gece sabaha kadar da dağıtım başladı. Kamyonlarla, üç tekerli dağıtıcılarla at arabasıyle, çuvalla gelen gelene oldu. Hepsi peşin peşin para veriyordu. Yüklenen, çıkarılan paketlerden çok para geldi içeri. Şerefeddin çok sevindi. Böylesine paralı yer ne görmüş, ne düşünmüştü. Şimdi paranın ortasındaydı.

Haftada bir kez para alıyorlardı. Yorucu bir iş değildi. İsteyen kılık değiştirip, düzgünce giyinip kızlar odasına geçebiliyordu. Kızlardan istediğini alabiliyordu. Kızlar parasız değildi. Sevişmek, öpüşmek, bir masada oturup içmek paralıydı. Bir erkeğe belki on kız düşüyordu. Bunca kızın ne olduğu da Şerefeddin'i ilgilendirdi. Kulak kabarttı, göz açtı karanlık işlerin ortasına. Kızların da sık sık değiştiği anlaşılıyordu. Kimileri gidiyordu, kimileri geliyordu. Kızları almaya gelenler de belli kimselerdi. Çoğu «Konser bürosu» işletenlerdi. Yusufeli'li, Şerefeddin'e durumu açıkladı:

«Burası hem sigara satar, hem kız satar. Bozulmamış genç kızlar buraya getirilir. Şefler, başortaklar kaymağını alır, birkaç ay burada kalan kızlar satılırlar. Alıcıları bellidir. Aslında o kızları buraya getirenlerin adamları da...»

Kapıdan ayak sesleri duyulunca konuşmayı kestiler. Ayak tapırtısı kesilince Yusufeli'li anlattı:

«Kızlarla ilgili işin başında bizim hemşehrimiz vardır. Ankara'daki değil ha, bizim Yusufeli'li. Buradadır ya...»

«Kim?» dedi Şerefeddin, «Ben tanıyor muyum?»

«Tanırsın. Buradan aday olmuştu da kazanamamıştı. Ne yapacaksın tanımayı? Sen paranı bil, sana bana ne? Haydi gel gidelim, para dağıtılacak...»

Köşke gazete sokulmuyordu. Dışarı çıkıp gelenler gizli gizli gazete getiriyorlardı. Şerefeddin de dışarı çıkmaya başladı. İşler seyrekleştikçe çıkıp gezmek, dolaşmak serbestti.

Şerefeddin o gün dışarı çıkmamıştı. Yusufeli'li çıkmış, bir de gazete getirmişti. Cumhuriyet gazetesiydi. Başlık olarak Zonguldak'la ilgili yazılar vardı. Zonguldak kömür işçileri gündeliklerinin artmasını istemişti, jandarma da onlara ateş açmıştı. İşçilerden ölenler vardı. Bunlar arasında Vezirköylü Osman'ın adı geçiyordu. İşçilere ateş edilmesi emrini Şerefeddin'in seçtiği, Ankara'ya yolladığı O.S. vermişti. Gazete'de yer alan önemli haberlerden birisi de O.S.'nin çevirdiği dolaplarla ilgiliydi.

«İşçilere ateş açtıran O.S. Ereğli Kömür İşletmelerinden iki yüz elli bin lira para sağlamış, kendine Balmumcu'da dört yüz bin liralık bir kat almıştır. Ereğli Kömür İşletmelerinin Istanbul'da bir konuk evine ihtiyacı olduğunu ileri süren O.S. uygun yerin Balmumcu olduğunu, burada geniş bir katın kiralanmasını, iki yüz elli bin liranın peşin olarak ödenmesini istemişti. İşletme yönetim kurulu da bu isteği hemen yerine getirmiştir. Balmumcu'da kiralanan evde ise O.S.'nin metresi oturmaktadır. Bu kişi, gündeliklerinin artmasını isteyenlere ateş açtırmış, kendisi işletme bütçesinden iki yüz elli bini almıştır...»

«Oku da bilmemiş ol,» dedi Yusufeli'li. «Eğer bir yerde sözünü açarsan seni de beni de ortadan kaldırırlar. Burada yalnız tüfekler, kurşunlar konuşur. Parası, kadını, kı-

zı, yemesi içmesi iyi ya, bize göre değil. Öldürdüklerini denize atarlar. Ağzını sıkı tut».

«Vezirköy'lü Osman'a nasıl kıydılar? Sekiz çocuğu kaldı ortada,» dedi Şerefeddin.

«Susmazsan seninkiler de ortada kalır. Ben sana ne diyorum? Sus diyorum».

Şerefeddin sustu. Bir daha da konuşmadı. «Partime canım kurban» diyerek oy kullanan Şerefeddin'in şimdi içinde korkunç bir ürküntü vardı, kusacak gibi oluyordu. «Demek adam bildiklerimiz neler yapıyor» diyordu. Osman'ın çocuklarını düşünüyordu. Oturdu bir mektup yazdı karısına. «Benim yolladığım paradan her yollayışımda yüz lirasını Osman'ın karısına ver. Çünkü bu parada onun da emeği var» diyordu.

Şerefeddin'in karısı yüz lirayı ayırdı, hemen Osman'ın karısına koştu:

«Kocan ölmemiş, söylentiye bakma sen. Bak, Şerefeddin'le birlikteymiş. Yüz lirası senin kocanınmış gelen paraların,» dedi.

Vezirköy çalkalandı:

«Demek Osman ölmemiş ha!»

«Ölmemiş ya».

«Niye öldürülsün yahu? Osman da bu adamlara oy verdi. Kendi bindiği dalı keser mi O.S.?»

«Keser,» dedi yaşlı birisi, «Eğer dal kıçına batarsa bir adamın, o dal tutunacak olmaktan çıkarsa, ok olup bağrına batmak isterse elbette keser. Siz daha buncağızı anlamadınız mı?»

Osman öldü mü ölmedi mi tartışması sürdü gitti. Osman'ın karısı yüz liralıkların birini aldı, Istanbul yolunu tuttu. Şerefeddin'i bulacaktı. Istanbul kazan Osman'ın karısı kepçe. Dön dolaş oldu. Yoktu Şerefeddin. Mektuplarında adres yazmıyordu. Yazdığı adresler uydurmaydı. Postane parayı alırken adres istiyordu, Şerefeddin de uy-

durma adresler yazmak zorunda kalıyordu. Yeşil atletli böyle istemişti. «Paranız yerini bulmaz geri dönerse elinize geçmesin, önemli değil, beden iki katını istersiniz. Adres yazmayın» diyordu. Şerefeddin'in yolladığı bütün paralar yerini buluyordu, ancak Şerefeddin «Şefim benim para gitmemiş» diyerek sızdırıyordu.

Osman'ın karısı Şişhane'de bir evde konuktu. Ev sahibi de Vezirköylü'ydü. Bir hastanede odacıydı. Sabahları eve bir gazete gelirdi. Evde biri iki okuyan vardı. Cinayetler, ölümler, kadın kaçırmalar yüksek sesle okunurdu. Gazete zaten böylesi haberlere yer verirdi. Büyüterek, renkli resimlerle anlatırdı.

«Aaa,» dedi gazeteyi okuyan kız, «Baba, bu adam da bizim köylü, bak bir kadını bıçaklamış».

Ev halkı kahvaltıyı bıraktılar. Kız gazeteyi ağır ağır, bastıra bastıra okudu. Şerefeddin, köşkte tutulduğu kızlardan birini Beyoğlu sokaklarında bir adamın kolunda görmüş, bıçak saplamıştı. Polislerin arasında savcılık önündeydi. Başından geçenleri bir bir anlatıyordu:

«Beni bu işe O.S. koydu. Orada kaçak sigara taşırdık. Kızlar vardı. Ben bunlardan birini, bıçakladığım kızı çok sevdim. Son günlerde evimi, çoluk çocuğumu bile bunun yüzünden unuttum. Onların parasını bu kıza yedirdim. Şef, kızı dışarıya sattı. Ben aylardır arıyordum. Beyoğlu'nda gördüm. Dayanamadım, çektim bıçağımı, ondan sonrasını bilmiyorum...»

Osman'ın karısı çok sevindi:

«Off, Tanrıma bin şükür! Osman'ın izini buldum. Hıı, demek ki Osman'ın öldüğü yok, o da bir kıza, kadına tutulmuş, bizden saklanıyor».

Ev sahibi odacı kızdı:

«Yok Zarife teyze, kocan öldü. Hem de Zonguldak'ta. Buraya gelmedi ki... O.S. öldürttü onu. Bunu biliyor musun? Şerefeddin'i gider görürüz. Sağmalcılar'a korlar. Ora-

nın müdürü de Şavşat'lıdır. Bizim oralı. Konuşur öğrenirsin...»

Bir pazar günü Şerefeddin'e gittiler. Şerefeddin olanı biteni anlattı.

«Niye o zaman yüz lira Osman'ın emeğidir, diyordun mektuplarında?» dedi Osman'ın karısı.

«Zonguldak'ta onların alamadığı parayı bizim O.S. aldı, ev aldı bize iş sağladı. Yani bu paranın mayası, temeli işçilerindi, Osman'ındı. Anladın mı?»

Zarife teyze ipil ipil yaş döktü.

Şerefeddin'in açıklaması büyük katları elinde tutanların durumunu büyük sarsıntılara uğrattı. Hiç değilse bu açıklamalar savcılık dosyasında kalmalıydı. Yargıç dosyalarına geçmemeliydi. Bunun için yukardan, Ankara'dan buyruklar geldi. Yeşil atletli hemen işe koyuldu. Kiralıklardan, fedailerden ikisini görevlendirdi. Duruşma günü Sultanahmet önünde bekletti.

Şerefeddin iki kurşunla merdivenlere uzandı. Ertesi gün gazetelere bir sürü telefon edildi: «Bizi aramayın, biz bıçaklanan kızın kardeşleriyiz. Kardeşimizi de oratadan kaldıralım, ortaya çıkarız...»

Küvet

KÜVET

Köyden gelişinin birinci yılında gecekondu yapmayı düşündü. Yer bulmak zor değildi. Belediye yetkilileri geliyorlardı, yer gösteriyorlardı. «Şuraya yapın, uyduruk bir şeyler yapın, bir iki kez yıkarız, sonra sağlamını yaparsınız» diyorlardı. Her gecekondu yapan belediyecilere beş yüzer veriyordu. Pahalı sayılmazdı. Nebi de yaptı. Önce beş yüz verdi. Sonra işe başladı. Adı gecekondu ya, geceleyin yapmadı. Gündüz gündüz, gün ortasında. On beş gün sürmedi. İçine yerleşti.

Nebi yeni evliydi. Bir çocuğu vardı. Karısı da gene yüklüydü. Eskicilerden, şurdan burdan birkaç koltuk, masa, dolap aldı. Evin içini doldurdular iyi kötü? Köyden gelenleri, yakınlarını, tanıdıklarını evlerine çağırıyorlar, gösteriyorlardı. Bir ayağı kırık markiz, yayları çökmüş, ortası çukurlaşmış, üstü solgun iki koltuk, formikası kalkmış, yer yer kararmış tahta bir masa, kapakları gıcırtıyla kapanan, gürültüyle açılan bir dolap, bir pikap, kullanılmış bir likid gazocağı, birkaç büyük plastik bidon, eskimiş iki divan, sarı demir tele dizilmiş bir fincan takımı, bir demlik, birkaç bardak, plastik kaşıklık...

Nebiînin evi dillere destan oldu. Taa köye ulaştı ünü. «Gördünüz mü burda bir çubuk bulamazken şimdi saraylar dikmiş Nebi. Fincan, masa, sandalyeler,» diye söyleniyordu. Nebi, evin içini iyi kötü düzelttikten sonra dikelmişti. Bekçi şapkasını gözlerinin önüne indirmiş, tabancayı daha bir sarkıtmıştı önüne doğru. Arkasından koştuğu hırsızı da, hırlıyı da pençeliyordu. Gittikçe önemli işler,

önemli kişiler arkasına yollanıyordu. Karakolun sağ kolu olup çıkmıştı.

«Nebi,» dedi Komiser bir gün, «Şubeden sık sık azar yiyoruz. Firüzağa'daki kaçakçı mı ne halt? Hani bir avrat var ya, onu getirirsen sen getirebilirsin. Sen getireceksin...»

«Gözümden iste beğim. Pençemi geçirdim mi ensesine, yanında bilesin» dedi Nebi.

Firuzağa'ya geldiğinde karanlık basıyordu. «Ortaklar Apartmanı»nın önüne geldi Nebi. Yedinci katın zilini çaldı, arka arkaya. Açan olmadı. «Yoklar evde. Birkaç gündür gelmiyorlar. Her halki Antalya'da, İzmir'de olacaklar» dedi kapıcı.

Nebi ertesi sabah erkenden dayandı Süheyla'nın kapısına. Hizmetçi kapıyı açtı bu kez. «Kaçakçı mı ne halt» dedikleri Süheyla içerde olmalıydı. Hizmetçi kadın arka odalara seslendi:

«Hanımım,» dedi, «bekçi».

Gecenin yorgun yaşamından, karanlık işlerinden yeni dönmüş Süheyla banyodaydı. Sımsıcak bir banyo, bol köpüklü küvet içindeydi. Önce bir irkildi. Sonra hemen toparlandı:

«Ne istiyormuş? Gelsin bakalım» dedi.

Hizmetçi, Bekçi Nebi'yi taktı arkasına. Aralık bir kapının önüne geldiler.

«Gir içeri bekçi efendi» dedi Süheyla, «senin adına ne bakıyım?»

Nebi çekine çekine girdi içeri, ama güvenli, dik sesi gürledi:

«Nebi».

«Nebi Efendi, öyle arkanı dönmen gerekli değil. Ben küvetin içindeyim. Şöyle dön bana, yüzünü göreyim».

Nebi döndü, banyoyu, içeriyi gördü. Upuzun, ak pak bir teknenin içi köpük doluydu. İki yuvarlak omuz, uzun

sarı saçlar köpüklerle öpüşüyordu. Gözlerini bereltti seyre daldı Nebi.

«Nebi Efendi, ne bakıyorsun öyle? Sen hiç küvet görmetin mi? Karınla küvette yıkandın mı?»

«Yok. Görmedim. Yıkanmadım. Buna küvet mi denir?»

«Aaa, ilâhi Nebi Efendi! Küvet denir elbette. Sen bunun içinde olacaksın, yanında hanımın olacak. Şöyle bir uzanıp yatacaksın...»

Süheyla, hem konuştu Nebi'nin ağzını sulandırmak için, hem de bir bacağını köpüklerin üstüne çıkardı, okşadı ağır ağır.

«Kocam burda olsaydı o da girerdi küvetin içine. O zaman daha bir tadı olur küvetin. Sana bir şey söyleyim mi, benim, öbürünün, berikinin arkasında terleyeceğine bir küvet al, yarından tezi yok, al, gir içine, al yanına karını... Ohh! Nene gerek senin Nebi Efendi? Bunca bozuk düzeni sen mi yoluna yordamına koyacaksın?..»

Nebi dalıp gitti bir süre. Sözlerden çok banyonun, küvetin etkisindeydi. Küvet ne ilginç şeydi. İnsanın karısıyle birlikte yıkanması, böyle köpüklere gömülmesi, böylesine ak pak bir güzellik kazanması...

«Nebi Efendi, istersen otur, bir bardak, bir kadeh bir şey iç birlikte gidelim, istersen sen git ben gelirim. Giyineyim, taranayım...»

Nebi için Süheyla'yı karakola götürmek önemini yitirmişti birdenbire. Evinin önemli bir eksiğini, pek çok önemli, belki de en önemli eksiğini anlamıştı. Bugüne dek neden anlayamamıştı? «Hay benim açık gözlülüğümün içine tüküreyim» dedi içinden.

Hizmetçinin gösterdiği koltuğa gömüldü Nebi. Rakıya, votkaya, bildiği içkilere benzemeyen bir şeyler yudumladı. Göğsünü yaka yaka. Sabahın köründe. Her yudumda küveti düşünüyordu. Köpük, kadın, sıcaklık, tazelik ko-

kan küveti. Süheyla az sonra Nebi'yi tatlı düşler içinde yola vurdu.

Nebi karakola ilk kez boş geliyordu:

«Yoklarmış komiserim, Antalya'ya mı İzmir'e mi gitmişler ne? Hem akşam gittim, hem sabah. Eve gelmezlermiş bir haftadır...» dedi.

Nebi'nin günü dalgınlıklar, düşler içinde geçti. Küvet almalıydı. Nasıl bulacaktı, kaça alacaktı? Bunları düşünmüyordu. Karısıyla yıkanacaktı, bol köpük, tazelik, güzellik, sağlık, temizlik, sımsıcak bir koku, karısı, komşular... Komşular şaşıracaktı...

Görevi biter bitmez çarşı pazarı dolaştı. Nalburlardan, demircilerden, benzeri satış yerlerinden hep küvet sordu. Boşuna da yorulmadı. Kuledibi'ndeki eskicilerde küvetin izini bulur bulmaz daldı içeri. Dört ayaklı, dış yüzü koyu mavi üstüne benekli, içi ak pak çinko küvet. Vur aşağı tut yukarı iki yüz liraya aldı. Elli lira da araba parası verdi geldi evine.

Karısı aval aval bakarken Nebi bir çırpıda anlattı:

«Ne bakıyorsun küvet derler buna, küvet! İçine su sabun doldurdun mu, ohhh! Artık ne ağrı, ne sızı... Karı koca gir içine, gömül. Bu küvet insanı öyle yapar ki anadan yeni doğmuş gibi. Kırk yıllık kapkara insan girse kar gibi olur. Ben gözümle gördüm...»

Karısı da beğenmişti küveti:

«Çok iyi ettin de aldın, komşularım çatlasın, Bino'nun karısı benim küvette yıkandığımı görsün de derdinden ölsün,» diyordu.

Küvetin geldiği ilk akşam karı koca yıkanmak istiyorlardı. Ayazmadan su çektiler. Önce kadın çekti, yoruldu. Bekçi Nebi başladı. Gazocağında tencereyle ısıtıp küvete döküyorlardı. Küvet dolmak bilmiyordu. Belki yirmi tencere, otuz tencere su dökmüşlerdi. İkinci tencere su ısınmadan, küvete dökülen su soğuyordu. Birisi su çek-

ti ayazmadan, birisi ısıttı, küvete döktü. Isıtmanın, dökmenin arkası gelecek gibi değildi. Küvetin dibi suyla dolmadan tüp bitti. Tahta, tabak ne varsa indirdiler, getirdiler ortaya. Su soğumasın diye küveti kapamak gerekiyordu. Kapatacak tahta tabak da yoktu. Masayı ters çevirdiler küvetin ağzına. Ötesine berisine tahta parçaları uzattılar. Yorganları üstüne kapadılar.

Gelip gidenlere de bir bir anlattılar:

«Buna küvet derler. Böyle suyu ısıtacaksın, doldura-caksın, sonra içine girip yıkanacaksın. İki kişi de girer, karı koca diyelim, çocuklarını da alabilirler yanına. Gaz bitti de onu bekliyoruz. Küvette yıkanan bir daha hastalık nedir bilmezmiş».

Komşular da küvet nedir, ne değildir bildikleri yoktu. Kızdılar:

«Tanrı sana böyle küvet nasip etmiş, daha ne durursun? Doldursana, su çeksene, kocan gitsin gaz tüpünü sırtlasın gelsin. İşte Hasköy şurası. Getirin yakın, doldurun, çimin, yıkanın... Ahhh, ah bizim olacak ki... Telli, siz yıkandıktan sonra suyu dökmeyin, biz de yıkanalım,» diyorlardı.

Nebi'nin yanına Hüseyin de eklendi. İkisi de indiler Hasköy'e. Geç kalmışlardı. Tüpçü kapalıydı. Evini sordular. Çağlayan'da oturduğunu öğrendiler. Düştüler yola. Yol uzaktı. Bir araba tutmalıydı. Dolmuş da yoktu. Yirmi beş liraya kıymak gerekiyordu. Tüpçünün evine vardılar az sonra. Kapıyı çaldılar. Bir kadın açtı.

«Kocan nerde,» dedi Nebi.

«Kahveye çıktı».

«Hangi kahveye?»

«Belki Şark kahvesi, belki Dadaşlar... Ne bileyim, onun gittiği yerler bilinmez».

Nebi'yle Hüseyin döndüler. O kahve senin, bu kahve benim aradılar. «Tüpçü Sabri Bey burada mı?» diyorlar-

dı. Birkaç saat aradıktan sonra Ilıç kahvesinde buldular. Sabri kendisinin arandığını duyunca irkildi. Hele bekçinin araması daha korkunçtu:

«Benim dükkâna hırsız mı girdi yoksa?» dedi.

«Yok,» dedi Nebi, «Yok, bize hemen bir tüp gerek, çok acele».

«Yarın,» dedi Sabri, «Şimdi geceleyin ben açamam, gidemem».

«Bak,» dedi, «Ben bir küvet aldım, su ısıtıp doldurdum yarısına geldik, gaz tüpü bitti. Soğuyacak ısıttıklarımız. Anladın mı yani?..»

«Anlamadım,» dedi Sabri, «Sen gaz tüplü ocakta su ısıtıp küvete dolduracaksın, sonra içine girip yıkanacaksın».

«Evet,» dedi Nebi.

«Ağabey,» dedi Hüseyin, «Arkasından biz de yıkanacağız. Küvette yıkananların ağrısı sızısı bitermiş. Ne olur, sen bilirsin?»

Kahve kulaklandı:

«Eee Sabri Bey sen küvetin ne demek olduğunu biliyor musun? Küvet için kalkacaksın elbette. Bekçi efendi karısıyla birlikte yıkanacaktır. Böyle olunca gecenin yarısı bile olsa gideceksin. Ha öyle değil mi bekçi efendi? Karınla birlikte mi yıkanacaksın?»

«Belki de bütün bir semt birlikte yıkanır. Kim bilir ne büyük bir küvettir? Büyük mü Bekçi Efendi?»

«Beyim Tanrı size de nasip etsin, şöyle üç kişi alır. İlle ben karımla yıkanacağım, üç kişi olmaz».

Tavla oyunları, kâğıt oyunları yarıda kaldı. Sıcak çaylar ağızlardan fışkırdı. Kahvenin altı üstüne geldi.

«Ulan yaşa bekçi baba! Ben daha karımla yatağa girmedim, sen küvete giriyorsun! Kalk Sabri Efendi, tüp ver bekçiye... Kalk!»

«Küvetin şerefine beyler» dedi birisi, çay bardağını kaldırdı.

Birisi «bira açalım» diye bağırdı.

«Hey bana bakın! Benim parti başkanımın açılış törenine katılmasını istiyorum, Erbakan hocamızı çağıralım Bekçi Efendi? Tam ona göre bir tören sayılır...»

«İlle ki karı koca soyunacaklar, Erbakan'ın önünde girecekler küvete. Tamam mı bekçi baba?»

Kahvenin candan karşılamasına pek sevindi Nebi. Artık Tüpçü Sabri kalkardı. Nebi ağzını açmadan kahve ayaklandı:

«Sabri Efendi kalk!» diye bağırdılar.

Araba tutuldu. Sabri Bey, Hüseyin, Nebi indiler Hasköy'e. Yirmi beş lira daha gitti arabaya. Tüp alındı. Sırayla omuzlayıp çıkardılar Ayazma sokağına. Birkaç kadın daha gelmişti. Küvette yıkanma işini hepsi görmek istiyordu. Sıraya girmişlerdi. Yarın da öbür komşular yıkanacaklardı.

Su ısıtma işi başladı. Her iki alev üstüne iki tencere kondu. Bir tencere de komşulardan getirilmişti. Küvetin üstünü açarken yorganı suya düşürdüler. Sırıl sıklam yorgan toprak tabanlı evi iyi bir ıslattı. Tez elden kapıya attılar. Bir tek gaz lambasının aydınlattığı evde iş görmek zorlaşıyordu. Bütün komşular elbirlik olmuş Nebi'yle karısının yıkanma işini gerçekleştiriyorlardı. Bir lamba daha getirildi. Küvetteki suyun çoğunu yorgan emmişti. Gerisi de soğumuştu. Bundan sonra tencerelerin kaynaması gerekiyordu.

İki araba parası verilmişti, iki tüp bitmek üzereydi, küvet daha yarısına gelmemişti. Nebi'nin karısı sıkıldı:

«Ne doymaz karnı varmış bunun Nebi,» dedi.

Bekçi Nebi bilgiç bilgiç konuştu:

«Eee, buna küvet derler. Çamaşır teknesi değil. Köydeki tekneler, laylon leğenler değil. Alacak elbette. Alacak ki, ikimizi birden suyun içine gömsün. Küvet demek, Çaykelik Suyu'nu önüne bent yapmak demek. Bir dol-

dı mu ondan sonrası gir gir yıkan. Sen yıkan, ben yıkanayım, komşular yıkansın, gelen geçen, uçan, göçen yıkansın. Deniz gibi bir şey. Sen Ayazma'dan su al,» dedi.

Karısı Ayazma'ya gitti. Gecekondu bölgesi zifiri karanlıktı. Yahudi mezarlığının altından akıp gelen ayazma suyu ürkünç şırıltılar yapıyordu. Ölüler konuşuyordu sanki. Kovaları doldurdu kadın, adım attı.

«Geldin mi,» dedi Nebi, «Hemen ocağa koy, doldur tencereleri. Koy, bir daha git,» dedi.

«Yoruldum Nebi, ya sen git, ya da, yalnız biz yıkanmayacağız, Hüseyinler de yıkanacak. Onlar da bir iki kova getirsinler».

Kovaları Hüseyin aldı. Dimdik yokuşu inmek, sonra dolu kovalarla karanlık yolu tırmanmak zordu. İlle sıcak sulara gömülüp yatmak, karısıyle birlikte yıkanmak Hüseyin'e tatlı bir düş etkisi yapıyordu. Bu yüzden iki kez gitti geldi. Yorulunca karısını yolladı Hüseyin de.

Sırayla taşınıyordu sular. Hüseyinlerden sonra İsmail'le karısı yıkanacaktı. Onlara uzattılar kovaları. Birkaç dönüm de onlar getirdi. Yeterince su getiriliyordu. Zor olan ısınan suyun sıcak tutulmasıydı. Gecenin yarısı olmuştu, küvet dolmamıştı. Küvete doldurulan sular soğuyordu. Yeniden kapattılar üstünü. Masayı, tahtayı, sandalye bacaklarını, divanların örtülerini kapadılar. Bir delik açık bıraktılar. Isınan suyu oradan dolduruyorlardı. Tencere boca edilir edilmez kocaman bir duman fışkırıyordu tavana doğru. Ocak akşamdan beri yanıyordu. Gece yarılanmıştı. Üç komşu yıkanma hevesiyle, birbirinden utanma belâsına işe sarılmış görünüyorlardı.

«Sabah oldu, ben işe gideceğim, ne zaman yıkanacağız,» dedi Nebi.

«Az kaldı az,» dedi karısı, «Bekle. Ananın karnında nasıl durdun?»

Birkaç tencere daha su aktardılar küvete. Sabah eza-

nı okundu. Evin içi buhar doluydu. Küvet, çul çaput sarılmış türbelere benziyordu. Ocak hışırtılı hışırtılı yanıyordu. Yorgansız kalan çocuk yatağın üstünde, Nebi'nin ceketinin altında uyuyordu. Karnı epeyce şişkin kadın, Nebi'nin karısı yorgun argın ikide birde çöküyordu divana:

«Belim kırıldı, çocuk düşüreceğim herhalki,» diyordu.

«Artık yeter. Hepsi bu, olursa da olmazsa da,» dedi.

«Ben yıkanayım bakalım nasıl olacak?»

Öbürleri dışarı çıktı. Kapıyı kapadılar. Yeryüzü yavaş yavaş aydınlanıyordu. İçerde su sesi, su şırıltısı duyuluyordu. Nebi aygın baygın karısına sesleniyordu:

«Di gel, haydi sen de gel, ikimiz de sığarız, gel diyorum...»

Kadının ayakta duracak gücü yoktu. Zor zoruna isteksiz isteksiz soyunuyordu. Dışardakiler kapıdan kulak kesilmişlerdi. Küvette yıkanacakları dinliyorlardı.

Nebi, küvetteki suyun dışına çıkamıyordu. Ev buz gibiydi. Suyun dışına çıkınca titriyordu. Karısı dört topaç olmuştu suyun içinde:

«Nebi ben doktorluk oldum. Beni doktora götür» diyordu.

Karı koca çıktılar. Birbirinin kirli suyunu başlarına aktarmış, çevreyi iyice ıslatmışlardı. Oysa Nebi tatlı düşler kurmuştu. Hiç biri olmadı.

Nebi giyindi, gitti görevine. Islak ıslak. Titreye titreye. Karısı yatağa uzanmıştı. Yorgan yoktu. Dışardaydı. Kuruyacağa da benzemiyordu. Hüseyin'in karısı gitti, kendi evinden yorgan getirdi:

«Sen başını yorganın altından çıkarma, biz yıkanalım karı koca,» dedi.

Üç komşu sırayla birbirinin suyuna girip çıktılar. Evde ayak basacak yer kalmamıştı, her yer ıpıslaktı, bataktı. Küvetin suyu soğumuştu. Kimse tadını bulamadı. Herkes titreyerek evlerine sığındı.

Karakolda Nebi'ye takıldı polisler:

«Nebi, ne bu böyle? Saçın başın ıslak be! Hanımınla aran çok mu iyi?»

«Yok ağabeyim, küvet aldım, evde küvet olunca kolay yıkanıyoruz. Ayazmadan su taşı, ısıt, gir içine... Çok iyiymiş meğerse. Bizim peder de geliyormuş, gelirse onlar da küvet görsünler...»

Karakol iyi bir eğlence bulmuştu. Boş günler, boş geceler küvet üstüne yüklenmişti, doldurulmuştu. Her gelen, her uğrayan Nebi'den küvet öyküsünü dinliyordu. Bir gün olsun Nebi'nin sözü değişmedi. Yılgınlığından, bıkkınlığından, zorluğundan söz etmedi. «Küvet çok iyiymiş, çok sağlıklıymış ağabey, verdim iki yüz lira aldım. Siz de alın. Komşu komşunun mal sahibi olmasını istemeli...» diyordu.

Ama Nebi'nin küvetine yıkanmak için artık kimse gelmez oldu. Yorgan üç günde zor kurudu. Evin ıslaklığı bir hafta sürdü. Altı kişinin yıkandığı kirli suyu dışarı dökmek ayrı bir dert oldu kadına.

«Bir daha küvet işini ağzına alma,» dedi kadın, «Alma ki bu küvet bizi yıkacak. Bacaklarım tutmaz oldu. Yorgan mahvoldu, çocuk uykusuz kaldı... Ev bataklık oldu. İki tüp bitti...»

Nebi'nin isteği, düşü kursağında kaldı. Küvet evin içinde kocaman yer tutuyordu. Karısı dışarı çıkarmıştı artık. Nebi satış işini düşündü. Karakolda kocaman bir yazı yazdırdı: «İçinde karı koca yıkanılır. Çinkodur. Her aileye lâzımdır. Peşin iki yüz lira...» Bir tek alıcı çıkmadı. Eskiciler bile sormuyorlardı. Nebi satış değerini indirdi. İki yüz rakamının üstüne kırmızı bir çarpı koydu, yüz elli yazdı. Gene isteyen yoktu. Kimse yan bakmıyordu. Yüz elliyi de çizdi, yüz lira yazdı. Gene başını döndürüp bakan olmadı.

Nebi, eskicilerin önünü kesti bir gün:

«Bakın şuraya çinko bu. Kocaman. Niye almıyorsunuz? İki yüze aldım, yüz liraya satacağım».

«Yaramaz ağabey, bize yaramaz».

«Ne verecekseniz verin,» dedi Nebi.

Vur aşağı tut yukarı yirmi liraya satıldı eskicilere. Küvet gitti. Küvetin satılması Nebi'nin köyünde bomba gibi patladı:

«Hey Esme Hanım, hani Istanbul'lara gidiyordun? Saraylarda oturuyordun, kuştüyü yataklara yatıyordun... Oğlun ev eşyasını hep satmış. Bir çinko teknesi varmış, üç kişiyi içine birden alırmış. Onu bile satmış».

Esme dövünüyordu, sövüyordu, rastgelene çatıyordu:

«Oğlumun birden zengin oluşuna göz değdi, nazar ettiler. Ocağı yıkılsın kötü gözün, kem gözün... Kem gözler kapansın, kötü gözler sönsün...»

Sonra kocasına dönüyordu.

«Dedim sana, tez elden gidelim. Gidelim de oğlanın evine göz kulak olalım. Çinko tekneyi satmış. Hem de yok pahasına. Bir tabak eder otuz lira, o satmış koca çinko tekneyı yirmi liraya. Biz orda olsaydık böyle olmazdı. Gördün mü? Yıkıldık, battık, söndük... Sen uğraş, didin iki keçinin arkasında, iki sığırın, sıpanın arkasında...»

Nebi'nin anası babası her gün duyduklarına dayanamadılar. Yol parası buldular harç borç. Düştüler Istanbul yoluna. Gelip çıktılar:

«Hele anlat oğul, başımızdaki bu yıkım nedir? Nasıl sattın yok pahasına? Kime sattın? Söyle de gidip geri alalım. Bu kentin de başı kıçı vardır. Gider deriz, söyleriz, "Kandırmış almış çocuğun elinden" deriz. Hele anlat bakalım. Nazar mı değdi, göz mü değdi? Ne oldu oğul?..»

Birkaç gün daha sürdü küvet öyküsü. Nebi'nin anası birkaç komşudan yardım dilendi:

«Nebi'yi kandıranlar buralardan bir daha geçmez mi? Bana bir gösterin,» dedi.

Eskiciyi gösterdiler:

«Bu eskici aldı,» dediler.

Esme kadın eskiciyi yakaladı:

«Senin kefen paran ola! Onun içinde cenazen yıkana senin! Ne yaptın? Nereye sattın? Söyle de verelim parasını?»

«Ne diyorsun hanım, ne istiyorsun?»

«Bilmezlikten geliyor bir de. Bize yaptığın düşmanlara yapılmaz. Kerbelâ'da Hüseyin'e yapmadı Yezit. Sen Yezit miydin? Yezit'ten de mi beterdin? Ne yaptın çinkomuzu oğul?»

Eskiciye anlattılar. Eskici güldü güldü güldü...

«Ver teyze ver yirmi lirayı, ver geri getireyim. Alan yok. Kimsenin işine yaramıyor».

Yirmi lira çıkardı kadın. Verdi eskiciye. Akşama doğru getirdi eskici. Nebi'nin gecekondusunun önüne upuzun uzattı. Yaşlı karı koca çinkoyu elleriyle uzun uzun okşadılar.

Nebi, görev dönüşünde küveti kapının önünde görünce şaşırdı:

«Bu ne?» dedi, «Yoksa parayı geri mi verdiniz?»

Banyo hastası karısı konuşamaz durumdaydı. Köyden küvet için gelen anası konuştu:

«Oğul, senin anan kimsede malını bırakır mı? Aldım, geri aldım. Satılır mı bu? Her bir şeye yarar. Buğday yıkanır içinde, davar yem yer. Içine bir şilte atsan yatılır, karyola olur... Ne olmaz ki oğul,» dedi.

Nebi, küveten kurtuluş yolunu buldu:

«Ana,» dedi, «Sen bunu köye götür. Orda işinize yarar. Buğday yıkarsın harman hasat zamanı. Yaylaya götür içinde yat!.. Her şeye yarar...»

Bir hafta sonra otobüsün üstünde ceset gibi, salaca gibi sarılıydı küvet. Köye indirildiğinde bütün köylü küvetin başına toplanmış, Esme kadını dinliyorlardı...

Al Horoz

AL HOROZ

Anam bana öğüt veriyor. «Aman parana iyi bak. Elini uçkurundan ayırma, ayakyoluna çıkarsan elinle tut parayı...» Dinlemedim. Koştum. Yancıklı'ya bir solukta ulaştım. Arkamızda uyuyan köyü bıraktık. Karanlıklara daldık. Tek ses Yancıklı'nın horozunda. Satmaya götürüyor Ardahan'a. Paldır küldür yürüyüşünden, sarsılmasından ürken horoz, ses çıkarıyor. Bir değil bin horoz dersinki. Gok gok gok...

Yancıklı:

«Oğul hiç demiyorsun amca iyi pazar, iyi kazanç... Al horozu satmaya götürüyorum. Bakalım Tanrı ne der? Iyi bir alıcı bulup değeriyle satacak mıyım? Bakalım ki eksiklerimizi körleyecek para geçer mi elime?»

Ben ne diyeceğimi kestiremedim? Azıcık da kendimi suçlu buldum.

«Ayının eniği, desene ki Tanrı ağzından işite amca! Tanrı yardım ede desene! Hele tut tut şunu. İlki adım al, bir cıgara yakam oğul...»

Aldım horozu. Ayakları iri iri. Sert. Tırnakları sivri, batıcı. Kanatlarını çırpıyor arada bir. Ayakları bağlı olmasa belki de tutamam. Ağır da. Önümüz Tipili yamacı. Soluğum kesildi. Sigara nerdeyse bitiyor. Almayı düşünmüyor.

«Bak ki sende sesi çıkıyor mu? Benim kucağımda öte öte kulaklarımı götürdü meret,» dedi.

Alacak sandım. Almadı. Ortayurt'a vardığımızda horozun boğazını sıktım bir. Ses çıkarmadı horoz. Sağını solunu, orasını burasını sıktım, çekiştirdim. Ses yok.

«Amca alsana horozu yoruldum,» dedim.

«Senin kucağında sessiz sessiz gidiyordu hayvan,» diyerek gönülsüz aldı.

Kurtuldum. Ortayurt'u geçtik. Kör Mehmet Suyu'na vardık. Horozu bana uzattı:

«Hele şunu al bir ayakyoluna çıkam,» dedi.

Aldım. İki adım attım çöktüm. Bir taşa oturdum.

Yancıklı kızdı:

«Oturma oğul! Sen yürü. Ben sana ulaşırım,» dedi.

Kalktım. Anam beni katmış Yancıklı'nın yanına. Boynum eğik. Yancıklı uçkur çözdü gözümün önünde. Çekinmedi. Bir tarla boyu yürüdüm. Aşırtmaza girince durdum. Beklerim yok beklerim yok... Yürüdüm ağırdan. Yürüdüm arkaya baktım, yürüdüm arkaya baktım. Yok. Yavaştan aldım ya, Karlık'ın altına da vardım. Göründü. Aramızda var iki tarla boyu. İyice yavaşladım. Ulaşmıyor bir türlü. Duracak oldum, elini sallıyor bana «yürü yürü» demek istiyor. «Ben bunu götürüyorum Ardahan'a, bu beni değil» diye sövdüm. Kızdım. Horozu yere koydum. Çöktüm. Çarıklarım çözülmüş gibi uğraşmaya başladım. Yancıklı bağırdı:

«O nasıl çarık çorap öyle? Ne yapıyorsun? Bitir işini yürü!»

Aldırmadım. Geldi, ulaştı:

«Hele yürü oğul. Ben arkada kalıyorum ki yorulmayasın. Yürü hele bir,» dedi.

«Sen şu horozu al, yorulmam geçsin,» dedim.

«Çarıklarını bağla da, gel horozu al bir cıgara saram,» dedi alırken.

Ben de ağır aldım ki, nasıl? Dikili'yi aşanacak kıpırdamadım. Benden iki tarla boyu ilerde. Sıra onun şimdi; iki adım bir geri dönüyor, iki adım atıp bir geri dönüyor... Yavaşlıyor. Ben de yavaşlıyorum. Anladı. Çöktü. Horozu koy-

du yere. Sigara sarıyor. Kav çakmakla uğraşıyor. Bir türlü kalkmadı. Ulaştım. Hemen yükledi beni:

«Hele oğul şu horozu al da yürü. Yakamadım, kav tutuşmuyor. Sen yürü. Durma. Ben ulaşırım sana».

Aldım. Sövdüm içimden de. Kızgınlığımdan da çabuk yürüdüm. Haramiler Tepesi'nden aştım. Bir solukta Kurudere'ye sallandım. Yol öyle iniş, öyle dar, öyle sarp... Adım atarken insanın karnı barsağı dışarı çıkıyor. Bir taş yuvarlasam dereye tozu bile ulaşmaz, un-ufak olur yamacın yarısında. Yancıklı'dan ses soluk yok. Baktım horozdan da kurtuluş yok. Hemen oturdum. Horozun ayaklarını açtım. Uzun çaputu tek ayağına doladım. Yarısı da yılan gibi uzunca. Yanım yörem çalı çırpı. Bir geriye baktım. Yancıklı göründü. Aramızda yarım tarla boyu kaldı kalmadı horozun ayağına bastım. Bir iki «gok gok» etti. Sıçramadı. Kanadına bir tokat attım; kanat açtığını gördüm. Dereye, uçurumlara doğru... Yancıklı tozu dumana kattı. Koşuyor, bağırıyor, kargıyor beni:

«Oğul tut, itin eniği horozu kaçırdın, yıktın ocağımı...»

Ben kalkmaya çalışırken Yancıklı da uçtu. Horozun bağırtısı dereyi tepeyi doldurdu. Gok gok gok... Gün daha karşı tepelere yeni yeni parladı. Kuşlar, ıssız dere, dağ, taş horozun sesiyle uyandı. Yancıklı koşmaya çalışıyor. Yol yok, iz yok. Sarp yamaç. Horoz taşlıkların, çalı çırpının arasında yitti. Ara sıra sesi geliyor ya, bulmak kimin ağzının aşı?

Yancıklı bir yandan, yana yakıla horozu arıyor, bir bir yandan bana söyüyor:

«İt sütü emmiş, kırık mıydı elin? Başıboş kancıktan kurtçul enik; kim görmüş?»

Aldırmadım. Ben de arıyorum azdan az. Horozun sesi karşı yamaçtan geliyor, yankılanıyor. Yancıklı sesleri iyice dinledi. Kulaklandı. Soluk almıyor. Sinek avlamak

için taşlaşan kurbağa sanki, kedi. Dinledi dinledi; bağırdı birden:

«Hele sus oğul, horozun sesi Evgenek yamacından geliyor. Meret nasıl da geçti karşıya, bir solukta? Hay seni yere gireydin oğul! Nerden de takıldın arkama, başıma onulmaz işler açtın? Yömsüz anan kötülük edecek başka gâvur bulamadı mı? Gördün mü şimdi? Horozu tutmayı bırak, bulamayacağız bile. Erken erken, "dolu değere" satacaktım ki, bin bir eksiğimiz var, derdimiz çorumuz var, körleyem. Gördün mü başıma geleni?»

Böyle söylenip söylenip ellerini dizine vuruyor. Evgenek üstünden işleyen Gürcü Yolu'ndan gelip geçenler bize bakıyor. Yancıklı'yı dinleyince anlıyorlar her şeyi:

«Bir horoza gücünüz yetmedi mi?» diye bağırıyorlar.

Yancıklı hemen yan sıyırıyor:

«Aha bu oğlanın eline bir solukluğuna verdim ki bir cıgara yakam. Nasıl verdim, öyle de kaçırdı. Aha bu ayının eniğinin ettiği bana! Ne bilem ki bir horoza gücü yetmez? Önüne koysan çiğ çiğ yer horozu tek başına! Bunun yediği içine çöke belkim!»

Gelen geçiyor söz atarak, gülerek. Biz horoz arıyoruz. Karşıya geçtik. Beni dinlemedi. Horozun karşıda olmadığı belliydi. Sesi ordan geliyorsa kendisi burdadır. Çocukluğunda hiç mi bağırmamış bu Yancıklı kayalara, yamaçlara? Sonra Evgenek dümdüz bir yamaç. Pürüzsüz. Değil horoz, kuş bile saklanamaz. Evgenek'i adımladık. Yancıklı birden durdu:

«Oğul burada sıçan saklanamaz. Sesi niye burdan geliyor?»

Geri geçtik karşıya. Horozun sesini duyduk, gok goklarını. Yancıklı kulaklarını dikti:

«Sus hele, kulak ver,» dedi.

Ben konuşmuyorum. Konuşan kendisi. Dinledik iyice. Aramadığımız yer kalmadı. Ora, bura, dere, tepe, taş dibi

çalı dibi... Ayak basmadığımız yer bize küsüyor. El sokmadığımız çalı çırpı ağlıyor. Umudu kesti Yancıklı. İki elini beline koydu:

«Seni karayola gidesin git! Ben geri dönem. Hay benim ayaklarım kırılaydı! Deki yarın gel! Deki başka gün gel! Tanrı'nın günü mü yoktu? İki ayağım da aha buralardan kırılaydı! Sen git! Gidesin, geri gelmeyesin sen, git!»

Gideceğim yol bilmem iz bilmem. Tuttum yolu da gittim! Ya geri nasıl gelirim? Uçkurumun içinde bağlı bir lira yirmi kuruşum var, fotoğraf param. Anamın «iyi sakla sıçrarken, elin üstünde olsun» dediği para. İlkokul diplomama yapışacak resim için gidiyorum. Ya şehir çocukları beni soyarsa, ya fotoğrafçıyı bulamazsam?.. Horozu bıraktığıma üzüldüm. Ben ayakta dondum kaldım. Yancıklı oturdu, sigara sarmaya başladı, tütünü bitmiş hemen ki. Görünce:

«Hiç değil bir tütün alırdım bak bir içim kalmış! Gördün mü? Bu oğlanın boyu devrile,» dedi.

Kav çakmak çıkardı. Çaktı. Başladı içmeye.

«Hay içmez olaydım aha bu cıgarayı! Burnumdan geleydi! İçmeseydim hoş, vermezdim horozu bu it eniğinin eline! Vermezdim de, şimdiye gider satardım, alacaklarımı da alırdım... Her bir eksiğimiz bir yerde kaldı. Eksiği şurda dursun, ele ne diyem? Demezler mi "koca al horozu Ardahan yolunda nasıl yitirdin?" Ne derim? Başım kakınçlı kaldı. Bu oğlanın başı yere gire!..»

Söylentiyi, sövmeyi, kargıcı bırakacak gibi değildi, horozun gok gokları duyuldu. Yakından, hemen önümüzden. Çalı çırpıyı kucaklıyoruz. Saldırıyoruz. Dikenmiş, taşmış, aldırmıyoruz. O çalı, bu çalı, o taş, bu taş. Bulduk horozu. Yancıklı yavaşça uzandı. Kapacak. Horoz pırrr... Kanatlandı da dey gitti iki tarla boyu ötede, sarp, dik bir ka-

yanın boynunda, bir çalılığın içine aktı. Uzun uzun uçmasına şaştık. Yancıklı:

«Aha senin sahibinin babasının gömütüne...»

Beni bıraktı artık. Kendine sövdü, sövüyor.

«Oğul bu itin malına bak sen! Ev horozu böyle uçar mı? Ben bunu evde büyütmedim mi? Yumurtadan çıkmadı mı bu? Seni doğurup ekenin, yemleyenin, sulayanın eli ayağı kırıla, döküle...»

Tutuna tutuna, yuvarlana yuvarlana gidiyoruz. Ayaklarımızın altından taş toprak uçuyor. Alttan geçen yolcular söyleniyor, sövüyor. Ne onlar bizi görüyor ne biz onları. Çalılığa yanaştık. Yancıklı çöktü. Kıpırtısız, soluksuz. Kolunu yavaşça soktu çalıların araya. Kuyruğunu yakaladı, avuçladı:

«Gel buraya senin sahibinin babasının kemiğine...»

Demeye kalmadı horoz kanat çırptı. Kuyruk Yancıklının elinde kaldı. Dondu Yancıklı. Bir süre öyle dört elli kaldı. Elinde kalan uzun, büyük, renkli teleklere baktı baktı:

«Gördün mü sen? Tutsak neye yarar? Yarı değerini vermezler. Horozu sattıran kuyruğudur. Bu şehirliler malın kulağına kuyruğuna bakarlar. Bilmezler ki kuyruk yenmez! Ocağım söndü şimdi...»

Telekleri atacak sandım. Düzgünce çıplak koynuna soktu. Kalktı. Horozun saklandığı yeri izlemiştik. Kayanın altından dolandık. Geldik. Kıpırtısız, sessiz soluksuz yanaştık. Yancıklı daha uyanık, daha canlı davrandı. Gene tutamadı horozu. Horoz çırpındı, çıktı. İlle ayağındaki uzun çaput dikenli çalıya takılıp kaldı. Yakaladık!

«Anamdan emdiğim süt burnumdan geldi, emdiğim süt burnundan gele senin oğul,» dedi bana.

Horozun ayaklarını sıkı sıkı bağladı. Hemen kalktık.

«Daha sana horozun bir teleğini vermem. Düz Ardahan düzünde ayı gibi oynayamı mı sonra?» dedi.

Gün ortalandı biz Kur Köprüsü'ne ayak basınca. Hemen de bir alıcı çıktı:

«Baba ne istiyorsun?»

Yancıklı horozun kuyruksuz olduğunu saklıyor. Bana baktı, sonra horoza baktı:

«Üç lira nasıl?» dedi.

Alıcı horozu çekti. Ağırlığına, etine, buduna baktı:

«Senin horoz Nuh Nebi'den kalma. Dedem tekir yaşında. Baksana kulağı kuyruğu kalmamış».

Yancıklı hemen koynuna elini soktu telekleri çıkardı:

«Yok baba,» dedi, «Aha bak kuyruk teleklerine. Kaçırdık da, yakalarken yolundu. Aha bu çocuk kaçırdı...»

Satamadık. Bir başka alıcı çıktı ilerde. Ona da satamadık. Kimse bir değer söylemiyor. Yancıklı'nın söylediğiyle kalıyor. Yancıklı bana kızıyor:

«Gördün mü bana ettiğini? Düşman düşmana yapmaz bunu oğul? Siz hangi soydansınız ki bunu ettiniz bana? Etek dolusu paradan ettin beni!»

Biri, öbürü, beriki derken horozu iki lira on kuruşa sattık. Parayı koynuna soktu. Fotoğrafçıyı sorduk bir askerden. Şehirliyle konuşmaya korkuyoruz. Asker bize 23 Şubat Caddesi'ne gitmemizi, orada sormamızı söyledi. Dolaştık. Kolayca bulduk caddeyi. Asım Usta yazılı bir yerdi fotoğrafçı. Girdik içeri. Masalı, camlı. Camın altı resim resim resim... Tek tek, yan yana, taralı, saçlı, bakımlı, giyimli, yakalıklı, şapkalı, bıyıklı, saçsız... Hepsi güzel. Hepsi parlak. Şaştım ben. Demek Asım Usta çok iyi bir usta. Sevindim de. Böyle bir güzel fotoğraf da benim olacaktı az sonra.

Asım Usta bizi dışarı çıkardı. Karşı duvara asılı kara bir bezin ortasına yaslandırdı beni. Başımı açtı. Üç ayaklı, üstü örtülü düzengeçini açtı. Eliyle koluyla, ağzıyla bana duruş biçimleri öğretti. Yancıklı, bir gözüyle ba-

na, bir gözüyle Asım Usta'ya bakıyor. Öyle sessiz, heyecanlı... Horozu ararken böyle değildi.

«Başını az yukarı kaldır... Az daha, az daha...»

Başımı yukarı kaldırıp bakarken ilerde bir ihtiyarın yürüdüğünü, kolunun altına sıkıştırdığı ekmeği bir köpeğin ısırmaya çalıştığını gördüm. Şehir ekmeği, beyaz ekmek bu! Hemen bağırdım:

«Heyyy amca, baksanıza şuraya ihtiyarın ekmeğini köpek yalıyor,» dedim.

Asım Usta ekmek işine koşacağı yerde bana kızdı:

«Sen bekçi misin ulan! Ekmeğin köpeğin? Yaktın filmi,» dedi.

Meğer Asım Usta, beni çekecek olan düzengeçin gözünü açmış. Değil yüzümü belimden aşağısını bile yakalayamamış. Yüzü kızgın, ağzından köpük saçılıyor:

«Oğluna sahip olsana,» dedi Yancıklı'ya.

«Benim oğlum değil arkama düştü geldi,» dedi.

Asım Usta bana döndü:

«Yüz yirmi var mı? Yoksa çekmem!»

«Var».

«Dur öyleyse. Kıpırdama bir daha!»

Durdum. Çekti. Biz oturduk orada, duvarın dibine. Asım Usta içeri girdi. Neden sonra cama tıklattı. El salladı bize. Girdik. Resimlerimi uzattı; parayı istedi. Uçkuruma el attım. Çıkardım yüz yirmi kuruşu, koydum masaya.

«Yüz yirmi daha,» dedi Asım Usta.

«Başka yok».

«Ben sana söylemedim mi yüz yirmin var mı diye?»

«Söyledin. Ben de var dedim, verdim işte».

«Oğlum kırk yıllık serçeye yuva öğretme. Yaktığın film! Onun parası?»

«Öyle bir şey demediniz bana! Deseydiniz çektirmezdim».

Asım Usta beni bıraktı. Aldattım onu. Oysa biliyordum ki iki kat para alacak. Yancıklı'ya döndü:

«Çıkar yüz yirmi kuruş!»

Yancıklı şaşırdı. Dondu bir süre. Asım Usta bir daha seslendi:

«Yüz yirmi dedim, duymadın mı?»

«Ayaklarının altına kurban benim param yok».

«Ararım üstünü, koynunu, koltuğunu. Eğer bulursam hepsini alırım,» dedi.

Yancıklı dışarı adım atacak gibime geldi. Asım Usta kalktı:

«Ulan dur bakalım,» dedi.

Aradı Yancıklı'yı. İki lira on kuruşu buldu. Çok kızdı Asım Usta:

«Dağlılar, ulan siz ne zaman adam oldunuz da şehirli soymaya kalktınız? Eğer soygun varsa, onu biz yaparız. Hemen çekilin gidin buradan! Şu eski püskü paltarlarınızı çıkarır da Kur Suyu'na atarım leşinizi,» dedi.

Ben korkumdan resimlerimi koynuma sokmuştum. Çıktık süklüm püklüm. Köşeyi döner dönmez çıkardım resimlerimi. Baktım. Uvvuhh! Nerde o camın altındaki resimler, nerde o parlak parlak saçlı çocuklar... Nerde o güzel gözlüler? Benimle onların arasında karlı dağlar var. Dudaklarım eğik büğük. Saçlarım kurumuş ot. Yüzüm, yanaklarım, kulaklarım... Gözlerim dersin ki bıçak altına giden öküzün gözleri!.. Şaştım.

«Amca,» dedim. «Benim resmim çok kötü! Baksana».

Sesi soluğu kesik Yancıklı aldı resimleri, baktı:

«Çok para aldı ya, iyi benzetmiş. Tıpkı sen,» dedi.

«Camın altındakileri gördün mü?»

«Ovvv! Vay itin eniği! Onlarla sen bir misin? Onlar şeher çocuğu! Yedikleri elinde yemedikleri belinde! Sen onlarla kendini bir mi tutuyon? Baksana şeherin itleri bi-

le beyaz ekmek yiyor. İt kadar oldun da çocuklar mı kaldı?»

Yancıklı bunları söylerken horozu mu getirdi gözünün önüne, Asım Ustanın soygununu mu? Elini koynuna soktu, horozun teleklerini çıkardı. Kur Köprüsünden aşağı attı. Bir avuç telek ağır ağır akan suyun üstünde yüzmeye başladı...

Karıncalar

KARINCALAR

Mırtat Çeşmesi'nin önünden geçip, Tat Yolu'nun dönemecine ulaşıyorlardı. Yemyeşil bir dünya içinde, şırıl şırıl akan sular, kükreyen deniz, sarıya dönüşen limon, portakal arasında tadına doyum olmaz bir gezintiydi. Ankara'nın kupkuru yamaçlarından sonra Pazar'ın Sarhoş Bayırı gerçekten Nemika Hanımı sarhoş ediyordu. Yüksek okul bitirmiş, yargıç olan eşiyle Pazar'a gelmişti. Geldiğinden bu yana, akşam gezisi. Issız yollar, sessiz çevre. Yeşil ağaçlar arasında arılar gibi uçuşan Karadenizli kadınlar.

Karadenizli, Pazarlı kadınların sırtlarında sepet, yol boyu ıhlaya, tıslaya yürüyüşleri. Nemika Hanım yanında olduğu halde, kocası yargıç Mürsel Beyden kaçışları, yolun bir kıyısına, çamur, su, gölek, birikinti demeyip çömelişleri, karalara, kara şemsiyelerin altına sığınışları... Nemika Hanımı üzüyordu.

Sonra bu kadınlar Pazar'ın içine, Küçük Atina'nın içine gelip sere serpe oturuyorlardı. Önlüklerini açıyorlardı. Sepetlerde, sırtlarında getirdikleri pişmiş kestane, kara üzüm, kocaman birkaç hurma, haşlanmış şalgam, kara lahanaları iki bacakları arasına açtıkları eteklerine sergilerlerdi.

Nemik Hanım:

«Mürselciğim, bu kadınların sırt emekleri, bunlardan alışveriş yapalım,» diye tuttururdu.

Mürsel Bey, ilkin katılırdı bu alışverişe:

«Gerçekten Nemika, bu kadınların yaşamı bir ölüm!

Biz burada neleri, nasıl uyguluyoruz? Yasalar kimlere göre yapılmış?..»

Yasaların üst düzeydekilere göre yapıldığı, üst ölçülerle uygulandığı gerçekti. Bunu Mürsel Bey de biliyordu. İlle Mürsel Bey, değişmez ölçülerle uygulamayı yürütüyordu.

Yol boyu herkesten kaçan, yüzünü bütün erkeklerden saklayan karalı kadınlar, Pazar'ın pazarcı kadınları erkeğinin onurunu koruyordu, namusunu koruyordu.

Nemika Hanım, örtülü, şemsiyeli, sırtlarında sepet köyden Pazar'a, Pazar'dan köye gidip gelişlerini izlerdi. Önlerine çıkar konuşurdu. Onlardan al ver ederdi. Hepsinin öyküsü, göz yaşı, acısı ayrılığı vardı. İlle Sabriye! Sabriye kocasından on yıldır ayrıydı. Kocası, Ankara'nın Yenimahalle'sinde fırın işi tutmuştu. Orda evlenmişti. İkinci bir kadın almıştı. Yeni yeni yavruları olmuştu. Sabriye dört çocuğuyla Camili köyün dul kadını gibiydi. Ne kocası geliyordu, ne de o gidiyordu. Çocuklarını bile Ankara'ya sokmuyordu. Kocası Hayrullah'tan gene de saygıyla söz ediyordu.

Nemika kızıyordu:

«Hayrullah'ın Tanrı hayrını kessin. Sen gene de onun adını ağzına mı alıyorsun,» diyordu.

Sabriye, kara kirpiklerin altında yeşil gözlerini, yeşile, yaprağa, limona, kara lahanaya dönüşmüş ellerini kıpırdatarak dikeliyordu:

«O erkektir, her şey yapar. Biz kadınız, yakışmaz,» diyordu.

Nemika Hanımın ayağı daha yere değmemişti:

«Sen de evlen. Bir koca bul. Daha gençsin, güzelsin. O kadın bulunca senden ayrıldı demektir. Benim kocamı tanıyor musun? Böyle davalara bakar, hâkim. Sen korkma...»

«Hayrullah duyarsa beni doğrar. Öldürür, öldürtür. Bir gecenin içinde yok eder beni».

Sabriye, Nemika'nın karşısındaydı ya, içine ilk kez bir alacalık düşmüştü. İçinde küçük kabarcıklar yükseliyordu. Birtakım duygulara kapılıyordu.

Satıcıların, Pazar'ın Sarhoş Bayırı'nın önünde, köşe başlarında, etekleri içinde alın terlerini satan kadınların arasına katılıyordu, ille azıcık gölgesi titrekti. Limonlar sararırken Sabriye, yeşile kesiyordu.

Köşe başlarını kesen kocalar, etek içindeki emeğin parasını kuruş kuruş alıp kahvelere giriyorlardı. Maça kızından, altmış altıya varan, kaptı kaçtıdan dörtlüye varan bir sıra oyun başlıyordu. Sonra Sarhoş Bayırı önünde, gölgesi denize inen camiye girip namaz kılıyorlardı. O gece eve sığınıp ertesi gün karılarını bekliyorlardı dört gözle.

Sabriyeler, Fatmalar, Ayşeler köyle Pazar arasında iki ayaklı arabalar gibi gidip geliyorlardı. Evleri için, kendileri için tek kuruş aldıkları, ayırdıkları yoktu. Hep kocalara. Son umudu sönen kocalar köy yolunu tutuyordu karısının arkasında. Bir eşeğin arkasına gider gibi gidiyorlardı. Yağmursuz havalarda şemsiyelerini bile kadınların sırtındaki sepetlere asıyorlardı.

Sabriye, hiç değilse sırtının terini, alnının emeğini yiyecek birinden kurtulmuştu. Sepetine şemsiye asan yoktu. Nemika Hanım buna seviniyordu. «Bir ye bin şükret Sabriye, buranın erkekleri kadının sırtından geçiniyor. Sen kurtarmışsın,» diyecek oluyordu.

Sonra cayıyordu:

«Gençsin, güzelsin, daha yaşın ne, başın ne,» diyordu.

Sabriye evlenmeye «Evet» diyecek duruma geliyordu. İlle Hayrullah'tan korkuyordu. Sabriye'ye yan gözle bakanlar da vardı. İsterse evlenebilirdi. İyi yük taşıyordu. Her gün, hiç hastalanmadan.

Nemika Hanım, Sabriye'yi bir güz günü, yaprakların sarardığı, meyvelerin olduğu günlerden birinde evine çağırdı. Yakından, içten konuştu.

«Yasalarımız var. Atatürk devrimi var. Türkiye Cumriyetinin çıkardığı, kurduğu, yarattığı, yaptığı yasalar, var. Artık eski günlerin ülkesi, eski günlerin insanı değiliz,» dedi.

Sabriye'nin önüne düştü Nemika. Nemika, aydın bir kadındı. Yasaları, yeniliği, devrimi Atatürk'ün kadınlara verdiği hakları biliyordu. Kocası yargıçtı, yasal yolları uygulayacaktı. Kendisi aydın Türk kadınıydı. Kadınlara önderlik edecekti. Görevli biliyordu kendini. Okuduğu yüksek okullarda ant içmişti. Ülküsü, amacı; geri kalmış, ya da geri bırakılmış bir ülkenin boynu eğik kadınlarına yardımcı olmaktı.

Gün gün ara sıra, eli erdikçe, dili döndükçe Sabriye'ye yardımcı olmayı düşünüyordu. Bütün kadınlara... Kazançlarını erkeklere yedirmemelerini, onlara karşı ağızlarını açmalarını, al verden sonra, parayı da kendilerinin kullanmalarını öğretiyordu. Pazar'ın kadınları, Camili'nin kadınları, Sarhoş Bayırı önünde, caminin köşesinde etekleri içinde satış yapan kadınları ayartıyordu. Onları devrin, devrimin, Atatürk ilkelerinin kadını yapma savaşını yürütüyordu, sürdürüyordu.

Gökten yağmur dökülüyordu. Deniz tersine dönmüştü sanki. Pazar gene kaynıyordu. Kara örtülere bürünmüş kadınlar, kara şemsiyelerini açmışlardı. Çatıların altına sıralanmış, eteklerini sergilemişlerdi. Kuru yemişler, pişmiş kestaneler, kara lahana yaprakları açılmış, saçılmıştı. Pazar, kendi günlerinden birini yaşıyordu.

Nemika Hanım, kocasını uğurladıktan sonra, koluna Pazar'ın örgüsü, pazar yapımı sepeti taktı. Çantasına para aldı. Sarhoş Bayırı'nın önünden indi. Kalabalığa kavuştu,

karıştı. Hemşin'den inenler vardı, değişik giyimli kadınlar, Arhavi'den gelenler vardı, ayağı kunduralı, sarılı, dürülü kadınlar. Fırtına deresinden gelenler vardı, Rize bezine sarılmışlar. Camili'nin kadınları çatı altına sığınmış, kara şemsiyelerini açmıştı. Kara karıncalar gibi sıralanmışlardı. Her köşenin arkasında birkaç erkek karısının eteklerini izliyordu. Boşalır boşalmaz para alacaklardı. Nemika kızarak, söylenerek yaklaştı Sabriye'ye.

Sabriye yeni evlenmişti daha. Yedinci gün. Kocası o gün Pazar'a inmemişti. Sabriye açık açık söylemişti. Sırtıyle kazandığı parayı kendisi kullanacaktı. Hiç bir gün, hiç bir zaman yeni koca Dursun Ali'ye vermeyecekti. Nemika sevinçliydi. Bir tek örnek bile olsa, başarılıydı. Öbürleri de bir gün «Yeter» diyebilirlerdi.

Nemika Hanım, Sabriye'ye yaklaştı. Elini sıktı. Etekleri meyve, sebze dolu, serili, iki bacağı yana açık Sabriye kalkmak istedi, kalkamadı. Kaldırmadı Nemika Hanım. Kendisi çömeldi, yanaklarını öptüler birbirinin. Nemika sepetini yere koydu. Uzandı Sabriye'nin eteğine. Lahanaları seçmeye başladı. Birer ikişer sepete yerleştirdi. Çantasını açtı. Para çıkardı. Uzattı Sabriye'ye. Eller birleşti, buluştu.

Ve birleşen ellerin, yüreklerin üstüne birdenbire kurşun yağdı. Kalabalık yarıldı, eller ayrıldı, etekler döküldü. Kaçan kaçana oldu. Sabriye oradayken can verdi. Nemika Hanım'ı sağlık ocağına ulaştırdılar. Yarım gün kan beklendi, gelmedi, ulaşmadı. İkisini birlikte görndüler Sarhoş Bayırı'nın tepesine. Sarı, yeşil limonların arasına. denizin, maviliklerin uçuştuğu tepeye gömdüler.

Eli tabancalı Hayrullah namusunu temizlemişti. Sabriye'yi de ona yol göstereni de silmişti.

Daha sonra Mürsel Beyin adaletin karşısına çıkardılar Hayrullah'ı.

Mürsel Bey:

«Yargıya ilişkin yasalara göre, yakınımı öldürdüğünden yargılama yapamam. Ben yasanın yargıcıyım,» diyordu.

Pazar, Küçük Atina, Sarhoş Bayırı, Tat Yolu, Mırtat Çeşmesi gene eski günlerine dönüyordu, Mürsel Bey, Türk yasalarını uygulüyordu, düzene saygılıydı.

Gün batıyordu Sarhoş Bayırı'nda, bir ezan sesi yükseliyordu ak minarede, Camili'de...

Baba Virani

BABA VİRANİ

Büyük ikindide albay emeklisinin yanına birisi yattı. Ben. elli yaşlarında diyeyim, siz darılın elli beş deyiniz. Bıçak altına, hastaneye değil gerdek yatağına yatıyor sanki. Çabucak soyundu. Elindeki sargıları, çıkınları açtı. Gözlere yerleştirdi tez elden. Uzun don gömlek kalınca yatağın ortasına oturdu. Yatağın ortası çöktü. Dimdik biri. Ayaktayken, soyunurken böyle değildi, böyle çok iri, çok dinç göstermiyordu. Dimdik duruşuyle bir göz attı çevresine. Yüzü güleç. Ağzı ha açıldı ha açılacak. Albayı kestirdi gözüne:

«Geçmiş ulsun,» dedi.

İki kara gözlük, iki kepçe kulak albay. Ne yüz, ne yanak, ne burun. Arasan bulamazsın. Kupkuru biri. Sıkkın, bitkin. Yeni gelenin sözünü isteksiz, ağır karşıladı:

«Sağol».

Bizimki konuşacaktı, açılacaktı. İlle, albayın parayla konuşurca ağırdan alması, asık yüzü susturdu onu. Daha doğrusu açılacak, konuşacak başka birini arattı. Öbür yana döndü. On dokuzuncu yataktaki doğrulmaya çalıştı. Böbrekten taş aldırmış biriydi. Ağır bir iştir böbrekten taş alınması. Gene de kıpırdadı. On dokuzuncu yatak güleç yüzlü, konuşmaktan çok, konuşturmayı seven biriydi. Tekirdağlıydı. Yeni gelenin «ulsun» deyişinden umutlanmış olmalı. İt iti görünce kuyruk sallarmış... Tekirdağlı yüzünü kırıştırarak:

«Huş geldin be yavu,» dedi.

Bizimkinin dudakları yayıldı. Bir çevrek pırlanta diş belirdi:

«Huş bulduk a be!»

İkisi başladı:

«Nerelisin amca?»

«Ben ulurum Çurlu'dan. Urumanya güçmeniyiz. Uldu beş yıl».

«A be ben de ulurum Tekirdağlı».

Daha başka yakınlıklar aradılar. Tekirdağlı kurcalıyor. Atacak amcayı bir kayadan aşağı; koltukluyor:

«Çurlu'da kimler derler size?»

«Derler bize Virani pelivanlar. Tanır erkes bizi».

«A be bizi tanımaz kimse urada, Tekirdağ'da».

«Neyin var senin?»

Tekirdağlı acıyı ilk kez duymuş gibi elini sağ böbreğine, kesiklerin üstüne bastırdı:

«Bübrek bübrek. A be bunun bübrek gibi içine saplıyım. Yapar taş. Durmaz çalışır taş yapar. Durmadan... Senin?»

Tekirdağlının konuşmasını Virani amca dinlemedi, ah vah demedi. Geçmiş olsun demedi. Hayırlısı, şu bu yok. Onun sözünün ortasında başladı konuşmaya:

«A be yuk benim bişeyim. Ben varım seksen, seksen iki. İç bilmem duktur, astalık. Ayaklarım şişer benim. Sağlamım. Gelmişim bu yaşa dayanmaz bana kari. İlk karımı etmişim tersyüz. Duktur una demiş sen girmez kuca kuynuna. Dayanmaz olmuş urası büyle. Var benim açlığım kariya. Kari girmez kuynuma. Ben gelmişim bu yaşa, er sabah ışır, ben yerim yemek, er üğle yerim yemek, er akşam yerim yemek. Aksamaz buğaz işi. Er gece yarısı isterim kari. Gece bülünür ben ararım kari. Süz anlamaz benim kari. Dukturdan bulmuştur yüz...»

Virani Amca bunları anlattıkça koğuşun yarısı ah vah ederek gülmesini tutmaya çalışıyor. Kimisi doğranmış, kimisi biçilmiş, kimisinde sonda, kimisinde diren, kimisinde dikiş... Virani Amca açık saçık konuştukça kiminin dikişi,

kiminin kanı irini zorluyor, kan atıyor parmak parmak. Elleriyle ağızlarını kapatmaya çalışanlar bana yalvarıyorlar «sustur şu amcayı, öleceğiz, dikişimiz patladı ağabey» diyorlar. Amca hızını almış gidiyor. Bir yandan Tekirdağlı dürtüklüyor amcamızı:

«Ararsin kari bulursun sunra?»

«Bulurum. Bulurum ya avuç içinde karın duymaz. Gizli gizli yaparız. Vardır karinin kucası. Urumanya'dan tanır beni. Giderim derim una. Derim benim kari çıktı urdaya. U beni Urumanya'da alırdı kuynuna. Gene alır burda. Uturur İstanbul'da. Derim ben kariya duymam ben. Kucası ülür. Bu dünüş kari de beni istemez. Unu da ederim tersyüz, kurkar benden. Benim eski kari bulur bana yenisini. Alırım kırk yaşında birini. Gireriz gerdeğe. Yeni kari ister arka arkaya üç. Ben de yaparım. Kari kalır yatakta. Gütürürler duktura. Duktur bakar benim yeni kariya, der kırk kişi geçmiş üstünden. Bizim kari der yuk, vardır kucam. İlk gecedir. Beni ister duktur. İnanmaz. Giderim ben. Aç der duktur. Açarım uçkurumu. Duktur şaşırır...»

Kimde can kalıyor. Sivaslı biri, Ahmet adında bir başkası, Silivrikapılı bir yurttaş, Fikret Bey... ben doğranmışız doğram doğram. Gene de elimizi bastıra bastıra gülmekten kendimizi alamadık. Elimizi kolumuzu sallıyoruz «sus» anlamında. Virani Amca anlasa da anlamasa da gidiyor, öğütüyor. Az kaldı gibisinden gülerek artırıyor sesini:

«Yeni kari da çıkar çürüğe. Ben kalırım açıkta. Ben alırım kariya bir ev satın. U susar artık, katlanır. Ben er gece isterim kari...»

Tekirdağlı katıldı söze. Belki de sözün biteceğini anladı fiştikliyor:

«Burda kalırsın karisız. Ne yaparsın».

Tekirdağlı sorusunu bitirdi bitirmedi başhemşire içe-

ri girdi. Başhemşire yeşil gözlü, sarışın, çeki düzen veren biri kendine. Göçmenlik yanı ağır basıyor. Trakyalı. Hemşire koğuşa bir göz attı döndü. Birini arıyordu. Tekirdağlı sözü yakaladı, fırsatı kaçırmadı:

«Bu nasıldır? Güçmendir a!»

Virani amcanın dudakları kulaklarına vardı. Arkadan süzdü hemşireyi. Koğuşta bir gülüşme, bir hangırtı... Hemşire geri döndü:

«Ne oldu, ne gülüyorsunuz?»

Elini kıpırdatan yorganı başına çekti. Kimse yenemedi gülmesini. Bir tek Virani Amca dimdik yatağının ortasında. Sessiz bir gülüş yüzünde, dudaklarında. Susacağı yerde konuştu:

«A be Tekirdağlı süyle emşireye, süyle!..»

Kızgın hemşire Virani Amcanın başına dikildi:

«Sen söyle sen! Ne söyleyecekmişsin?»

Virani Amca hiç bocalamadı, gerilemedi:

«İster Tekirdağlı bir güzel yemek. Ben de isterim güzel bir...»

Virani Amca arkasını getirmedi ya, hemşire çaktı:

«Yat ölümünü bekle! Bu koğuşu kaynatıyorsun sen, soluğu kapıda alırsın. Gelmişsin yüz yaşına, aklın bilmem nerende?»

Hemşire bu sözleri söylerken Virani Amcanın ayak ucunda asılı durum kâğıdını yokladı.

Virani Amca:

«A be emşire anım, yazmışlar yüz, ben varım seksen iki. Uraya yanlış yazılmış?»

Hemşire iyice kızdı:

«Çok küçükmüşsün? Seksen ne yüz ne?»

Aldırdığı yok amcanın:

«Benim karinin yaşı var kırk. Gençtir, senin gibi».

Tepesi attı hemşirenin:

«Almışsın kırkında, çabuk çekersin cartayı».

«Yuk benim bişeyim, ben iyiyim a be kızım».

Hemşire arkasını dinlemedi. Koğuştaki gülüşmelerden de sıkıldı, çıkıp gitti. Tekirdağlı da dayanamadı gülmelere. Ellerini karnına dikişlere bastıra bastıra, ördek bir elinde, yürüdü...

Bir kara gözlükle iki kepçe kulak albay doğruldu:

«Sen yaparsın bu yaşta birkaç kadın? Ben yıllardır giremem karı koynuna. Şunun bir ilâcını söyle bari».

Bunca gülmenin üstüne tuz biber ekti bu soru. Can çekişen bu emekli subayın kadın düşüneceğini hiç mi hiç aklımıza getirmemiştik. Karnımız yırtıldı gülmekten.

Tekirdağlı az sonra yaşlıca, ak saçlı, efendi birisiyle döndü. Daha önce konuşmuşluğum var bu amcayla. Seksen yaşında, çok okumuş, yazmış, eski bir öğretmen. Bulgarya göçmeni. On aydır geleli. Tarih, sanat, edebiyat, yol yordam bilen, sözünü tartan, ölçen biçen birisi. Oldukça ağır başlı, efendi. Görünüşü göçmen olduğunu hemen belirtiyor. Virani Amca anlamış olmalı ki daha adım atar atmaz öğretmen amcaya sordu:

«Gel a be ağam. Sen güçmensindir?»

«Evet».

«Bulgarya'dan mı?»

«Bulgarya'dan».

«Bulgar - Urumen savaşına katıldın mı?»

Öğretmen emeklisinin dilinde göçmenlik esmiyor. Soruları ağır ağır karşılıyor. Savaş üstüne bir soru sorulmasından sevinç duymalı ki geniş bir karşılık vermek üzere başladı:

«Katıldım. Sınır alayındaydım. Bizim alay Romanya'nın sınır kuvvetlerini, öncü birliklerini karşılamakla...»

Virani Amca kesti sözünü:

«A be sen enayisin! Beni alırlar askere. Ben giderim, kaçarım. Düşerim köylere. Köylerde yok erkek. Karilar arar beni. Bölüşemezler. Urumen karilari ulur çuk güzel.

Er gece biri alir beni. Kurlar sıraya. Ederler savaş benim yüzümden. Karinin birisi yatar kalkmaz. İncinir beli. Gidemez çapaya. Urası geçinir mısırla, mısır ister çapa. Ben giderim artıkın. Sen ulsandı gidersin çapaya benim yerime. Ben bakarım karıların işine. Sen enayisin, savaştın Bulgar için. Sen sıkarsın kurşun, ben sıkarım karilerin belini».

Öğretmen emeklisi bizlerden, koğuştan yardım dileniyor, göz gezdiriyor tek tek üstümüzde. Bizim gülmekten söz edecek durumumuz yok. Tekirdağlı ikisini takıştırdı, iki ters kişiliği. Kıvrana kıvrana gülüyor.

Virani Baba dümdüz gidiyor:

«Ben savaştım karilar birliğinde. Nerde kari var, ben urdayım. Küyden küye salık salarlar, "yullarım sana Virani Pelivanı, al bir gece koynuna" derler. Severler beni, isterler. Bırakmazlar. Saklarlar beni gelip gidenden».

Bu açık sözlerden sıkılan, utanan öğretmen:

«Hangi birlikteydin,» dedi. Sözü başka yöne çekmek istiyordu.

Virani Pehlivan:

«Karilar birliğinde. Ben epsiyle birliktim. Bir uluruz yatakta. Bir uluruz tarlada, çapada, dumuz arkasında...»

Öğretmen emeklisi ses etmeden çıktı gitti. Virani Amca kızdı:

«Be yavu bunlar anlamaz karidan, kızdan. U çuktan ülmüştür».

Tekirdağlı gülmesini yenmeye çalışarak:

«Sen de ülüsündür, sen atarsın bul bul».

Virani Baba kızdı, saklısı gizlisi yok. Ne varsa atacak ortaya. El attı uçkuruna, albay engel oldu:

«Yorulma yorulma. Yarın doğrandığında arkanı da önünü de açarlar, hepimiz görürüz. Kalsın şimdilik,» dedi.

Hemen duyuldu adı ünü Virani Babanın. Öbür koğuşlarda sürünebilen, ayağa kalkabilen bütün hastalar toplan-

dılar bizim koğuşa. Virani Baba durmadan anlattı. Ateşine bakılacak hastalar yok yerinde, iğne yapılacak, hastalar yok yerinde. Masaya yatacak olan yüksek öğrenimli bir genç bile aç karnına Virani Babanın yanında bulundu.

Hastabakıcılar, iğneciler, temizlikçiler bizim koğuşa başka gözle bakar oldular. «Burda birisi var ağzı kalabalık, işimizi uzattıran biri ya, kim?» diyorlardı. Neden sonra anladılar, tanıdılar Virani Babayı. Kadir Ağa, Virani Babayı dört tekerlekliye bindirirken:

«Çok öttün, gel bakalım seni bir çöplük başında keselim, gözün arkada kalmasın,» dedi.

Virani Babayı bir daha görmedik. Öyle gitti...

Gülember Almanya'da

GÜLEMBER ALMANYA'DA

Gülember'i bir gece aldı kaçtı Sülo. Üç arkadaşı da yardım etti. Gülember Sülo'nun nişanlısıydı. Kim ne diyecekti? Her it bir kemik kaçırır. Sülo da kaçırmıştı. Kendi kemiği. Önemli bir yankı yapmadı. Sıradan bir olay. Gülember'in anası, babası, amcası, yakınları toplandı geldiler. «Kız dediğin yerden ot gibi yükselmiyor. Ona emeğimiz var. Kaçırdı, götürdü oğlunuz. Sözümüz yok. Tanrı ikisini bir yastıkta kocatsın. İlle ne ki başlık parasından kuruş indiremeyiz. Kesimimizde ne varsa vereceksiniz...»

Başlık parası da az değildi. O yıllara göre iki bin. Bir kocaman sığırın yüz lira ettiği yıllar. Sülo nerden bulacak bu parayı? Babası nerden bulacak? Sülo'nun babası kestirip attı, «Ben karışmam. Ne oğlan benim, ne kız? Gidin ister elinden geri alın, ister yakalatın...»

Araya girenler oldu, aracılık edenler oldu. «Aman Yusuf Ağa etme, tutma, bundan kötülük çıkar. Kızın yaşı küçük. Jandarma yakalar. Daha çok parayı yok edersin. Kızın babası ne istiyorsa ver» dediler. Yusuf bunlara aldırmadı. Bugünecek kim kızını jandarmaya yakalatmıştı? Ustelik nişanlı da.

Sen misin aldırmayan? Gülember'in babası karakola gitti. Kızının kaçırıldığını, yaşının on iki olduğunu bildirdi. Jandarma kız kaçırmalarında uyanıktır, içtendir, candandır. Azıcık kıskançlık, kendilerinin yoksunluğu... Hemen at bindiler.

Önce Yusuf Ağa yakalandı. Sorgusu yapıldı, sopa atıldı. «Yok,» dedi Yusuf Ağa, «Derimi yüzseniz bilemem. Kaçırmış, almış gitmiş. Ötesi size açık, bana kapalı. Bilmem.

Nereye gittiklerini, hangi dağda saklandıklarını bilemem...»

Jandarma yılan deliklerini aradı. Yaylalar, dağlar, dereler, köyler, ağıllar, mağaralar tek tek gözden geçti. Sülo'yu, Gülember'i sonunda buldular. Suhluban yamacında, Ayıkayası denen yerde, İkisini de yakalayıp karakola indirdiler. Kız doktora yollandı. Kızlıktan iz yoktu. Kervan geçmiş yol olmuştu. Sülo içeri alındı. Savcılık Sülo'yu ele doladı. Duruşma, yargılanma. Sekiz yıl yedi Sülo. Sürdüler Sinop'a.

Sülo, Sinop'ta Karadeniz'e bir küçük delikten bakarak yılları sayıyordu. Anası babası yaşlıydı. Tarla, toprak, ot, ekin işiyle uğraşacak durumları yoktu. Sürünerek, ona buna avuç açarak günleri yıl gibi yaşıyorlardı. Sülo'nun anası, babası kızın ailesiyle kan bıçak düşman olmuştu. Günde üç kez değil, bin kez değil, yüz bin kez sövgü, kargı, kavga... Lalik kadın ağzını açınca dünyayı sıradan geçiriyordu. «Artık o kız bize yaramaz. Bir tek oğlum deliklerde çürüdü. Ocağım söndü. Götürsün Ardahan çarşısında satsın! Götürsün Poskovlulara versin, patates alsın, götürsün Kars'ta satsın! Gürcü'ye, Ermeni'ye, Urus'a, İngiliz'e versin...»

«Lalik kadın böyle ağır sözler söyleme. Yıllar gelir geçer, oğlun alır, gelinin olur. Utanırsın...»

«Uyyy, uyyy adını ağzımıza alır mıyız? Benim evime geleceğine, benim oğlumun koynuna gireceğine yezitlerin, itlerin, Urus'un, İngiliz'in koynuna girsin. Yoldan gelip geçenlerin, karabaşların, alacanın, köpeklerin koynuna girsin. Benim evime onu gelin eder miyiz? Komşularım benim düşmanım mı? Onun adını nasıl ağzınıza alırsınız?..»

Sülo'dan sık sık mektup geliyordu. Anası bir kez sövmüşse, oğlu bin kez sövüyordu. «Artık onu jandarmaya katınız, götürsün genelevlere versin, satsın. İtler artıkla-

sın, köpekler, bin köylü, bin şehirli üstüne çıksın, bin tanesi insin...»

Kızın anası babası, kızın kendisi bir başka açmazda, çıkmazdaydı. Köylük yerde kalbura dönmüş kızı kim alırdı? Sülo'nun anası babası için kız işi bitmişti ya, yalnız yıllar, yaşlılık, güçlükler, sekiz yıldır karanlık deliklerde çürüyen tek oğul!.. En güç durumda olan Sülo! Bin yıllık surların karanlık dehlizlerinde yıllardır çürüyordu. Tutsaktı, köleydi, kuldu. Kabadayı suçlulara uşaklık ediyordu. Onlara su getiriyordu, çay dağıtıyordu, ortalık süpürüyordu... Yıllar bitmiyordu.

Sülo'ya göre yıllar bitmese de, gelip geçiyordu zaman. Sülo birkaç ay sonra çıkacaktı. Günler iyice uzuyordu. Sülo'nun anası babası yeni bir kız bulmuşlardı. Gülember'in kulağı dolusu, Gülember'in anasının babasının kulağı dolusu, bütün köylünün duyacağı yükseklikte, akşam, sabah, gece, öğle, yolda, belde sövüyorlardı. «Şimdi ister Ardahan'lara ister Kars'lara götürün satın kahpenizi, orospunuzu, çarpananızı! Benim oğlumun ayağına kurban olacak kız mı yok? Bir parmak delik için benim oğlumu çürüttünüz! Bugün yarın geliyor! Şimdi kurşun eritin dökün kızınızın deliğine, hiç açılmasın! İsterseniz bini insin, bini binsin, üstünden köylü geçsin, dünya geçsin...»

Sülo'nun geleceğine yakın kavga iyice arttı. Sülo'nun gelişi işi daha da büyüttü. Kan bıçak oldular. Birbirine girdiler. Sülo, hemen işe girişti. Annesi çoktan seçmişti gelini. Sözler kesildi. Yusuf Ağa da üçe beşe bakmadı, başlık verildi. Anlı şanlı bir düğünden sonra gelin getirildi eve.

Gülember kala kaldı baba evinde. Ne isteyeni vardı, ne geleni. «Delikli boncuk yerde kalmaz» denirdi ya. Gülember kalmıştı. Yaşı gelip geçmişti yirmiyi.

Almanya işi birdenbire patladı. Bomba gibi. Kızmış, gelinmiş, çocukluymuş, güzelmiş, yüklüymüş, armış, na-

musmuş... kimse aldırmıyordu. Herkes yazılıyordu Almanya'ya. İlkokul bitirmiş olanlar hemen çağrılıyordu. Gülember bunların arasındaydı. Bir ay çekmedi Gülember'in işi, Almanya'ya uçtu.

Gülember Almanya'ya ayak basar basmaz işini bildi. Şuraya buraya ayak basacak, boş koşacak durumda değildi. Kazancını elinde tutuyordu. İkinci ay biterken babasına markları yolladı. Türk parasıyla beş bin lira. Beş bin liranın gelişi köyü allak bullak etti. Şimdiye değin kimse böyle toplu para görmemişti. Ne demekti beş bin? Çil Bayram parayı alır almaz kalın şayaklardan bir takım giydi. Sümer mağazasından allı pullu giyimler getirdi eve. Top-top. Gelini, kızı, karısı giyindi, salındılar. Üç ay sonra gelen parayı koyuna yatırdı Çil Bayram. Otuz koyun aldı. Ot aldı. Besledi, sattı. Parayı yumak gibi sarmaya, büyütmeye başladı.

Çil Bayram'ın yaşamı birdenbire değişince çevresinde konu komşu arttı. Dünkü Çil Bayram, aç Bayram, yalnız Bayram, para için kızının nişanlısını deliklerde çürüten Bayram birdenbire büyük Bayram, Bayram Efendi, Bayram Ağa olup çıktı. Evdeki küçük kızına elçiler geldi:

«Tanrının buyruğu neyse öyle olsun Bayram Ağa. Senin kızı isteriz. Oğlumuzun gönlü, gözü düşmüş... İki genç. Kara çalı olmayalım deriz...»

Bayram ne diyeceğini bilemedi önce:

«Şimdi bir şey diyemem. Hele bir kızımla konuşayım,» diyerek savdı.

Ertesi akşam birileri daha geldi, bir başkası daha geldi. Derken uzak yakın köyler sıraya dizildi. Bayram hepsini kovdu sonunda. Öyle ya yarın bu kız da Almanya'ya giderdi, para yollardı. İsteyenlerin de amacı bu değil miydi?

«Verilecek kızım yok, yitiğinizi başka yerde, başka kapıda arayınız,» dedi.

Gelip gidenlerin ayağı kesilmedi gene de. Umut arkasında koşan koşana oluyordu. Çikora köyünden gelenler Almanya'daki kızı istediler:

«Boşanmış, kızmış, değilmiş, her neyse. Bizim oğlumuzun gönlü ona düşmüş. Ne derler, "gönül düştü bir boka, o da gül gibi koka". Oğlan Gülember'i istiyor. Ne neyse, yolu, yordamı, başlığı, boynumuzun borcu».

Bayram bunları da savdı. Sağılan ineğin memesi kesilir miydi? Kız Almanya'yı olukla akıtıyordu Çil Bayram'ın evine. Gideli bir yıl olmamıştı binlikleri deste desteydi.

Gülember için ikinci elçi Bayram'ın kendi yakınlarından geldi:

«Caminin içi dururken dışına haramdır. Kendi kızımız, kendi oğlumuz. Yadlara, yabancılara verdin de başına gelmeyen kalmadı. Kızımız bizimdir. Hiç kaçamağa kaçma,» dediler.

Gülember için Çil Bayram kimseye «evet» demedi. Çil Bayram'ın evi para doluyordu. Koynu koltuğu para doluyordu. Oturup kalkıp Tanrı'ya, Sülo'ya dua ediyordu. İyi ki böyle olmuştu. Çil Bayram çaya, şekere, giyeceğe, yiyeceğe kavuşmuştu. Ayağına kundura takmıştı. Paralı, varsıl, konak sahibi olmuştu. İlde, ilçede, köyde kentte önünden kalkanlar, selâma duranlar vardı. Neden? Gülember'in Almanya parasından.

Çil Bayram son günlerde bir de gümüşlü baston aldı. Köyün içinde taşları takırdatarak, parlatarak, kolına asarak geziyordu. Çil Bayram beş yüzlükler bozduruyordu. Koyun, kuzu, inek alıyordu. Tarlada çayırda çalışmıyordu artık. Irgat götürüyordu.

Çil Bayram'ın durumu Sülo'nun gözünden kaçmıyordu. Sıkıntının içindeydi Sülo. İki çocuk arka arkaya sıralanmıştı. Üçü, beşi, altısı daha olacaktı. Uzalmaz kısalmaz birkaç tarla. Koynunda koltuğunda beş kuruş para yoktu. Sülo arpa ekmeğini bile zor buluyordu. Utanmasa Çil Bay-

ram'ın ırgadı olacaktı. Sülo bu yüzden anasına, babasına çatıyordu. Karısına çatıyordu:

«Nerden çıktın karşıma kahpe dölü! Ben kimdim, sen kim? Bak şimdi Gülember'le evli olsaydım adam gibi yaşardım, adam gibi yerdim... Vay Çil Bayram, dur bakalım ben bunları sana bırakmam! Benim karımın parasını yiyorsun ha!»

Sülo, Gülember'in böyle para kazandığını düşündükçe, Çil Bayram'ı gördükçe kızıyor, sözün arkasını değişmez kelimelerle getiriyordu. «Dur bakalım Çil! Benim karımın parasını yedirir miyim sana» diyordu.

Sülo'nun anası, babası da yanlış davrandıklarını anlıyorlardı. Bir komşu, bir kimse tek söz etmesin «Gördün mü Yusuf Ağa, sen almadın Gülember'i. Şimdi sen yerdin bol bol... Çil Bayram beş yüzlük bozduruyor» demesinler, Yusuf, karısı «Ne bilelim, böyle olacağını nerden bileydik? Kimin aklına gelirdi ki bu delikli orospu Almanlara gitsin de oluktan para akıtsın! Bilseydik yapar mıydık? Kendi elimizle ocağımızı söndürdük. Kırk yılda bir zühre yıldızı doğmuş alnımıza, onu da bilemedik!..» karşılığını saklamıyorlardı.

Mırıkların dükkânda Sülo'ya takıldılar:

«Gülember geliyormuş Sülo! Bavulla parası varmış. Gördün mü yaptığın yanlışlığı? Oğlum, kızı kim deldi? Sen. Başkası mı? Yoo! Niye almadın? Şimdi o paralar senin olacaktı? Şimdi gözünü parlat bizim gibi. Karnın arpa ekmeğine doymaz, ne o namuslusunu almış? Oğlum dünya namus dünyası değil. Almanya'da şöyle yatmış, böyle yatmış, onu koynuna almış bunu koynuna almış... Sen de alırdın paraları koynuna... Gördün mü şimdi?

Sülo, bu takılmalardan sonra eve gelir, uzun uzun düşünürdü. Ne yapmalıydı, ne etmeliydi? Gülember'i almanın yolları yok muydu? Kime sormalıydı, kimden akıl al-

malıydı? İlçede bilen olurdu. Orada büyük adamlar, dava memurları vardı. Avukat, yargıç...

İlçede bu düşüncesini dava vekili Kâzım'a açtı. Kâzım, şimdiki karısından boşanması gerektiğini söyledi. «Sen bana beş yüz lira getireceksin, gerisine karışmayacaksın. Karın gene evde kalacak. Nikâhını yıkacağız, sonrası gene benim bileceğim» demişti.

Sülo köye döner dönmez, altı nüfusun boğazını ıslatan tek ineği satışa çıkardı. Köyde tek alıcı da Gülember'in babasıydı. Çil Bayram'a Sülo söyleyemezdi. Çil Bayram da Sülo'dan satın alamazdı. Bunun da kolayını buldu Sülo. Dahirgoların Kurbanı'yı çağırdı. «Kurbanı,» dedi, «ben bu ineği sana satmış olayım, sen de caymış ol, götür Çil Bayram'a sat. İki de koyun vereyim sana, onları sat. Bu işimi kimseye sızdırma, sezdirme, sana helâlinden on lira...»

Köyün ortasında, bağıra çağıra Kurbanı'yle Sülo pazarlık ettiler. Kurbanı iki koyun bir ineği önüne kattı, çekip gitti. Aradan bir hafta geçmeden Kurbanı satışı yaptı Çil Bayram'a. Çil Bayram, kattı sürüye, verdi beş yüzü. Kurbanı parayı aldı Sülo'ya verdi. Sülo dava vekili Kâzım'a götürdü.

Bir iki duruşma sonunda Sülo boşandı. Artık evli değildi. Köyde türlü söylentiler aldı yürüdü. Hiç kimse işin içyüzünü bilemiyordu. Neden boşanmıştı Sülo? Yolda, yordamda, törede, gelenekte boşanmak yoktu. Bu da nerden çıkmıştı? Gelen giden Sülo'yu ayıpladı, horladı. «Yol düşkünü oldunuz, yordam kaçkını oldunuz» dediler.

Sülo, düşüncesini değil, giriştiği işin içyüzünü babasına anlattı:

«Hık mık istemem. Ben yattım delikte, sekiz yılım benim gitti. Size neydi benim nişanlımla, babasıyla, anasıyla atıştınız, tutuştunuz? Şimdi gidip kızı isteyeceksiniz. Diyeceksiniz ki, kız bizimdir. Gülember benim gelinim-

dir. Onun kazancını yemene göz yumamayız. Benim oğlum artık deliklere, karanlıklara alıştı, sekiz yıl değil, on sekiz yıl daha yatar. Eteğinizdeki taşı dökün, kızı verin...»

Baba Yusuf önce karşı çıkar gibi davranmayı yerinde buldu. Aslında Yusuf Ağa da böyle düşünüyordu. «Bunca para için sekiz yıl değil, yirmi sekiz yıl yatılır» diyordu. «İki elimizle bir bok yedik. Oğlan yatarken içerde, gidip gelecektik, kızım yıllar gelir geçer, nişanlını bekle, olan oldu bir kez» diyecektik. «Nasıl da gözümüz kapandı? Nasıl da bilemedik bu kızın zühre yıldızı olduğunu» diyordu.

Yusuf Ağa yakın yöreden birkaç kişi daha aldı yanına. Gittiler bir akşam karanlığında. Çil Bayram evde yoktu. Karısı, oğulları, küçük kız şaştılar. Bir süre durakladılar. Sonra kadın atıldı:

«Alçak namussuz, sakalı kanla yıkanacak adam! Sen benim kapıma nasıl gelirsin?»

Yusuf ağzını açamadı. Yanındakiler araya girdiler:

«Hele sus Gülsüm bacı, senin ocağının başına gelmişiz. Hiç böyle denir mi? Ayıptır, yakışmaz... Sus hele, kocan gelsin. Kanı kanla yıkamazlar. Gülsüm Bacı...»

Gülsüm gemi azıya alınıştı:

«Hanaklara, Poskovlara, yoldan geçenlere, itlere, köpeklere çekerdiniz kızımı. Ardahan çarşısına çekerdiniz... Şimdi para kazandı diye gelin diyeceksiniz ha! Vay dürüzler, vay pezevenkler, vay para kokusu aldınız öyle mi leş kargaları? Size değil kız, kızımın bokunu koklatmam. İki gün sonra burada. Hepiniz çatlayın koynu koltuğu para dolu gezerken. Vay ırsızlar, namussuzlar!»

Karşılıklı bağrışma sürerken Çil Bayram geldi. Bir yerde koyun pazarlığı yaparken söylemişlerdi. «Bayram Ağa gözün aydın, Sülo'ya kızı verecekmişsin» demişlerdi. «Elçikleri gitti, evde sizi beklerler» demişlerdi. Çil Bay-

ram fitili almış söverek dönüyordu. İçerdeki seslerden durumu anlayınca açtı ağzını, yumdu gözünü:

«Çıkın dürzüler buradan! Çık ulan Yusuf dürzüsü! Burayı sana mezar yaparım. Çık! Ulan kızımı sen çarşı kancığı yaptın, kızımı sen Gürcülere, itlere çektin! Şimdi paranın kokusunu mu aldın? O parayı ben yiyorum ben! Benim bokumu kokla!»

Araya girenler yatıştıramadı. Yusuf Ağa'ya Çil Bayram birkaç gümüş baston indirdi. Umudunu yitirmemiş olan Yusuf, sopadan sonra her şeyin bittiğini anladı:

«Ulan dürzü, kızını ...tiyse oğlum ...ti! Kim yapacaktı? Gittin de jandarmaya, bildirdin! Kendin mi yapacaktın? Ne tatlı oldu kızın şimdi? Alaman'a gidinciye gözünün yaşını kurutmadın, bir elin çekiç, bir elin tokmaktı kızın başında! Şimdi ne tatlı oldu boku? Dur bakalım o kızın bokunu sana yedirir miyiz?»

«Ulan kız benim değil mi? Döverim de söverim de. Bokunu da yerim, parasını da...»

«Ulan jandarma defterleri ortada. O benim gelinim, boku da bizim, parası da... Bakalım bir daha kuruş görür müsün?»

Karşılıklı sövgü, dövgü sonuç vermedi. Çil Bayram tabancayı çıkardı. Paralandıktan sonra tabancalı olmuştu. Küçük oğlunu kaşla göz arasında dışarı yollamış, paralandıktan sonra çevresine topladığı birkaç cello belloyu çağırtmıştı. Bunlar gizli güçleriydi. Vur deyince vuran, dur deyince duran tokmaklarıydı. Geldiler Yusuf'u yaka paça aldılar, kapının dışında ağzını gözünü düzelttiler...

Yusuf kanlar içinde evine geldi. Sülo babasını görünce korktu. Ölür müydü? Ölseydi kız işini de belki çözüme bağlardı. Jandarmalık olurlardı. «Gülember için sekiz yıl içerde yattım. Benim nikâhlımdır. Babamı da öldürdüler. Kızı verirlerse barışırım...»

Yusuf yüzünü gözünü yıkadı. Sardı sarmaladılar. Sülo artık işin arkasını bırakamazdı. Köy çalkalanıyordu. «Sülo Gülember senin olsun, ye iç yat. Almanya su gibi senin arkına akacak» diyordu kimileri, kimileri «Az daha baban da ölecekti. Bırakma arkasını. Git Hanak'a, araya adam koy...» diyordu.

Sülo'ya akıl veren çoktu. Akıl verenlerin çoğu da Gülember'i isteyenlerdi. Sülo işi ortaya çıkarsa, Çil Bayram yola gelirdi. Ondan yakasını kurtarmak için berikine «evet» derdi. Sülo işi köyü çalkalıyordu. Gülember üstüne söylentiler de az değildi. Almanya'da önüne gelenle düşüp kalktığı, iki kez çocuk aldırdığı söyleniyordu. Gülember için ileri çıkanlar, onu isteyenler hem paraya kavuşacaklardı, hem de kendilerini Almanya'ya çağırtacaklardı. Almanya için bir adımdı, köprüydü, araçtı Gülember.

Gülember günün birinde geldi çıktı. İlçeden bir jip tutmuştu. En öne binmişti. Arkaya babasını, birkaç yakınını bindirmişti. Kendisi, oldukça gösterişli oturmuştu jip pin önüne. Elinde çantasından başka bir şey yoktu. Jip köyün ortasını yırta yırta, Gülember düşü görenlerin karanlığını yırta yırta geldi geçti. Çil Bayram'ın, bin yıldır taşı değişmeyen kapısına değil, Almanya parasıyla badana yapılan evlerinin önünde durdu. Sülo, Yusuf, anası bir yana bütün köy toplandı. Kimi boynuna sarıldı, kimi öptü, kimi özleminden söz etti, kimi «İyi ettin kız, iyi ettin de gittin, it gününde yaşıyoruz. Hiç değil sen kurtardın...» dediler.

Gülember şişmanlamıştı. Eli yüzü parlamıştı. Gözleri ışıl ışıldı. Saçları açık, taralı, dudakları boyalıydı. Ayakkabıları yüksekti. Bacakları açıktı. Kısacık giyinmişti. Göğsünde kocaman bir altın sallanıyordu. Sigara içiyordu Gülember. Uçlu uçlu, renkli renkli.

Hemen o gün Gülember'e çıtladılar: «Sülo seni istiyor. Karısını boşadı. Sakın olasın ha... Seni isteyenlerin sayısı

yok. Bu köyü bırak taa Çikora'dan gelen gelene...» dediler. Gülember hepsinin babasının ağzından başladı. Almanya'da yaptıklarını da hiç saklamadı. «Bunların erkek diye koynuna girmeye değer mi? Almanya'da bir erkekle bir gece yat, bunlarla bin gecene değer. Ben saçımın sayısı yattım kalktım. Kimden korkum var. Benim değil mi? İstediğime açarım, istediğime kaparım...» dedi.

Gülember üstüne söylenen sözler böylece de kanıtlanmış oldu. İsteyenleri azalacağına çoğaldı. Bir yerine beş, on yerine yüz... Sülo on kez aracı koydu «bir kez yüz yüze gelelim» dedirtti. Gülember semtine ayak basmadı Sülo'nun. Sülo, Gülember'e korkutucu sözler ulaştırdı. «Öldüreceğim onu, yok edeceğim» dedirtti. Gülember aldırmadı.

Sülo ilçeye gitti. Elbette uğruna sekiz yıl yattığı kadın onun olmalıydı. «Kâzım ağabey, Almanya'dan yılda ne getirdi, diyelim elli bin. Kardeş payı. Yarısı sana, yarısı bana. Aç bir dava. El altından yargıca da söyle. Ne istiyorsa verelim. Bunun için bir ineği, iki koyunu sattım. Çoluk çocuk bir kaşık süte hasret kaldık... Sen bilirsin Kâzım Ağabey...»

Kâzım bir dilekçe yazdı. Sülo dava açtı. Elindekini avcundakini de oralara yatırdı. Yargıç görüşme açmadan savcı işi bozdu. Böyle bir dava açılamazdı...

Sülo eli koynunda döndü. Ne yapacaktı? Gülember için yedi, sekiz yıl daha mı yatacaktı? Yatsa ne çıkardı? Parayı gene babası yerdi? Yatmakla bu iş olmazdı. En iyisi kendisi gidecekti Gülember'e. Açık açık anlatacaktı. Olursa olurdu. Olmazsa bir başka yolu o zaman düşünmeliydi. Karanlık bir gecede sürdü gitti Sülo. Çil Bayram'ın kapısını omuzladı. Daldı içeri. Çil Bayram baş köşeye oturmuştu. Öbür baş köşeye de kızı Gülember'i oturtmuştu. Kızının gelişine kurban kesmişti. Konu komşuya dağıtmıştı çifte kurbanın birini, diğerini kızartmış Alman viskisiy-

le sofraya koydurmuştu. Kızıyla bardak şaklatıyordu. Sülo'yu karşısında görünce elini tabancasına götürdü, sövdü:

«Bir adım atarsan, ağzını açarsan kızıma, üçüncü kurban sensin,» diye bağırdı.

Sülo, sekiz yıl yatmış, tutuk evlerinde kaşarlanmıştı azıcık ya, gene de köylülüğü, ezikliği gitmemişti. Sönüp kaldı:

«Bayram emmi, tabancanı patlat, üçüncü kurban benim Gülember'e. Kurban olmasaydım sekiz yıl yatar mıydım, zindanlarda, karanlıklarda...»

Gülember ocağın başından kaptığı ağaç parçasını savurdu:

«Dürzü, itoğlit, seninle benim artık ne ilgim kaldı? Senin karın evde, benim kocalarım Almanya'da. Hem de bir değil, üç değil... Sen benim arkama nasıl düşersin? Senin yüzünden kaçıp gittim. Son soluğumu verenecek de el kapısındayım, kim bilir kimlerin altına yatacağım daha!»

Ev halkı Sülo'ya yüklendiler. Sülo yiyeceği sopayı yedikten sonra bağıra bağıra çıktı:

«Size o parayı yedirmem. O para benimdir. Benim karımdır o!»

Sülo'nun bundan sonraki bağırtısı, çabası sonuç vermedi. Köyde artık herkesin bildiği «kırk kocalı Gülember» sözü bile önemli değildi. Gülember'i isteyenin kılı kırpığı yoktu. Analar babalar çocuklarına, evlenecek oğullarına öğüt veriyorlardı: «Güzelin yüzünde bal yenmez. İşte Gülember! Al, işte. Sen de ye, karın da yesin, çocukların da yesin, iki lokma biz de yiyelim... Belki seni de alır götürür Almanya'ya. Ondan sonra ölüm mü var sana oğul?..»

Evlenecek oğullar karşı çıkıyorlardı bazen: «Kırk kocanın artığı olmuş... Sülo'nun yaptığı ortada...»

Bu çıkışların karşılığı hazırdı: «Namus dediğin ne oğul? Kız dediğin ne? Bir gecelik, ertesi gün kervan geçer yol olur. Namus iyi bir şey olsa bok deliğine yakın ol-

mazdı... Sonra başınıza vurursunuz ya, ay bacayı savuşur» diyorlardı. Delikanlılar da direnemiyorlardı. Almanya parası, kazanan kadın, para, Almanya'ya ayak atmak!

Gülember bir ay köyde kaldı, belki yirmi elçi geldi gitti. Hepsi de boş döndü. Sülo, elçilik edenlerin önünü kesiyordu. «Onu size yar etmem. Ben onun uğruna sekiz yıl yattım...»

Derviş Memo'nun Feyyaz'ı Gülember'i azıcık yola getirmişlerden sayılabilirdi. En çok umutlu olan Feyyaz'dı. Sülo'nun önünü kesti:

«Sülo, beni iyi dinle. Gülember'i istedin, aldın, nişanlandın. Başınıza olmadık işler geldi. Bıraktın, evlendin, çocuğun oldu... Şu bu... Bundan sonra bu kız benimdir. Ağzını açma, söz etme. Gülember'i korkutma... Eğer beni kapıdan kovarsa, senin yüzünden. Bunu senin yanına bırakmam...»

Sülo daha baskın çıktı:

«Ben sekiz yıl yattım. Sekiz daha yatarım. Seni de Gülember'i de birer kurşuna kurban ederim».

«Alçak herif, hapisten gelince yüzüne bakmadın. Gittin evlendin. Niye şimdi kızın ardına düştün?»

«Ulan benim artığım oldu, götürdüm Ayıkayası'nda kalbura çevirdim, Almanya'da kırkı inip kırkı biniyor, sen niye istiyorsun peki? Sen niye arkasına düştün?»

«Sülo,» dedi Feyyat, «Beni iyi dinle! İkimizin de niye istediği belli. Bak ben senin yakınınım anabaşından. Bu kızı başkası alacağına ben alayım. Sana nasıl olsa vermezler, Gülember gelmez sana. Ha, gene benim kapıma gelirsin, bir işine yararım. Yadlar, yabancılar alırsa daha mı iyi olacak?»

«Ha onu almışsınız, ha da üç çocuğumun anasını. Bunu bilesiniz hepiniz,» dedi Sülo.

Feyyaz, Sülo'yu korkutma yolları düşündü:

«Sülo, sen yattın sekiz yıl, ben de yatarım yirmi sekiz yıl. Ev yok, toprak yok, geçim yok, sıçım yok. Ya Gülember'i alırım yaşarım, ya da onu kim alırsa öldürür gider yatarım. Gülember'siz yaşamak ölüm değil de ne?»

Gülember'in arkasında çok kavga oldu. Evlenecek olanlarla Sülo arasında, karşıt isteyenler arasında. Hiç biri de Gülember'in kaşında gözünde değildi. Hiç biri de Gülember, Gülember diye yanıp tutuşmuyordu. Hepsinin istediği tek şey vardı. Para! Alman parası!

Çarpana

ÇARPANA

Ne yemek ne içmek! Uyku yok. Son iki aydır kapısı yalnız Çarpana'ya açık. Yalnız Çarpana yelleri çarpıyor duvarlarına, kapısına. Kış, kar, soğuk, yağmur, çamur, iş, güç, düğün, dernek... duymuyor, bilmiyor.

«Tezden elçi gidin, isteyin. Başlık benim sırtıma. Bir oğlağınızın burnu kanarsa söyleyin. Istanbullarda çürüyüp ödeyeceğim, taş taşıyacağım sırtımla...» diye dayanıyordu Sunuk.

Kimse söz anlatamadı. Elçiler gün batar batmaz Çarpana'nın kapısında. Yüz veren de yok. İki yıla dönüyordu «git-gel»in öte ucu. Tek söz edilememiş, tek söz alınamamıştı ipe-sapa gelir. Kız yakın etmiyordu, kaçıyor, saklanıyordu. Dışarı çıkmaz olmuştu. Ne su yolu, ne yayla yolu, ne kapı bir komşuları. Tersine, Sunuk da içeri girmez olmuştu. Dam başında, kar üstünde dikiliyor. Gözlerini Çarpana'nın kapısına mıhlıyor. Çakılı. Bir dönüş olsun Çarpana dışarı çıksa, bir kez olsun görse. Yok. Göz altında tuttuğu kapıdan, itten ata, adamdan tavuğacak her bir canlı çıkıyor, Çarpana yok. Yitti. Yok oldu Çarpana. Sunuk yılmıyor, usanmıyor. İyice umutlanıyor. Sunuk'un içinde dambur dumbur, Çarpana'da ses soluk yok.

«İn in, donacaksın oğul!» diyordu anası. Sunuk kızıyordu, çekinmiyordu:

«Çarpana'mı almadan içeri girmem, kara toprağa, gömüte girerim» diyordu.

Sunuk babasının da yüzüne çıktı. Aracıları kaldırdı:

«Git iste, ben senin oğlun değil miyim? Kanımı kaşığa koyacağım, kanımı akıtacağım Çarpana'nın ocak taşına,

yastığına...» dedi. Sonra ağladı. Kaçmaya çalıştı, kaçamadı. Babası da ağladı sessizce.

Baba, son bir dönüş Çarpana'nın kapısını yoklamayı uygun buldu. Komşulardan sözü geçen üç beş kişi aldı yanına. Dayandılar. Kapı aralandı. Girdiler. Oturdular. Tanrı'nın adını andılar. Yalvardılar, yakardılar. İş yok...

Çarpana yüze çıktı birden:

«Utanın! Utanın da şu ak sakalınızdan, yaşınızdan, başınızdan, kalkın gidin. Bir daha gelmeyin. Kime almak istiyorsunuz beni? Evli değil mi oğlunuz? Ben kuma üstüne gidecek kıza benziyor muyum? Açın gözünüzün çayırını! Kala kala ona mı kaldım?»

«Dilim dolaşık kızım. İşimiz dolaşık çünkü. Evli, çocukları var. Ben babası olarak elimden geleni yapacağım. Seni onunla baş başa bırakıp, öbürünü dizimin dibine alacağım. Ne istiyorsun daha? Bil ki...» demeye kalmadı Çarpana açıldı:

«Çok iyiii. Öyleyse ayrı bir evde, kocayla baş başa oturmak hepinizin karısının isteğini çeker. Önce sizler verin karınızı, sırayla...»

Elçiler oklanmış gibi kıvrandılar. Baba aldırmadı pek. «Kalkalım» diyenlere:

«Kız evi, naz evi. Böyle diyenlerden umut kesilmez. Oturun hel» dedi.

Çarpana saldırdı:

«Kalk koca köpek hey! Kim umut vermiş sana, oğluna! Kalk git bu kapıdan, bir daha da ayak atma» diyerek kolundan savurdu babayı. Baba kalktı. Kalktılar.

Sunuk'u çağırdı babası:

«Ne sen benim oğlumsun, ne ben senin baban. Beni itten aldı ite verdi Çarpana denen kancık. Söylediği sözler ok gibi saplandı içime. Ölümden artık söz etti. Seni de Çarpana'nı da yok olun, parçalanın» dedi.

Sunuk karardı, pustu. İki adım attı geri geri. Dön-

dü. Çıktı. Bacanın başına dikildi. Çarpana'nın kapısı gene kar, gene kapalıydı. Gece kar aklığı içindeydi. Sessiz sessiz kar iniyordu ağırdan. Bütün bir semt, bir köy ölmüştü. Kar denizine gömülmüşlerdi, ak toprağa. «Ben de ölü müyüm, yaşıyor muyum?» dedi Sunuk. Kıpırdadı. Adım attı. Duramadı. Yürüdü. Çarpana'nın kapısına geldi. Çarpana şimdi uyuyor olmalıydı. Yattığı yeri, yolunu, yordamını biliyordu. Karanlıkta yürüyordu.

«İtleri ürdürmemeliyim» dedi. İt sahiplerine kızdı, sövdü. Çarpana'yı sarmak, öpmek, sevmek, kucaklamak geçti içinden kor gibi, ışık gibi. Hiç değilse görecekti, bakacaktı doya doya, uyurken. Bacakları dolandı. Çarpana'nın ışıklığının üstündeydi. Kar tutmuştu ışıklık. Yavaşça sıyırdı küçük camın karlarını. «Buz tutmuş Çarpana'nın yüreği gibi, benim gibi...» dedi. Tepeleme karların arasına sığındı bir süre. Dinledi karanlığı, geceyi. Yavaşça camı almayı düşündü. Sonra «küçük bir delik, buradan ayağım bile sığmaz» dedi, caydı. Eğildi. Baktı baktı baktı... Korkunç, ıssız, karanlık dağlardaydı sanki. Hiç kimse yoktu. Çarpana'nın içerde olduğunu hiç bir şey belirlemiyordu. İçeri bir gömüttü, gömültüydü. Acı, yalnız karanlık yaktı içini. Derin bir «öff» çekti. Boğulacaktı az daha. Elinde olmadan öksürdü. Köpekler kulaklandılar. Cedenlerin itler duydu sesi ilkin, onlar havladı. Sövdü Sunuk. Çarpana'nın itleri havlamasın diye sesini kesti. Az sonra onlar da havladı. Alabaş kuyruğunu dikerek damın üstüne saldırdı. Sunuk karların içine aktı, yitti. Ölü gibi yattı bir sigara içimi. Alabaş gidince çıktı. Sessizce çırpındı karları. Kulaklarının içi, boynu boğazı kar doluydu. Donuyordu belki de. Bilmiyordu. Yandığını, ateşlendiğini sanıyordu. Gene yaklaştı küçük baca deliğine. Eğildi. Baktı. «Acaba elleri neresinde? Memelerinden birini tutmuştur belki. Nasıl sıcaktır kim bilir? Saçları nasıl duruyor? O saçların taranışını, duruşunu Sunuk söylemişti, öğretmişti. «Çarpana, saçlarını

tepenin üstünden arkaya al» demişti. Acaba öyle miydi gene? «Ya sesi. Sesi azıcık ürkekti. Uzaktan gelirdi sesi. Güçlü, çekinmeden, atak konuşmasını istemişti Sunuk. Acaba şimdi öyle mi?» diye düşündü. «Dese bana, seslense, çağırsa beni mutluluğa, sıcak yataklara, koynuna...» Düşledi Sunuk.

Toparlandı bir ara. «Olur mu böyle şey? Bir dünya kalsa bir de benimle o, belki. Herkes ölmeli, bütün köy, bir dünya yok olmalı ki Çarpana benim olsun» dedi. Açmazı anladı. Kızdı. «Tutmalıyım o kara saçlarından, o alnını saran saçlardan... Öpmeliyim saçlarını, koklamalıyım» dedi. Daldı gitti.

Toparlanıp toparlanıp gidiyordu Sunuk. Kendine gelişte hemen arkasını yitiriyordu. Düşlere dalıyordu. «Kim el sürecek Çarpana'ya? O eller, o kollar soğulsun, kırılsın» diyordu.

Bacayı bir daha dolandı. Işık olmak, kar olmak, bir delikten akıp gitmek içeri... Üst kapıda kimseler yoktu. Yürüdü oraya. Kapıya yüklendi. İtler hemen havladılar. Sunuk saklandı. Sonra geri döndü. Evine geldi. Kilere daldı. Pastırmaları kucakladı. Götürdü. Çarpana'nın itlerine döktü. İçeri girdi. Karanlıkları hızla geçti. İç avluda alnını küt diye vurdu sırığa. Kanadı alnı. Kan aktı. Ağzına kan damladı. «Kan, kan» dedi bir ara. «Seni kana bularım Çarpana» dedi. İkinci, üçüncü aralıkları geçti. Çarpana altıncı aralıktaydı. İşte şu kapının arkasında. Yüklendi. «Uyanır mı, korkar mı, bağırır mı?» dedi. Elini çekti. Bıçak aradı. Üstünde bir iğne yoktu. Nereye koymuştu acaba bıçağı? Hazırdı her şeye. Bıçağı unutur muydu? İlle yoktu işte. İçeri girdi. Çarpana'nın mırıltısı duyuluyordu, soluk alışı. Kibrit çaktı. Kara saçları ak yastıktaydı, dağınık. Yorganın altında daha da küçük görünüyordu. Tatlı gülüşü, güzel sesi yoktu şimdi. Bir tutam kara saç, alnının ortasında yüzüne sarkmıştı. O tepeye biriktirdiği saçları...

Yorgan aralanmıştı azıcık. Göğsünü göstermese de bir yol vardı sıcaklığa, mutluluğa...

Çarpana kıpırdadı. Sayıkladı. Bir ad çıktı ağzından. «Cemal, Cemal» dedi. Sunuk'un kan sıçradı tepesine. Arandı. Ah şu bıçak. Neredeydi? Yoktu. Her bir yerini çekiştirdi. Bulamadı. Sustu, durdu. Çarpana ölü gibiydi. Kibriti bir daha çaktı. O tepenin saçları, öpülesi saçlar, o kara saçlar tutam tutam bölünmüştü. Bir tutamını Sunuk almalıydı, koklamalıydı, çıplak koynuna saklamalıydı, Çarpana'yı duymalıydı bu saç telinde. Arandı bir daha. Kesici bir şey aradı üstünde. Hemen buldu o kötü bıçağı. Uzandı. Bir tutam kara saçı kesti. Aldı. Kokladı, koynuna soktu. Duramadı. Sanki koynuna saç değil, Çarpana girmişti. Sevinerek çıktı. Geri geldi. Anasını uykudan uyandırdı. «Ana, pastırmaları siz uyuduktan sonra kalktım yedim hepsini. Arama hiç» dedi. Anası şaştı. Üstelemedi. «Yıllardır oğlanın yüzünde bir gülüş var ya, ne ederse etsin pastırmayı» dedi, sevindi.

Sunuk yattı. Uyumadı. Gözü bir türlü uyku tutmuyordu. Horoz ötümünde kalktı. Damın tepesine çıktı. O gece bol bol yağan karları küreledi, üstü açık bir ayakyolu yaptı kardan. Tipi esiyordu. Çarpana'nın kapısı bile görünmüyordu. «Öyle esmeli, öyle kar kapamalı ki, bütün dünyayı boğmalı, bir sen bir ben kalmalıyız. Ya da bizi sürükleyen bir yel... Kar gibi eriyip birbirimize katılmalıyız Çarpana» dedi. «Sen ölmelisin, baban ölmeli, benim babam ölmeli de doya doya ağlamalıyım sana, senin için ağlamalıyım Çarpana» dedi. Esinti sık sık ağzını burnunu kapatıyordu. Güçlükle soluk alıyordu. Bir buz yığını gibiydi. Bacadan inmez olmuştu. Aldırmıyordu ayıplamalara, söylemelere, çekiştirmelere.

Çarpana'nın kapısı seçildiğinde giren çıkanlar da belirdi. Cemal giriyordu içeri. Gelen, geçen, konan, göçen. Bir Sunuk'a kapalı kapıydı burası. Sunuk kızmıyordu, gü-

cenmiyordu. Gözleri gene o kapıdaydı. Bir ara Çarpana çıktı. Adımlarını sıklaştırdı. Damın arkasına döndü. Çemirlendi, oturdu. Sunuk adım attı. Çarpana'yı otururken yakaladı. Çarpana dondu kaldı. Toparlanamadı. Kalkamadı. Sarı suların deldiği karlardan utandı Çarpana. Sunuk parçalayıcı, acı, yırtıcı bir yüzle baktı Çarpana'ya. Ölü gözlerle baktı.

«... Biliyorum ki, şimdi ben sana... senin için, sen biliyorum ki... Ben kimim? Ölü mü? Sen biliyorsun... Cemal... Saçlarını...»

Söyledi söyledi söyledi. Ne dedi, ne söyledi, neyi neye ekledi, neyi neden sonra söyledi? Hiç bilmiyordu. Tipi, bora yel gibiydi. Kar gibi savruluyordu. Ne dediğini kendisi de bilmiyordu. Ayrıldığında bunları düşünüp kafasına gözüne vuruyordu. Kendi kendini dövüyordu.

«Sana kırk yıl kölelik yapmak,»

«Senin eşiğinin dibinde ölmek,»

«Senin yatağının ucunda ayakta kırk yıl durmak,»

«Senin dudaklarının değdiği kemikleri yalamak Çarpana...»

Demiş miydi bunları? Bir türlü çıkaramıyordu. Oysa hazırlamıştı, hazırlıklıydı. Nasıl da şaşalamıştı?..»

«Bilsin neden şaşırdığımı, bocaladığımı bilsin» diye avunuyordu. Böylesi daha iyiydi. «Elleri boğazımdaydı. boğazımı sıkıyordu, boğuluyordum» dedi.

Sunuk damın tepesinde çok uludu, çok havladı, çok yalvardı Tanrı'ya. İlle gökten kuyruk yağmadı. Hiç beklemediği sırada askerlik kâğıdı çıktı. Yaşdaşları çekip gittiler. Sunuk saklandı, yitti. Gitmedi bir süre. Sonra jandarmalar geldi, götürdüler. Ardahan köprüsünden geçirdiler. Kışlaya soktular. Sunuk tutsak bildi kendini. Neden sonra, atı handa unuttuğunu düşündü. Eli tüfeklilere söyledi:

«Atım tavlada kaldı. Yarın beni yollarsınız uzaklara, atım yok olur» dedi.

İki yüz lira karşılıkla bıraktılar Sunuk'u. Sunuk hana geldi. Atını çekti. Karanlığa el uzattı. Çarpana yolunda yel gibi esiyordu. Atını durdurmadan, dinlendirmeden sürdü. Çatal soluk Kurudere'ye vardı. At birden kaldı karanlığın ortasında. Kes başını adım atmadı. Az sonra yıkıldı, çatladı. Sunuk ne atla, ne heybeyle uğraştı. Öylece bıraktı, tırmandı. Az sonra sallandı Hasan Dede Pınarı'ndan aşağı.

Gecenin yarısında köye vardı. Sapa bir yerden daldı köye. Çarpana'nın yakınında bir ot yığınının içine saklandı, oyulgandı. Küt küt atıyordu yüreği. Ateşe kesmişti her bir yanı. Soluklandı. Çıktı ottan. Çarpana'nın bacasının önüne geldi. Şaşırdı. Işık yanıyordu. Birkaç kişi oturuyordu ocak başında. Dolu dolu sofralar dumanlanıyordu. Kimdi bunlar? Çarpana'yı mı istiyorlardı? Kime? Kışladan bir tüfek getirmediğine hayıflandı. Kıvrandı. Soyundu. İç gömleğini çıkardı. Zıbını, kazağı ceketi giydi geri. Sonra birden camı yumrukladı:

«Çarpana al, ben askerim. Bu da kefenim. Ya bedenine sar, beni bekle, beni kokla, ya da, dönersem bana kefen yap bunu. Unutma seni kimseye bırakmam» dedi. Tekmeledi bacayı, attı gömleği içeri, çekip gitti. Karanlık yollarda nereye gittiğini de bilemiyordu ya, Kurudere'yı karaltıladı. Işırken Kurudere'ye vardı. At, dört ayağını uzatmış, şişmiş kalmıştı cansız. Heybe öylece duruyordu. Yaklaşmadı. Geçti gitti. Kuşlukta girdi Ardahan'a. Tutulan, yazılan yazılara bakılırsa Sunuk kaçmıştı. Şimdi gelip boyun eğiyordu. Komutanlarından biri iyi bir sopa çekti.

Sunuk, Istanbul yakınlarında bir yere yollanıyordu. Kırklareli. Birkaç gün sonra sınırsız kara topraklara bakınca Çarpana'nın yollarını düşledi Sunuk. Hele atış için, eğitim için çıktığı köy toprakları nasıl da Çarpana koku-

yordu? Kara kara tarlaları bir yol, bir saç gibi görüyordu, Çarpana'nın saçı, Çarpana'nın yolları. Kuşlar öterdi; Çarpana'nın sesi... Her bir yerde, her bir şeyde Çarpana vardı, sesi, rengi... Koğuşun ışıkları Çarpana'nın gözleri.

Gündü, bütündü, askerlikti Çarpana. Tetikten, gez-gözden arpacığa uzanan Çarpana'ydı. Atışlarda «vıınnn» sesi Çarpana'yla Sunuk'u birleştiriyordu. Kurşun indiği yerde Çarpana'nın yüreğine saplanıyordu. Her gün atış olmasını istiyordu Sunuk. Dipçikle sarsılırken, mermi uçarken, çarpınca, toz kaldırınca hep Çarpana'lıydı.

İyi bir atıcı sayılmasa da tüfek taşıyıcı bilinirdi. Geceleri eli tüfekli beklerdi kapıları, yapıları. Ona göre dam başında beklemek, Çarpana'yı düşlemekti askerlik. Gene kapı bekliyordu gece ortasında. Karanlık gece. Gözleri taa bir uçtan bir uca. Batıdan doğuya dönüktü' Dağları, gökleri, uzaklıkları yırtıyordu. Bir ara indirdi tüfeğini. Elini tetiğe koydu. Mermi sürdü sonra. Göklere saplanan dağların başını nişanladı. Gez, göz, arpacık... Çarpana! Bastı tetiğe. Yer gök inledi. Karanlık gece şaklandı. Çakıp giden aydınlık içinden Çarpana güldü.

«Hastadır» dediler. Altı aylık dinlenme için köyüne yolladılar. Sunuk gece yarısı geldi köye. Önce Çarpana'nın bacasına çıktı. İçeri baktı. Bahardı, yazdı. Baca deliklerinden camlar alınmıştı. Işırken evine geldi. Yattı. Çoluk çocuğunu gözü görmedi. İki gün yattı aralıksız. «Hastayım» dedi.

Üçüncü gün gece yarısı kalktı. Yavaşça çıktı. Çarpana'nın kapısına dayandı. Sıkıntısız içeri girdi. Çarpana ak yatağında mışıl mışıldı. Baktı bir süre. Odası karanlıktı. yaklaştı, uzandı. Artık korkuyordu. «Olsun olacaklar» didu. İçinden kötülükler geçiyordu. İçi içine sığmıyordu. «Ölüm kokusu, burnumun ucunda ölüm» diyordu. Kırklareli'nde aldığı çakmağı çaktı. Çarpana uyuyordu. Uzunca bir süre baktı yüzüne. Koynundan çıkarmadığı saçları

çıkardı. Yastığa dağılmış saçlara tuttu. Renginin değişmediğini, saçlarına el değmediğini düşledi, anladı. Sevindi. Çıkmak istedi. Adım attı. Gidemedi. Geri döndü. Eğildi. O kara saçlara yüzünü sürdü. Öptü. Bir daha, bir daha, bir daha... Doğrulamadı. Bütün gücüyle, bütün varlığıyla bağırdı:

«Uyan Çarpana'm! Uyan bak sana geldim» diyebildi. Yıkıldı kaldı yastığın üstüne. Çarpana sıçradığında Sunuk cansızdı. Ölüsü çıktı Sunuk'un. En çok ağlayan en çok göz yaşı döken Çarpana oldu. Çarpana sevgisini ancak anlamıştı. Yürek taşıdığını ancak bilmişti. Köylülerden çok Çarpana suçladı kendini. Yağlığını, yazmasını verdi Sunuk için. Bir tutam kara saç, bir kara yazmayla koydular Sunuk'u gömüte.

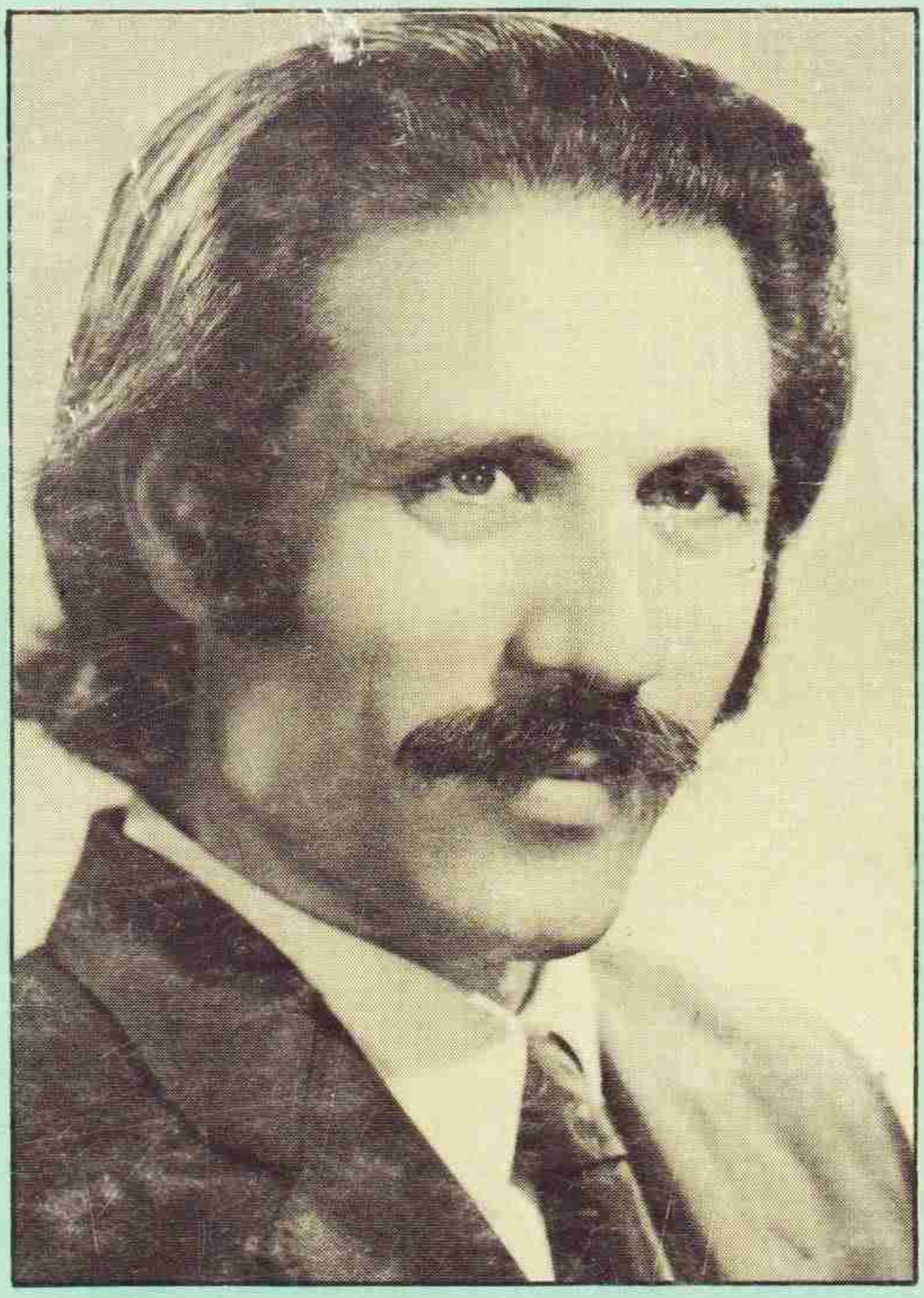
ÜMİT KAFTANCIOĞLU'nun
öteki yapıtları

DÖNEMEÇ
(Hikâyeler)
TRT 1970 Büyük Ödülü
176 Sayfa, 10.— TL.

YELATAN
(Roman)
304 Sayfa, 15.— TL.

TEK ATLI TEKİN OLMAZ
(Hikâyeler)
228 Sayfa, 10.— TL.

TÜFEKLİLER
(Roman)
290 Sayfa, 20.— TL.

Ümit Kaftancıoğlu 1935 yılında, Kars'ın Hanak ilçesinin Koyunpınar (Saskara) köyünde doğdu. Yazıya köy enstitüsü yıllarında başladı. **Dönemeç** adlı hikâyesiyle TRT büyük ödülünü alarak tanındı (1970). Ali Naci Karacan birinciliği alan **Hakullah** adlı çalışması da bu başarısını izledi. Yayınlanmış eserleri: DÖNEMEÇ (Hikâyeler), YELATAN (Roman), TÜFEKLİLER (Roman), TEK ATLI TEKİN OLMAZ (Türk halk masalları).

Yazar, bu eserlerinde geniş halk kültürünü, zengin Türkçeyi, halkın çıkış yolu arayan çabalarını, içinde bulunduğumuz çalkantının nedenlerini ortaya sermektedir. Eleştirmenler, yazar için «Türk dilinin engin ve renkli tarlası» yargısında birleşmektedirler.

Fiyatı 15 Lira